

ВІСНИК

№1

БЕРЕЗЕНЬ 1995

Національного банку України

Продати трикімнатну квартиру

...відкрити банк

Майже половина аудиторських
висновків - сумнівна

"Інтраст", "Резидент", "Алекс"

Хто продовжить цей сумний ряд?

Стабілізаційні кредити
які і кому?

Вісник Національного банку

України

№ 1, березень 1995р.

Редакційна колегія:

Веселовський О. О. (голова)

Воронова Л. В.

Гребенік Н. І.

Кандибка О. М.

Кіреєв О. І.

Кравець В. М.

Кротюк В. Л.

Патрикац Л. М. (зав.редакцією)

Раєвський К. Є.

Степаненко А. І.

Чернік І. П.

Номер підготовлений редакцією
періодичних видань НБУ

Підготовка матеріалів і редагування:
Л. Патрикац, С. Соломоненко.

Тематичне планування номера:

В. Кротюк, М. Мельничук,
К. Раєвський, А. Степаненко.

Оригінал-макет,
обкладинка і комп'ютерна верстка
виконані у відділі видавничого
виробництва НБУ
проводідним інженером О. Белінським.

Комп'ютерний набір матеріалів:
А. Абрамова, Л. Малиновська.

Тираж виготовлено сектором
копіюванально-розмножувальних робіт.

Здано до набору 17.03.95.

Підписано до друку
з оригінал-макету 31.03.95.
Формат А4. Гарнітура "Балтика".

Адреса редакції:
252007, м. Київ,
вул. Інститутська, 9

Реєстраційне свідоцтво КВ № 691

© Національний банк України, 1995

Національному банку - свій журнал

дана з передумов сильної держави -
сильний центральний банк. Політика
НБУ в сфері фінансів визнана
міжнародним співтовариством, він
означений у числі 25 центральних
банків світу, які проводять найбільш
здорову грошову політику. Надбання
НБУ, як і його проблеми, повинні стати
відкритими для тих, хто причетний до

творення і становлення національної банківської системи.
Отже, Національний банк України повинен мати свій
журнал. І віднині він є. Це - "Вісник Національного банку
України".

Зважаючи на те, що журнал започатковано в час, коли
на банківському ринку ще безліч невирішених питань, ми
ставимо перед собою завдання максимально можливого з
нашого боку сприяння розвиткові цивілізованої
інфраструктури української економіки.

Гадаємо, журнал стане не тільки трибуною першого
банку держави, ексклюзивним інформатором банкірів і
підприємців, але й буде корисним для всіх, кому небайдужі
проблеми економіки. Ми гарантуємо своїм читачам доступ
до найбільш кваліфікованих експертних оцінок з питань
грошово-кредитної та емісійної політики, економічних
досліджень і статистики, валютного регулювання і
банківського нагляду.

Передбачається, що журнал матиме прикладну
спрямованість. Тут друкуватиметься оперативна інформація
для банків, публікуватимуться нормативні акти НБУ,
консультації фахівців, повідомлятиметься про зміни, які
відбуваються в банківському законодавстві. У перспективі
журнал розвиватиметься як аналітичне видання для
професіоналів.

Передусім ми прагнемо, щоб журнал здобув
авторитет кваліфікованого порадника і цікавого
співбесідника. І сподіваємося на те, що друкований орган
НБУ стане незалежним атрибутом банківського
середовища.

Редакція

Головна тема

Банківська система України навесні 1995-ого

Pраця Національного банку України в 1995 році проводиться в економічних умовах, коли проявляється спад виробництва, зростання цін, погіршується життєвий рівень населення.

До позитивних зрушень можна віднести те, що банки України вийшли на систему інструментів і засобів управління грошима в економіці.

При цьому Національний банк виходить із необхідності будувати свою діяльність на основі підтримки передбачених на 1995 рік Президентом і урядом України заходів прискорення ринкових реформ.

Виходячи з вищепередного, головною стратегічною метою Національного банку України на 1995 рік є вирішення таких основних задач:

У сфері грошово-кредитної політики на перший план висуваються завдання щодо створення перспектив стабілізації і поступового нарощування виробництва при стриманні інфляційного процесу. Якщо пощастить у першому півріччі поточного року вирішити питання агропромислового та енергетичного комплексів (вони тісно пов'язані з бюджетом), то можна говорити про монетарну і фінансову стабілізацію.

У зв'язку з цим жорсткому контролю підлягає грошовий обіг. Обсяг грошової маси повинен встановлюватися відповідно до умов макроекономічної рівноваги і механізму переливання капіталів у господарській системі. Передбачається постійно встановлювати граничний рівень здійснення кредитних емісій Національним банком згідно з обсягами виробленої товарної маси, удосконалити систему централізованого розподілу кредитів, стимулювати цільове кредитування інвестиційних проектів.

Загальними принципами надання кредитів банками мають бути: забезпеченість, терміновість, повернення та платність.

Поряд з ринковими механізмами будуть використовуватися інші регулятори кредитного ринку, зокрема такі, як гарантивні рівні кредитування та гнучке регулювання резервів комерційних банків.

Утвердження ринкових механізмів на грошово-кредитному ринку, удосконален-

ня взаємовідносин між Національним банком і комерційними банками буде проходити через становлення і розвиток кредитних аукціонів, які створюють рівні умови для всіх банків щодо отримання кредитів і виступають важливим інструментом регулювання їх ліквідності. Частка продажу кредитів Національного банку через аукціони постійно зростатиме.

Важливе значення приділяється регулюванню рівня процентних ставок за кредитами. Має бути визначений чіткий механізм коригування облікової ставки Національного банку, який забезпечує її позитивний рівень, створюючи умови для стримання інфляції, належного захисту вкладів населення в банках і одночасно підтримання зацікавленості у інвестуванні.

Для стабілізації курсу національної валюти та сприяння розвитку валютного ринку необхідно поступово припинити обіг іноземної валюти на території України.

З метою подолання платіжної кризи, удосконалення системи взаєморозрахунків між підприємствами запроваджені векселі, вжито заходів щодо оформлення банкрутств неплатоспроможних підприємств та їх санації. З цією метою необхідно внести відповідні зміни до законодавства у частині форми активів комерційних банків, тобто передбачити можливість "зрошення" фінансового та промислового капіталів.

Суттєві зміни передбачаються у взаємовідносинах між Національним банком і урядом. По-перше, випуск в обіг державних цінних паперів. У результаті буде припинено пряме фінансування дефіциту бюджету Національним банком України, що повинно позитивно вплинути на стримання інфляції. По-друге, вимоги щодо повернення боргів і рівня процентних ставок стають обов'язковими і рівними для уряду, як і для всіх суб'єктів господарювання.

Для скорочення дефіциту бюджету здійснюється перехід з емісії грошей на емісію урядових цінних паперів, і в березні поточного року Національний банк почав торги урядовими цінними паперами. Кінцева мета - мати керований дефіцит бюджету, керований платіжний баланс -

хай навіть від'ємний. А дефіцит бюджету (в межах 5 відсотків) - один з параметрів надання кредиту МВФ.

Буде посилено вплив на систему готівкового обігу через механізми підтримання позитивного рівня процентних ставок і стимулювання на цій основі зберігання грошей у банках. Разом з тим, необхідно також удосконалити систему контролю за організацією готівкового обігу, поширити безготівкові розрахунки за допомогою чеків, у перспективі широко запровадити електронну систему розрахунків у споживчому секторі.

Події, що відбуваються останнім часом у економічному, соціальному і політичному житті країни все частіше повертаять нас до питання проведення грошової реформи в Україні. Для цього є багато підстав, які пов'язані головним чином з негативними процесами в економіці, що надмірно послабили роль українського карбованця.

Надзвичайно велика маса грошей, деформованість її структури ускладнює керування готівковим обігом. Багатозначний вимір економічних показників (вже сотні і тисячі трильйонів карбованців) ускладнюють ведення обліку і статистики, ще складнішою є ситуація з технічним здійсненням банківських операцій. Порушенні питання все настійніше свідчать про прискорення проведення грошової реформи.

Проте економічний зміст грошової реформи полягає не тільки в тому, щоб замінити одну грошову одиницю на іншу і змінити масштаб цін, а і в тому, щоб нов'язати цей процес з економічними реформами, створивши належні умови для забезпечення стабільності нової національної валюти. Важливим питанням проведення грошової реформи є її законодавче забезпечення.

Наступним блоком питань, які треба терміново вирішувати НБУ, є розробка проекту Державної програми реформування та розвитку банківської системи в Україні, де повинно передбачатися вирішення таких основних завдань:

- 1) удосконалення структури і функцій Національного банку;
- 2) впорядкування діяльності комерційних банків;
- 3) створення небанківських фінансово-кредитних установ;
- 4) закладення правових основ функціонування національної банківської системи.

З метою підвищення надійності й ефективності функціонування банківської системи України та захисту клієнтів Національний банк передбачає розширення форм застосування більш ефективних методів контролю та нагляду за діяльністю комерційних банків. Зокрема, передбачається:

а) удосконалення системи економічних нормативів діяльності комерційних банків та порядок формування та використання централізованих фондів, а саме:

- резервного фонду (для використання залучених коштів у вигляді кредитних ресурсів);

- фонду обов'язкових резервів (для забезпечення можливості комерційного банку своєчасно повернути кошти, що використовуються як кредитні ресурси);

- фонду страхування депозитів у комерційних банках (такий фонд є доповненням до фонду обов'язкових резервів і має більш конкретне цільове призначення щодо своєчасного повернення коштів клієнтам);

- фонду страхування комерційних банків від банкрутства (для надання допомоги комерційним банкам, коли вони з причин, незалежних від банків, можуть опинитися у важкому фінансовому стані і не зможуть виконати свої зобов'язання перед клієнтами);

б) заснування Державного фонду страхування депозитів юридичних та фізичних осіб, забезпечити відрахування до цього фонду коштів комерційних банків;

в) розширення функцій комерційних банків у галузі операцій з цінними паперами, довірчими операціями, що спростила та прискорила процеси приватизації;

г) удосконалення методики банківського нагляду відповідно до реорганізації системи бухгалтерського обліку та контролю за роботою банків, пов'язану з формуванням кредитного портфеля;

д) розробка та запровадження в практику механізму для здійснення банківського аудиту.

За ринкових умов відносини Національного банку з комерційними банками повинні ґрунтуватися переважно на економічній основі, а підприємству надається право кредитуватися у тому банку, який його більше вшантує оперативністю обслуговування, рівнем процентної ставки тощо.

Наші інтерв'ю

Сьогодні ми запрошуємо наших читачів до департаменту банківського нагляду. Чому саме з цього підрозділу ми починаємо знайомство з новою структурою Національного банку України? Насамперед тому, що діяльність департаменту охоплює те коло питань, від вирішення яких багато в чому залежить формування національної банківської системи, зокрема тут розробляються "правила", обов'язкові для всіх банків країни, саме фахівці банківського нагляду визначають і вирішують проблеми створення оптимальних умов для розвитку цивілізованого банківського бізнесу.

В умовах реформування економічної системи, утворження товарно-грошових відносин на ринку тісна взаємодія банку-законодавця і комерційних — обов'язкова. Ніколи раніше банківська система нагляду не вливалася у фінансову інфраструктуру, що змінюється нині з швидкістю, подібною до фейєрверку ілюмінацій, у такому величезному масштабі. Це потрібно, щоб забезпечувати попереднє реагування на порушення, виявлені в діяльності банків, це, зрештою, є передумовою для підтримання стабільності і надійності банківської системи в цілому.

Матеріали нашого номера присвячені саме цим проблемам.

Право нагляду — політика сприяння

Нині в Україні діє 219 банків і близько 2000 банківських установ із загальною сумаю сплаченого статутного фонду 8,6 трильйона карбованців і сумаю власних коштів 37 трильйонів карбованців. Надійно захиstitи інтереси вкладників та кредиторів, забезпечити їхнє довір'я до фінансово-банківської системи країни, сприяти її вдосконаленню та зміцненню покликана служба банківського нагляду, нещодавно створена в Україні. Про це сьогодні розповідає начальник департаменту банківського нагляду НБУ Степаненко А. І.

- Успіх державної політики України в цілому, не секрет, великою мірою залежить від стабільності фінансової системи. В умовах ринкової економіки цю стабільність покликана забезпечити досконала банківська система, яка останнім часом помітно розширилася за рахунок банків нового комерційного, акціонерного типу. Зрозуміло, виникла необхідність у створенні департаменту банківського нагляду. А поперехах, як завжди, проблем не уникнути...

- Звичайно, труднощі неминучі. Адже питання організації банківської діяльності

взагалі в силу принципів планово-роздільної системи господарювання, яка панувала у нас, відноситься до найменш вивчених як у науковому, так і організаційно-методичному аспектах. А служби банківського нагляду, яку мені сьогодні доводиться очолювати в Україні, це стосується насамперед. Адже діяльність інших служб, скажімо, емісійно-касових операцій, кредитного регулювання, які функціонували в системі Держбанку колишнього Союзу, була все-таки врегульована законодавчою базою, вони напрацювали певний досвід, чого не можна сказати про службу банківського нагляду.

Однорівнева структура системи Держбанку СРСР (комерційних банків фактично не було) не передбачала функціонування нагляду за діяльністю банківських і фінансових інститутів. Нині ж ми маємо в Україні дворівневу банківську систему. Крім державних, у нас тепер є банки-акціонерні товариства і банки у формі товариств з обмеженою відповідальністю, універсалні і спеціалізовані, регіональні і галузеві.

У більшості економік банки виконують роль своєрідних продуцентів грошей: до банків залучається переважна частина де-

позитів з громадських заощаджень, банки є головними кредиторами і чищиками платіжної системи країни. Але щоб усі ці складові працювали безперебійно, а фінансове посередництво було ефективним і прибутковим, і потрібен банківський нагляд. Зрештою, саме банківський нагляд покликаний надійно захищати інтереси вкладників і кредиторів, забезпечуючи їхнє довір'я до фінансово-банківської системи України, сприяючи її вдосконаленню і зміцненню.

На жаль, це нам не завжди вдається. Адже паралельно з формуванням системи банківського нагляду нам потрібно було створювати фонди захисту депозитів юридичних і фізичних осіб. У разі ризикової роботи банку або його ліквідації ці кошти можна було б використати для виконання зобов'язань банку перед вкладниками. Минулого року ліквідовано 10 банків. І найбільш прикро в цій ситуації те, що не було можливості хоча б мінімально задовільнити інтереси вкладників. Звичайно, створення такої системи захисту — робота не одного дня. Але її треба починати. І починати з підготовки законодавчої бази.

Справді, як у кожній справі, що лише започатковується, у банківського нагляду чимало проблем. Одна з них — чітко визначити роль і функції нової структури. Багато в цій справі залежить від правильного розуміння органами державної влади ідеології банківського нагляду. Отже, за великим рахунком, це питання — політичне. Щоправда, коли в парламенті мова заходить про комерційні банки, то все зводиться до якогось однобічного їх сприйняття, до нарікань на те, що вони ніби живуть занадто добре. І, наскільки я пам'ятаю, ніколи не порушувалося питання щодо захисту інтересів вкладників. Швидше бувас навпаки. Наприклад, усі ми добре пам'ятаємо, як парламент дав згоду на пролонгацію на п'ять років рішення відносно кредитів сільському господарству, які Агробанк "Україна" видав під сміхотворні проценти — 10 відсотків річних. Слава Богу, як то кажуть, знайшлися люди, які відмінили це рішення, інакше страждали б сотні тисяч кредиторів... Отже, дуже важливо, щоб акценти були розставлені правильно, особливо на рівні владних структур, з тим щоб ставку робити на те, як працюють комерційні банки, хто з їхніми вкладниками, весь час пам'ятаючи, що це — і юридичні, і фізичні особи. Адже в усіх цивілізованих країнах право захисту власності є незаперечним і найвищим.

Не менш гострою для нас є і проблема кадрів. Так, нині в департаменті банків-

ського нагляду НБУ працює лише 30 чоловік. Скажу прямо: за міжнародними стандартами щодо навантаження на одного працівника банківського нагляду потрібно хоча б 80. У цілому ж в Україні банківським наглядом має займатися 600-700 спеціалістів.

- Анатолію Івановичу, які проблеми, на ваш погляд найбільші для комерційних банків?

— Почну з цифр. Залучені кошти комерційних банків України сягнули 398 трильйонів карбованців, що у 10,8 раза перевищує розмір їх власних коштів, а це, в принципі, дозволяє банкам додатково залучати кошти.

Однак у зв'язку з відсутністю ефективних проектів кредитування через падіння обсягів виробництва, недосконалу політику держави у сфері оподаткування доходів та відсутність рентабельних обсягів понаднормативних залишків товарно-матеріальних запасів та неліквідних активів, які на сьогоднішній день досягли майже рівня валового внутрішнього продукту (ВВП становить 564,8 трильйона карбованців, матеріальні оборотні кошти — 440 трильйонів карбованців) комерційним банкам стало недоцільно додатково залучати кошти та вкладати їх у виробничу сферу економіки. За станом на 1 лютого цього року кредитна заборгованість банків становить 133 трильйони карбованців, зокрема прострочена — близько 17,4 трильйона карбованців. До речі, підсумки першірок діяльності комерційних банків свідчать про те, що показник простроченої заборгованості у кілька разів занижений, адже на рахунках бухгалтерського обліку та у звітності, на жаль, немає реальної картини стану кредитної роботи банків. Насправді ж більше половини кредитної заборгованості клієнтів перед банками є безперспективною до повернення, адже кредитні кошти здебільшого вкладено у нерентабельне виробництво, а позичальники з фактичними банкрутами. Наведу цифри. Минулого року комерційними банками від кредитних вкладень не отримано 55,9 трильйона карбованців доходів, а за станом на 1 лютого 1995 року — 69,3 трильйона карбованців. Таким чином, збільшення тільки за один місяць поточного року розміру неотриманих доходів сягнуло 13,4 трильйона карбованців.

На жаль, ці тенденції будуть продовжуватись і в 1995 році. Підсумки діяльності комерційних банків за січень свідчать про значне зростання збиткових банків (з 18

до 40) та збільшення простроченої заборгованості за кредитами (з 13,9 трильйона карбованців до 17,4 трильйона карбованців). Так, за станом на 1 лютого 1995 року з 219 комерційних банків України 40 (або 18,3 відсотка від загальної кількості) мали збитки у загальному розмірі 925,5 мільярда карбованців. 31 банк виявився неплатоспроможним, а 48 банків — неліквідними. Є й інші прикі монети. Так, протягом минулого року 171 комерційний банк (77,4 відсотка від кількості банків) 787 разів порушував показники економічних нормативів, встановлених Національним банком. При цьому показник платоспроможності банку був порушені комерційними банками 111 разів, показники ліквідності балансу — 427 разів, показник максимального розміру ризику на одного позичальника — 249 разів. Загалом, за станом на 1 лютого нинішнього року 69 комерційних банків порушували економічні нормативи.

На цю ж дату 15 комерційних банків мали нестачу власних коштів на загальну суму 478,7 мільярда карбованців (4 відсотки від загальної кількості банків), а 92 комерційні банки — сплачений статутний фонд у розмірі до 10,5 мільярда карбованців, що не дає можливості для повноцінного функціонування і розвитку банку (41,6 відсотка від загальної кількості банків). Показник максимального розміру ризику на одного позичальника порушили 35 банків, або 15,9 відсотка.

За порушення економічних нормативів Національний банк наклав на комерційні банки-порушники штрафні санкції. Обсяг нарахованих штрафів за 1994 рік становив 3,46 трильйона карбованців, фактично ж стягнуто лише 111 мільярдів карбованців. Низький процент стягнення нарахованих штрафів обумовлений передусім важким фінансовим становищем банків, браком коштів на кореспондентських рахунках. Тому, якщо регіональні управління НБУ почнуть вимагати виконувати це рішення, це може привести до повного збанкрутіння банків. У зв'язку з цим Правління Національного банку України 25 лютого 1995 року прийняло рішення щодо проведення регіональними управліннями інвентаризації нарахованих штрафів. Мета такого заходу — перегляд системи застосування економічних санкцій.

- А чи завжди ваші дії адекватно сприймаються комерційними банками?

- Ми розуміємо, що комерційні банки належать до найбільш суверено контролюваного сегмента підприємницької діяльності в будь-якій цивілізований країні. Ін-

тереси банків перетинаються з інтересами суспільства, і практично всі найважливіші суспільні функції банків — зберігання вкладів, кредитування, ведення рахунків обов'язково передбачають нагляд за їх діяльністю. Це добре розуміють наші колеги.

Згідно із Законом України "Про банки і банківську діяльність" і з метою забезпечення надійності банків, НБУ встановив обов'язкові для всіх комерційних банків економічні нормативи щодо мінімального розміру статутного фонду, платоспроможності банку, показників ліквідності балансу, максимального розміру ризику на одного позичальника, обов'язкових резервів, що розміщуються в Національному банку. Інколи подібні рішення відносно комерційних банків викликають у останніх невдоволення, причому, що кожна із сторін, звичайно, піклується про інтереси держави. Хто правий у цьому: ті, хто стверджує, що склянка наполовину заповнена, чи ті, для кого вона наполовину порожня, визначить час. Обиватель же стурбований зовсім іншими проблемами: як би не потрапити в обійми чергових "мавроді", не зачаруватися принадними пропозиціями окремих банків, не помилитися у своєму виборі. На мою думку, знищити ступінь ризику бути введеним в оману повинно оновлене банківське законодавство. До речі, це теж проблема. У нас сьогодні бракує банківського законодавства. Готуються, щоправда, закони "Про банки, банківську діяльність і банківський нагляд", "Про Національний банк".

Словом, чимало ще в нас законодавчо не вирішених питань. Наприклад, Нацбанк не видає ліцензій на проведення банківських операцій, і згідно із законодавством ми навіть не маємо права заборонити банку ті операції, які зазначені в його статуті і затверджені зборами акціонерів. У багатьох країнах близького зарубіжжя, в тій же Росії або Білорусі запроваджено систему ліцензування. Там, до речі, зовсім інший механізм створення банків: вони реєструються згідно із Законом "Про господарські товариства" і органами державної влади, і центральним банком, але діяльність їхня має відповідати положенням законодавства про банки і банківську діяльність.

Якби комерційні банки зверталися до нас за отриманням ліцензій, усе було б інакше. Насамперед у нас з'явилася б додаткова можливість упереджувати наслідки порушень. Наприклад, служба нагляду за наслідками перевірки встановила ряд недоречностей в діяльності комерційного банку і необхідно заборонити

йому вкладні операції. У такому випадку Нацбанк відкликав би ліцензію. У разі прийняття рішення про ліквідацію комерційного банку він також міг би відкликати ліцензію, а саме акціонерне товариство тоді перепрофілювалося б на інший вид діяльності. Якщо цей банк став банкрутом, то тут вступає в силу Закон "Про банкрутство", і кредитори можуть подати в суд.

Звичайно, багато ще є таких моментів, які треба коригувати нормативно-законодавчою базою. І ми мусимо над цим працювати, аби процес ліквідації банків проходить безболісно для вкладників. Адже це — найважливіша передумова успішного функціонування цивілізованої інституції нагляду за діяльністю банківських і небанківських установ.

- Комерційні банки допускають ризики на валютному і кредитному ринках. Вони не завжди виправдані і не завжди дають бажаний результат. Зрозуміло й те, що кількість бажаючих швидко збагатитися, часто-густо і недозволеними методами, не змениться в доступному для огляду майбутньому. Скажіть, будь ласка, як наглядова функція головного банку країни повинна впливати на ці процеси?

- Так, банківський нагляд не має на меті проводити ревізії діяльності комерційних банків, та це йому не передбачено і законодавством. Найважливіша і, я б сказав, найпослідовніша місія нашої служби — вберегти банки від банкрутств, захистити їх від фатальних ризиків, завчасно попередити той чи інший банк, що він ось-ось переступить ту межу, за якою — фінансовий крах. Так от, вчасно спинити такі його невиправдані дії, убеџити від порушень, дати своєчасну пораду — це в нагляді на першому плані.

На жаль, деякі банки, навіть ті, що мають солідний рейтинг, опинилися в скрутному фінансовому становищі. Причина в кожного своя. Але нерідко вони схожі. Погоджується з вами, що інколи на невиправдані ризики банки штовхає стрімке бажання вже завтра, як то кажуть, отримати великі прибутки. Деякі комерційні банки нарікають за свої збитки на недосконале законодавство. Що ж, і перша, і друга причини правомірні. Хоча, якщо відвірто, то найчастіше спрацьовують дві причини одночасно. Запаморочення від уявних прибутків штовхас банки на свідоме порушення і законодавства, і нормативних актів НБУ. Отже, таких комбінаторів ми повинні відслідковувати, аби вони не перехитрували самих себе.

Аналіз матеріалів інспектування свідчить, що більшість банків зазнають фінансового краху через надзвичайно ризиковани на банківському ринку кредитну діяльність. Чимало банків мають збитки тому, що займалися кредитуванням комерційних структур, які будували бізнес на інфляційних процесах. Звичайно, ці кредити нічим не забезпечувалися, і наперед можна було прорахувати, що повернуті не будуть. Це сталося тому, що банківський ринок став прозоріший, оскільки Національному банку через обмеження трохи маси вдалося протягом певного часу стримувати інфляційні процеси.

Я вже розповідав про економічні нормативи регулювання діяльності комерційних банків. Повертаючись до цього, хочу ще раз підкреслити, що економічний норматив — це саме та планка, через яку не можна перескакувати. І на банківському ринку банк має працювати у встановлених рамках. Це робиться для того, щоб захистити самих же банків від певних ризиків, за межею яких банк стає неплатоспроможним, збитковим і, зрештою, банкрутом. На жаль, вони не завжди розуміють це, а порушуючи економічні нормативи, самі ж собі шкодять.

Нещодавно Національний банк затвердив Положення "Про порядок формування і розміри резервних і страхових фондів комерційних банків". Це було необхідно, тому що половина банків нині у скрутному фінансовому становищі, більше десятка банків минулого року було ліквідовано. Гадаю, що таке рішення Нацбанку дасть певний поштовх для захисту та активізації діяльності комерційних банків.

Наш голова Правління НБУ Віктор Андрійович Ющенко — палкий супротивник видачі кредитів тим, хто вже не зможе піднятися і без кого можна обйтися, але ж субсидіювати тих, хто зберігає перспективу, в кого є потенціал для виживання — необхідно. Тому Нацбанк і вирішив виділити стабілізаційну підтримку, аби вберегти банківську систему, аби банки змогли розрахуватися за міжбанківськими кредитами. Для нашої ж служби важливим є і такий аспект: забезпечити рівні умови для діяльності комерційних банків.

-Що ж робиться Національним банком для фінансового оздоровлення комерційних банків?

Враховуючи ситуацію, яка склалася у банківській системі на початку цього року, Правління НБУ прийняло постанову №40 від 25 лютого 1995 року "Про невідкладні заходи щодо їх ліквідності і платоспроможності". Вона якраз і сто-

суються фінансового оздоровлення комерційних банків. По-перше, в ній передбачено до фінансово нестабільних банків встановити особливий режим їх діяльності. Що це означає? Скажу тезисно. Це, по-перше, здійснення інвентаризації заборгованості за наданими кредитами та неотриманими відсотками за користування позиками за станом на 1 березня 1995 року. Безнадійні до повернення позики пропонується віднести на фінансові результати діяльності банку.

Поповнити корахунки банкам пропонується за рахунок продажу власної іноземної валюти та надлишку карбованцевої готівки. Весь прибуток, який залишився у розпорядженні банків, та кошти раніше створених власних фондів вони повинні направити до резервного фонду. НБУ також зобов'язує припинити видачу гарантій, поручительств та бланкових кредитів, а також надання всіх пільгових (збиткових для банку) кредитів, у тому числі і банківським працівникам. Як бачимо, цей документ — своєрідний механізм того, як реагувати і як лікувати "хворобу" банківської системи. Звичайно, відбувається її трансформування, перерозподіл клієнтів, сил на банківському ринку. Зокрема, цію постановою передбачено ліквідацію до 1 липня цього року всіх збиткових філій. Повернення ж до системи монобанку неможливо. Завдання полягає в тому, щоб банківська система України зміцніла, стала мобільною і конкурентоздатною.

- А тепер, Анатолію Івановичу, розкажіть, будь ласка, про саму структуру вашого департамента.

- Наведу цитату з програмної доповіді Л. Д. Кучми: "Відповідно до існуючої світової практики Президент України ініціюватиме утворення автономної від НБУ системи органів по здійсненню реєстрації банківських установ та нагляду за банківською діяльністю. Зазначений захід дозволить, з одного боку, суттєво зміцнити ефективність діяльності НБУ як единого емісійного центру, і з іншого — сприятиме суттєвому посиленню державного контролю за діяльністю комерційних банківських та небанківських установ".

Так, світова практика свідчить, що банківський нагляд може бути автономною структурою, а може успішно функціонувати і в системі НБУ. Що краще для наших умов - підкаже час. Поки що, на мою думку, доцільно, щоб банківський нагляд був у структурі НБУ. Оскільки саме тут концентрується вся звітність комерційних банків. До того ж на даному

етапі, вважаю, не варто перерозподіляти контрольні функції.

Але треба пам'ятати, що банківський нагляд як такий охоплює величезне коло законодавчо-правових, організаційних, методико-технологічних питань, вони стосуються як безпосередньо організації нагляду за діяльністю різних банківських установ, так і всіх фінансових інститутів, а це зачіпає і наглядові функції інших державних контрольних органів, зокрема Міністерства фінансів та його підвидомчих установ, які ліцензують та контролюють діяльність небанківських фінансових інститутів (фінансово-інвестиційні, трастові, страхові компанії, фондові біржі тощо). Я ж хочу зупинитися на концептуальних підходах організації нагляду.

Щодо структури самого департаменту. У зв'язку з тим, що це новий підрозділ, довелося чимало поміркувати, як розподілити функції банківського нагляду. Так, у Нацбанку вже є підрозділ, який у цілому здійснює аналіз фінансового стану комерційних банків, але, вважаю, такий аналіз треба проводити в розрізі кожного банку. Певно тому за новою структурою НБУ системі банківського нагляду підвищено статус - управління до департаменту.

Отже, тепер у складі департаменту — три управління. Одне з них, управління аналізу діяльності банків та контролю нормативів, саме і займатиметься безвідізним контролем, аналізуватиме діяльність банків, здійснюватиме контроль за економічними нормативами. Друге, управління інспектування, здійснюватиме перевірку ризиків комерційних банків шляхом безпосереднього інспектування діяльності банків. Усі матеріали цих двох управлінь, а також регіональних управлінь НБУ повинні опрацьовуватися. Треба, щоб на кожну звітну дату (на 1 число місяця) ми мали інформацію. Її вивчатиме управління методології і координації банківського нагляду та аудиту і у вигляді узагальненої інформації з відповідними пропозиціями передаватиме керівництву для прийняття рішень. Крім того, ми маємо на меті створити базу даних про діяльність кожного банку, банківської установи, тобто завести на них своєрідне досьє.

Словом, якщо ми зможемо вкомплектувати штати, то перше наше завдання — створити систему інформаційного забезпечення. Можливо навіть ми зможемо в автоматичному режимі відслідковувати банківські операції в розрізі кожного банку, в автоматичному режимі давати ті чи інші рекомендації. Усе це, звичайно, перспектива. Але ми добре розуміємо, як

важливо, щоб банківський нагляд мав правдиву інформацію для прийняття своєчасних рішень щодо режиму діяльності комерційних банків з тим, щоб надійно захистити інтереси вкладників та кредиторів банків.

На жаль, при великий кадрові скруті банківський нагляд ще й виконує багато таких функцій, які, в принципі, йому не притаманні. Наприклад, здійснює перевірки діяльності банківських установ за проханням правоохоронних органів відносно викриття злочинів, перевіряє, як використовуються цільові кредити, чи правильно відкриваються розрахункові рахунки. І цей перелік я міг би продовжити...

Зараз у нас працюють фахівці з Міжнародного валутного фонду. Вони подают технічну допомогу, діляться досвідом. На жаль, хотілося б, щоб ця допомога була більш дієвою як у розробці нормативної бази, так і підходах до документального аналізу комерційних банків.

Звичайно, в ході роботи з'являтимуться нові ідеї, адже для України банківський нагляд — це ще, можна сказати, зовсім невивчене питання, і простір для творчості тут величезний. Головне, нинішнього року ми повинні визначитися з основними напрямами в роботі, щоб у 1996 рік могли вступити зі своїми напрацюваннями підходами, щоб банківський нагляд України став сувереною системною структурою,

яка б органічно вписувалася в наші економічні умови.

- А що ви хотіли б побажати нашому журналу?

Вважаю, що саме "Вісник Національного банку України" повинен пропагувати політику НБУ в галузі грошово-кредитної системи, готовити своїми публікаціями банківську систему до перспективних дій.

На жаль, іншими виданнями деякі аспекти в діяльності банків інтерпретуються у зовсім несподіваному ракурсі, подекуди ці журналистські дослідження або коментарі не відповідають тим завданням, які переслідувалися Національним банком, що приймав те чи інше рішення.

У журналі, на мою думку, з подачі фахівців має висвітлюватися найбільш достовірна інформація. А широке доступне роз'яснення нормативних документів повинно прислужитися не тільки банківським працівникам і підприємцям, а й усім, хто цікавиться тематикою журналу. Одне слово, "Вісник" має стати просвітницьким виданням, яке з першоджерела сповіщатиме читачів про всі найважливіші події в сфері банківської діяльності.

Інтерв'ю взяла Людмила ПАТРИКАЦ, член Спілки журналістів України.

Аналітичні роздуми

Як "вижити" банку?

"Українські комерційні банки під загрозою банкрутства", "Українские банки учатся умирать", "Невеликі банки потребують особливої уваги держави", "Небольшим українским банкам - крышка", "30 процентов банков убыточны" - такі яскраві заголовки матеріалів в українських фінансових газетах привертують увагу не тільки фахівців. Але якщо звичайний читач поспішає відразу з'ясувати, яких банків стосується ця нерадісна перспектива і як це зачіпає його особисто, то фахівець дивиться на ці речі по-іншому. Я б сказав, з точки зору аналітика...

Чим пояснити зниження ділової активності банків? Високою ставкою рефінансування?

Кредитними обмеженнями? Неконтрольованим зростанням цін? Так, і першим, і другим, і третім... Однак, давайте подивимося на шляхи виживання банківської системи з точки зору Національного банку України і поставимо єдине запитання: чи вміють самостійно підраховувати власний резерв виживання комерційні банки в той час, коли зміни в політичній і фінансовій сферах відбуваються з неймовірною швидкістю?

В ідеалі так повинно бути. Банківська система України створювалася і сьогодні розвивається як система універсальних банківських установ, покликаних виконувати повний обсяг банківських операцій. Практично кожен банк у своєму статуті, визначаючи стратегію діяльності, зобов'язується сприяти розвиткові товарно-грошових відносин, прискоренню науково-

технічного прогресу. За тактику вони, як правило, обирають інтенсифікацію виробництва, розвиток підприємницької діяльності і нових комерційних структур, підвищення їх ефективності на основі концентрації фінансово-кредитних ресурсів. Висновок щодо цього можна зробити лише один: комерційний банк в умовах сьогодення повинен бути універсальною банківською установою з високим ступенем диверсифікації як за складом банківських послуг, що надаються клієнтам, так і за кредитним портфелем.

Як же зустріли українські банки повторний кредитний мораторій зразка 1993 року? Якщо говорити коротко, то дуже

боляче. Високий ліверідж (зростання прибутку при незначному зростанні капіталу) більшості комерційних банків і високий ступінь нестабільності пасивів, тобто бази фінансування, активно впливають на якість їхніх кредитних портфелів. Вона погіршується, викликаючи відповідний настрій і у банкірів...

Щоб пом'якшити уразливість банків на зміни ринку, органи банківського нагляду намагаються підтримувати відносно сильну структуру капіталу через ефективну систему кредитної політики, процедур і контролю. Однак про яку диверсифікацію кредитних портфелів банків і пасивів може йти мова, якщо коливання обсягів кредитних ресурсів на міжбанківському ринку протягом усього минулого року не виходило за межі майже постійної величини

- 40-45 процентів від загальних кредитних ресурсів? Наведу ще більш вражаючу цифру. Темпи зростання обсягів міжбанківського кредитування на кінець минулого року зросли порівняно з цим же періодом 1993 року аж ... на 700 відсотків! А, до речі, за збільшенням цих обсягів стоїть досить банальна причина: звичайнісіньке небажання деяких керівників банків займатися комерційним кредитуванням...

Погортаемо Закон України "Про банки і банківську діяльність". Там у статті 2 чітко визначено головну банківську функцію: "Банки - це установи, функцією яких є кредитування суб'єктів господарської діяльності та громадян за рахунок заличення коштів..." Чому ж тоді перші труднощі стають на заваді виконання цього основного обов'язку? Напевно, тут на терезах вигідності переважають зовсім інші складові: доступ до дешевого ресурсного гаманця, "валютний пояс", не обтяжений кредитами, і зовсім невиправданий захист "хворих" банків, так би мовити, панська ласка до "дрібноти", що не має ні достатньої організаційно-технічної бази, ні валютних ліцензій. Як результат - триває безпідставна пролонгація кредитів, приховування та різке зростання простроченої заборгованості, гонитва за прибутком будь-що, порушення принципів кредитування, неповна або фальшивана інформація щодо наданих кредитів, халатність, невідповіданий вибір ризиків... При цьому треба ще раз наголосити на тому, що практично відсутня диверсифікація кредитного портфеля, а брак законодавчої та нормативної бази з цих питань дає змогу комерційним банкам проводити політику кредитування таким чином, що ризик і надалі розподіляється на всю банківську систему. Припинення діяльності комерційних банків "Інтраст", "Резидент" - це приклад сьогоднішніх реалій банківського життя.

Зміни і доповнення до Закону України "Про банки і банківську діяльність", що були прийняті Верховною Радою за пропозицією Національного банку, посилили відповідальність комерційних банків за порушення банківського законодавства, розширило повноваження Національного банку щодо здійснення банківського нагляду.

У ході виконання програми нагляду за діяльністю комерційних банків Національний банк у 1993-1994 роках здійснив понад 600 перевірок, внаслідок яких стягнуто штрафів на суму 110 мільярдів карбованців за порушення економічних нормативів, 21,2 мільярда карбованців - за пору-

шення вимог законодавства у сфері валютного регулювання. На інші суб'єкти господарювання накладено стягнення на суму понад 20 мільярдів карбованців. Усі суми штрафів спрямовано в державний бюджет. За порушення банківського законодавства 13 банків вилучено з Книги реєстрації банків.

Чимало порушень чинного законодавства виявлено і у сфері кредитного регулювання. Так, сьогодні можна говорити про 12 фактів нецільового використання централізованих кредитів Нацбанку, про 47 випадків використання не за призначеним кредитів, виданих за рахунок коштів комерційних банків. У 20 банках останнім часом виявлені факти використання кредитів для погашення попередньої заборгованості та подальшої конвертації. У шести банківських установах зафіксовано видання кредитів за фіктивними документами. Всі ці матеріали передано до правоохоронних органів.

Так, винні мають бути покарані. А для того щоб відповідальність за проблемні ризики несли ті, хто програє, Нацбанк впроваджує в практику страхування кредитних ризиків. Причому, наголошує, за рахунок прибутків комерційних банків. І це не єдиний спосіб захистити інтереси вкладників і кредиторів банку. Передбачається, наприклад, ще такий: відмовитись від практики віднесення підвищених відсотків за простроченими та неодноразово пролонгованими кредитами на доходи банків, а прострочену заборгованість за кредитами тривалістю понад один рік списувати за рахунок власних коштів банків.

На жаль, в Україні нині ні Національний банк, ні інші державні інститути не виконують функції "кредитора останньої інстанції". Єдиним найоптимальнішим нормативом розумної банківської діяльності, визначенім Нацбанком з урахуванням вимог Базельського комітету з банківського нагляду, є таке втручання, такий нагляд, які мають на меті обмеження ризику в роботі банків. Вимога відносно достатності капіталу є засобом такого регулювання. І саме такий підхід покликаний зменшити ймовірність банкрутств. Підставою для втручання Нацбанку в регулювання капіталів банків є випадки неспрацьовування ринкового механізму, різниця між приватними та суспільними витратами банківських банкрутств, роль банків у створенні грошей.

Отже, резерв виживання комерційних банків - це, в принципі, їх власний капітал, який, зрештою, і визначає максимальний рівень ризику всієї банківської

системи. А оптимальний рівень власного капіталу має бути таким, щоб держава була зацікавлена підтримувати банківську систему, яка в межах державного впливу на кредитно-грошову політику повинна відрізнятися еластичністю. Щоб банки

підкоряли надійністю, щоб їм довіряли вкладники.

Леонід ШАПКІН,
начальник управління
інспектування.

ОЦІНКА АУДИТУ І РЕАЛЬНІСТЬ ЗВІТУ

Не секрет, налагодженню економічних зв'язків між підприємствами часто-густо перешкоджає відсутність довіри партнерів один до одного. Саме тому всі без винятку

учасники господарської діяльності незалежно від форм власності дуже зацікавлені в достовірній економічній інформації. Це надзвичайно актуально тому, що нині в Україні багато банків, які є акціонерними товариствами і товариствами з обмеженою відповідальністю. Отже, проведення незалежного контролю комерційних структур і особливо банківських установ, враховуючи специфіку останніх, стало необхідністю. Адже банки акумулюють значні суми грошей, залучені, зокрема, й у населення.

... Як відомо, аудиторські фірми виникли ще в 19-му столітті, коли із збільшенням кількості акціонерних товариств, компаній, розширенням сфери їхньої діяльності, інтернаціоналізацією бізнесу в цілому відбулося відмежування безпосередніх власників /акціонерів/ компаній від власне керівників компаній /директорів, керуючих тощо/. Керівництво компаній, банків повинно було періодично готовувати фінансові звіти про свою діяльність, достовірність яких і перевірялася спеціалістами-аудиторами, які практикували самостійно або в складі аудиторської фірми. Отже, досвід діяльності аудиторських фірм, можна сказати, у нас є.

Аудиторські організації й нині повинні створюватись як незалежні від своїх клієнтів і від органів державного управління, оскільки аудит означає незалежну експертізу та аналіз фінансової звітності

підприємств, банків, організацій, установ та інших суб'єктів ринкових відносин. Найчастіше такі перевірки проводяться спеціальними аудиторськими організаціями, які виконують також інші види аудиторської діяльності, зокрема, консультиують з питань комерційної, фінансової діяльності, бухгалтерського обліку, організації внутрішнього контролю, оподаткування тощо, і це приносить аудиторським фірмам до 50 відсотків усіх доходів.

Постановою Верховної Ради від 22.04.1993 р. введено в дію Закон "Про аудиторську діяльність", в якому визначені

правові основи аудиту як незалежного позавідомчого фінансового контролю. Але в законі чітко не визначено, що всі економічні суб'єкти незалежно від організаційних форм та видів власності повинні перевірятися аудиторськими службами, а це значно звужує ринок цих послуг. Іншою проблемою розвитку аудиторської діяльності в Україні є рівень підготовки аудиторів. У статті 10 Закону "Про аудиторську діяльність" передбачено, що аудиту підлягають і комерційні банки. Це необхідно для підтвердження достовірності та повноти їхніх річних балансів і звітності. Аналогічна вимога ставиться і в статті 34 Закону "Про банки і банківську діяльність". З 1 січня 1995 року всі комерційні банки, розташовані на території України, мають обов'язково перевірятися аудиторськими службами.

Специфіка діяльності комерційних банків викликає необхідність особливого контролю за їх діяльністю з боку держави в особі Національного банку. Особливе

- ❖ Незалежний позавідомчий контроль за кожним банком.
- ❖ Майже половина аудиторських висновків - ... сумніви.
- ❖ 62 аудитори. Лише стільки спеціалістів в Україні мають право проводити аудит комерційних банків.
- ❖ Рейтинг аудиторських фірм, визначений НБУ, - наша рекомендація.

місце тут посідає банківський аудит. Аналіз Національним банком України аудиторських висновків незалежних аудиторських організацій, порівняння цих даних з даними звітних форм відкриває перед нами нову проблему. Так, у Законі "Про аудиторську діяльність" фактично нічого немає про те, якою ж повинна бути відповідальність аудиторів, якщо вони подають нам недостовірну інформацію щодо справжнього фінансового стану як безпосередньо комерційних банків, так і їх акціонерів та учасників. Тому, безперечно, і трапляються прикінчі випадки. Тому, напевно, близько 45 відсотків аудиторських висновків, які подаються Нацбанку аудиторськими фірмами, містять або помилкову, або взагалі недостовірну інформацію. Вирішити це питання дозволить лише запровадження персональної відповідальності керівників аудиторських фірм за достовірність звітності банків, їх акціонерів та співзасновників. І відповідальність має бути такою, як і для посадових осіб, які мають право підпису звітних документів. Як бачимо, банківський аудит вимагає негайного вдосконалення. І велики надії в цьому плані ми покладаємо на Закон "Про систему державного банківського аудиту", який нині розробляється.

Отже, що ж таке банківський аудит? Якщо коротко: обов'язковий незалежний контроль діяльності комерційних банків, який здійснюється шляхом проведення незалежною аудиторською організацією перевірок їхнього фінансового стану. Головна мета банківського аудиту - дати якісний і достовірний висновок про фінансовий стан банку, його доходність, ліквідність, ступінь ризиків банківських операцій, рівень керівництва тощо. Аудиторські перевірки банків характеризуються комплексністю, незалежністю, а також розробкою позитивних рекомендацій в інтересах вкладників, кредиторів банку.

Банківський аудит, як і аудит взагалі, складається із зовнішнього і внутрішнього. Зовнішній аудит здійснюється незалежною аудиторською організацією на договірних засадах і покликаний надавати користувачам об'єктивну інформацію про справжній стан банку в інтересах його вкладників. Внутрішній аудит - це система заходів безпеки банку, спрямована на захист захисту інтересів безпосередньо керівних органів комерційного банку, досягнення конкретних результатів у діяльності банку. Ця частина аудиту включає сукупність планів банку, методів і процедур, які використовуються всередині банку для захисту активів, збільшення

прибутку, забезпечення чіткого виконання розпоряджень керівництва банку. Організаційно він представлений як структурний підрозділ банку і підпорядковується керівникові банку. Окрім місце в системі контролю за діяльністю комерційних банків посідає ревізійна комісія - виборний орган акціонерів, учасників банку, що за дорученням загальних зборів акціонерів, членів наглядової ради банку здійснює наглядові функції, передбачуючи захист інтересів вкладників. А Нацбанк, виходячи зі своїх контрольних функцій і згідно з чинним законодавством, організовує, координує і контролює систему банківського нагляду. Звичайно, всі ці функції будуть визначені в Законі "Про систему державного банківського аудиту".

Згідно із Законом "Про аудиторську діяльність" ліцензію для проведення банківського аудиту видає Аудиторська палата України, а не Національний банк, як це практикується в багатьох країнах. У зв'язку з цим НБУ веде тільки реєстр аудиторів, що здали кваліфікаційний іспит на отримання сертифіката серії "Б", який надає право проводити аудит комерційних банків, та реєстр аудиторських організацій /аудиторів/, які мають ліцензії /дозвіл/ щодо надання банкам аудиторських послуг. Сьогодні в Україні лише 62 особи мають сертифікат аудитора серії "Б". Приблизно така ж кількість аудиторських організацій мають ліцензії на проведення аудиту банків. Це надзвичайно мало для системи банківського аудиту.

Ось тому Національний банк, працюючи над законопроектом "Про систему державного банківського аудиту", внес свої цікаві, на нашу думку, пропозиції. Розповім про них. Банківський аудит в Україні здійснюється на основі укладених тристоронніх угод на надання аудиторських послуг, сторонами якої є незалежна аудиторська організація, комерційний банк і Національний банк України. При цьому зміст і порядок укладення таких угод встановлюється Нацбанком. В угоді регламентується мета, термін і обсяг аудиторських послуг, права та обов'язки сторін, їх відповідальність за неналежне виконання умов зобов'язань, додаткові умови тощо. Метою тристоронньої угоди на проведення банківського аудиту є здійснення аудиторською організацією незалежної економічної оцінки фінансового стану комерційного банку для забезпечення захисту інтересів вкладників шляхом зменшення кредитного ризику, удосконалення практики кредитної роботи, створення умов для

надійного захисту кредитних вкладень, ефективного управління активами та пасивами банку, вдосконалення системи управління та організації діяльності комерційного банку. Національний банк України веде реєстр укладених тристоронніх угод, а також використовує свої права та виконує обов'язки щодо кожної з них. Якщо Нацбанк виявить, що якесь аудиторська фірма працює некваліфіковано, то можливе дострокове скасування дії тристоронньої угоди.

Комерційний банк має право вільного вибору незалежної аудиторської організації для проведення банківського аудиту. Але Нацбанк, виконуючи свої наглядові функції, має право призначати для проведення банківського аудиту замість обраної комерційним банком іншу аудиторську фірму для конкретного розслідування діяльності банку. В такому разі комерційний банк зобов'язаний погодитися з таким призначенням, підписати відповідну тристоронню угоду на надання аудиторських послуг, створити сприятливі умови для роботи цієї фірми і взяти на себе всі витрати, пов'язані з перевіркою.

Нині Національний банк спільно з кількома аудиторськими організаціями розробив програму аудиторської перевірки комерційного банку. Доопрацьовується інструкція щодо проведення банківського аудиту. Отже, згідно з цими документами фірма при проведенні банківського аудиту має право самостійно визначати форми і методи аудиту на підставі діючих норм і стандартів, а також умов угоди із замовником. Складовими банківського аудиту можуть бути ревізія бухгалтерських документів, фактична перевірка операцій, порівняння облікових записів із документами, проведення зустрічних перевірок тощо.

Аудиторська організація зобов'язана повідомляти в Національний банк України про:

- всі випадки порушень вимог ліцензії, отриманої від Нацбанку, допущених комерційним банком при здійсненні операцій;
- стан системи внутрішнього аудиту комерційного банку;
- достовірність інформації, що подається комерційним банком до Національного банку;
- іншу інформацію за погодженням з комерційним банком.

Аудиторська організація, яка згідно з укладеною тристоронньою угодою провела банківський аудит, подає до Національного банку копію звіту про результати перевірки, засвідчену відбитком своєї

печатки. Звіт складається з аудиторського висновку і додатка з розрахунками. Аудиторський висновок повинен містити відомості про дотримання комерційним банком вимог чинного законодавства України та нормативних актів Національного банку, інформацію про достовірність або недостовірність звітних даних, дотримання банком правил ведення бухгалтерського обліку і звітності в банківських установах, економічну оцінку ліквідності банку, дані про платоспроможність та доходність на основі розрахунку системи економічних нормативів, а також оцінку якості внутрішнього аудиту та технічної забезпеченості. У звіті аудиторська фірма акцентує увагу на позитивних і негативних позиціях у діяльності банку, дає рекомендації і вносить пропозиції щодо поліпшення його справ, у загальній формі прогнозує подальше фінансове становище банку, аби вберегти його від можливих ризиків. Звіт може містити будь-яку іншу інформацію, яка, на думку аудиторської фірми, повинна бути висвітлена.

Нацбанк силами своїх підрозділів може вибірково проводити зустрічні перевірки висновків аудиторських організацій і безпосередньо в комерційному банку.

Важливий напрям роботи служби банківського нагляду - перевірка стану внутрішнього аудиту комерційного банку, проведення атестації внутрішніх аудиторів. Ця оцінка повинна базуватися на результатах перевірок та виконанні планів внутрішнього аудиту, атестації безпосередніх виконавців аудиторських досліджень, визначення рівня проникнення внутрішніх аудиторів у сферу фінансових операцій, а також на повному аналізі фактів відносно виконання рекомендацій, які даються керівництву комерційного банку.

Передбачається, що Національний банк надаватиме незалежним аудиторським фірмам дозволи на здійснення перевірок форм звітності, які надходять до НБУ від комерційних банків з метою встановлення відповідності тим формам звітності, які є в цих банках.

Якщо буде виявлено, що аудиторські фірми припускаються помилок при виконанні своїх професійних обов'язків, то Національний або комерційний банки можуть звертатися до Аудиторської палати України з пропозицією про засолосування до них стягнень, передбачених Законом України "Про аудиторську діяльність". Причому, річні звіти комерційних банків з аудиторськими висновками таких фірм не приймаються, зокрема і Національним банком.

Аудиторська фірма, яка при проведенні банківського аудиту виявила порушення банківського законодавства або побачила, що інтересам вкладників і кредиторам загрожує небезпека, повинна негайно інформувати про це Національний банк. Для виконання своїх наглядових функцій Нацбанк звертатиметься до комерційних банків, аудиторських фірм, аби отримувати всю інформацію, включаючи і результати перевірок ревізійних комісій комерційних банків. На основі результатів роботи банківського аудиту ми визначатимемо довіру до аудиторських організацій. А також, звичайно, фінансовий стан і платоспроможність акціонерів, учасників комерційних банків, наявність у них власного обігового капіталу, необхідного для здійснення внеску до статутного фонду банку в обсягах, передбачених установчими документами. Крім того, Нацбанк сповіщатиме регіональні управління Нацбан-

ку і комерційні банки про розподіл на окремі групи аудиторських організацій. Такий рейтинг аудиторських фірм матиме рекомендаційний характер, проте він буде враховуватися службою банківського нагляду.

Сподіваємося, що вдосконалення системи банківського нагляду, публікація підтвердженої незалежною аудиторською організацією достовірної звітності комерційних банків сприятиме захисту інтересів вкладників, самих комерційних банків, розвиткові фінансово-банківської системи України, а також, найголовніше, приваблюватиме потенційних клієнтів, інвесторів, партнерів.

*Igor GORYACHEK,
начальник управління методології
і координації банківського
нагляду та аудиту.*

ІНДИКАТОРИ УСПІХУ

Одні мають грою. Інші їх не мають, але конче потребують. Так завжди велося в суспільстві. Хто може їм зарадити, щоб усі лишилися задоволені, допомогти один одному стати у пригоді? Ну, звичайно ж, посередник.

Сьогодні таким є комерційний банк. Саме він допомагає, скориставшись ласкою перших, тих, у кого є гроші, вкладати їх у виробництво, спрямовувати їх на споживчі цілі, зрештою, сприяти розвиткові економіки, а отже, і нашому з вами процвітанню.

Але комерційні банки мають робити це не так, як кому заманеться, а на основі певних правил. Про них я і хочу розповісти. Словом, мова піде про економічні нормативи для комерційних банків, які встановлені НБУ і які регламентують діяльність усіх банків на рівні забезпечення ними можливостей у будь-який час виконати свої зобов'язання перед вкладниками.

Якщо коротко, то це - система таких показників, як мінімальний розмір статутного фонду, платоспроможність банку, ліквідність балансу, максимальний розмір ризику на одного позичальника. Якщо всі вони банком дотримуються, можна говорити про його певну фінансову стабільність.

Один з індикаторів життєздатності банку - його статутний фонд. Адже саме цей

- ❖ Звітки беруть початок джерело прибутків?
- ❖ Норматив платоспроможності залежить від коефіцієнта ризику, але має бути не менше 8 відсотків.
- ❖ Якщо всі кредитні вкладення зосереджені в одного позичальника, на вас чекають фінансові ускладнення...

фонд є засобом відшкодування стартових видатків, резервним фондом для покриття збитків, а крім того ще й джерелом фінансування позик та інвестицій. Банк вправі розраховувати, що статутний фонд забезпечить йому початкове джерело прибутків.

Як відомо, Україна вважається європейською державою, отже, і прагне досягнути європейського рівня у розвитку банківської системи. Тому розробляючи ці загальні правила, економічні нормативи, НБУ звернувся до критеріїв, запропонованих Базельським комітетом з банківського нагляду. Зокрема, ця міжнародна організація, яка ставить за мету розробку методів нагляду за банками, визначила і розмір мінімального капіталу ко-

мерційного банку - 5 мільйонів ЕКЮ. Будемо відверті, поки що комерційним банкам нашої держави така сума не під силу. Проте, зважаючи на те, що в період реформування економіки, коли необхідністю є й адекватне реформування банківської системи, в якій мають функціонувати сильні банки, НБУ встановив, що мінімальний розмір статутного фонду для банків, які відкриваються, - 3 мільйони ЕКЮ. Такі вимоги, до речі, незабаром пред'являтимуться і до тих банків, які вже діють. Адже вони повинні поступово нарощувати свої статутні фонди...

Другим нормативом, який регулює діяльність комерційного банку, є показник платоспроможності, або достатності капіталу. Назву кілька найважливіших функцій банківського капіталу. По-перше, він дає змогу виконувати операції у період збитків або незначних прибутків, підвищую довіру до банківської системи в цілому з боку населення, забезпечує банкам можливість надавати фінансові послуги, і, найважливіше, допомагає вкладникам і кредиторам уникнути втрат. Адже в разі фінансових ускладнень цей капітал "триматиме" банк доти, доки він не погасить своїх боргів.

Достатність капіталу (платоспроможність банку) визначається процентним співвідношенням власних коштів банку та активів, зважених на коефіцієнти ризику. Норматив платоспроможності встановлюється в більшості країн, і в нашій зокрема, на рівні не менше 8 відсотків.

Виконуючи функцію посередників, банки повинні постійно розв'язувати проблему ліквідності. Це обумовлено тим, що власники заощаджень, як правило, пропонують банкам короткострокові кредити, тоді як економіці потрібні кошти у вигляді кредитів на більш тривалі строки. Отже, ліквідність можна визначити як здатність банку виплачувати свої борги в міру настання строків їх погашення (наприклад, закінчення дії депозитного договору, зняття коштів з розрахункового або поточного рахунку).

Якщо банк не може у певний строк погасити свою заборгованість (виконати зобов'язання перед вкладниками), це призводить до недовіри з боку вкладників, стихійного зняття коштів, а в кінцевому результаті - до банкрутства банку та підтриму довіри до банківської системи в цілому.

За станом на 1. 02. 95 року показник платоспроможності порушили 20 банків, що становить 11 відсотків від загальної кількості банків.

Усі грошові зобов'язання відносно повернення активів поділяються за строками їх виконання. Так, буває така заборгованість: поточна (до запитання та до одного місяця), короткострокова (до запитання та до трьох місяців), загальна (незалежно від строків виконання зобов'язань та повернення активів). Ліквідність визначається здатністю банку забезпечити своєчасне виконання грошових зобов'язань, тобто збалансованістю активів і пасивів балансу банку за строками їх розміщення та задучення показників ліквідності, які не повинні перевищувати 1.0.

За станом на 1.02.95 року показники ліквідності порушили 52 банки, що становить 24 відсотки від загальної кількості банків.

Найбільшою небезпекою для стабільності банку є зосередження кредитних вкладів у одного позичальника. Межею суми кредиту, яку банк може видати одному клієнту, є максимальний розмір ризику на одного позичальника.

Відносно показника максимального розміру ризику на одного позичальника Базельський комітет рекомендує встановлювати ліміт у розмірі 15 - 20 відсотків від власних коштів банку. Крім того, поняття "позичальник" досить широке. Вони включають в себе не тільки юридичних осіб, як таких, а також і дочірні фірми, підприємства однієї галузі, підприємства одного регіону. Зважаючи на те, що в теперішніх умовах такі вимоги жоден комерційний банк України витримати не може, Нацбанк встановив максимальний розмір ризику на одного позичальника - 40 відсотків від власних коштів банку. Позичальником вважається юридична чи фізична особа, в тому числі комерційний банк.

За станом на 1.02.95 року цей показник порушили 36 банків, що становить 17 відсотків від загальної кількості банків.

До чого призводять порушення економічних нормативів, можна простежити на прикладі таких банків, як "Благобанк", "Резидент", "Інтрастбанк". Ці банки збанкрутіли, і подальша їх діяльність загрожувала інтересам вкладників. Тому НБУ прийняв рішення про припинення їх діяльності і вилучення з Книги реєстрації комерційних банків.

Однак, слід відзначити, що Національний банк дає можливість комерційним банкам вправити своє фінансове становище. Згідно з Положенням "Про економічні нормативи регулювання діяльності комерційних банків" штрафні санкції застосовуються тільки в

тому разі, якщо комерційним банком двічі порушені нормативи. На перший раз банк-штрафник відбувається тільки попередженням про необхідність нарощування власних коштів і виправлення фінансового становища.

На завершення хочу ще раз підкреслити, що встановлення економічних нормативів - це не якесь самодіяльність Нацбанку. Це продуманий, цілком виправда-

ний захід, який переусім повинен захистити вкладників, вберегти банки від невідповіданих ризиків, а зрештою сприяти зміцненню усієї банківської системи України.

Тетяна НЕМКОВИЧ,
начальник відділу
організації контролю
нормативів.

Проблеми на рівні регіонів

Банківський нагляд як структура порівняно нова. Тож і проблем на стадії становлення вистачає, особливо на рівні регіонів. Одна з них, головна, - кадрова. Наприклад, за станом на початок року відійшли і сектори банківського нагляду в региональних управліннях укомплектовані кадрами в середньому лише на 80 процентів. Не вистачає

в основному спеціалістів бухгалтерського обліку. Напевно, звідси випливають і інші проблеми. Так, не завжди і не всюди на місцях щодня контроллюється стан кореспондентських рахунків банків, а перевірки, які мають здійснюватися за планом, визначенім департаментом банківського нагляду НБУ, інколи не відзначаються якістю.

Хвилює і те, що обласні управління уникають приймати самостійні рішення, які входять до їхньої компетенції. Водночас і Нацбанк залишається в невіданні, що відбувається на місцях, адже інформація щодо порушень чинного законодавства та щодо погіршення фінансового стану банків надходить не завжди своєчасно. Всупереч попередженням НБУ стосовно контролю з боку обласні управління за інформацією (між даними, переданими електронною поштою, і даними, викладеними на папері, трапляються розходження) все залишається так, як і було. В результаті НБУ не має змоги робити реальні висновки.

Найбільше даних, які не стикуються між собою, надійшло з управління НБУ по м. Києву і Київській області, Дніпропетровського, Донецького та Закарпатського обласних управлінь.

Що ж є причиною розходжень в одних і тих же інформаціях? По-перше, неповна їх передача електронною поштою з боку комерційних банків. По-друге, региональні управління Нацбанку просто не в змозі проконтролювати тотожність усіх балансових даних комерційних банків, переданих паперовими носіями і електронною поштою.

Не можна заплющувати очі і на рівень виконавчої дисципліни з боку региональних управлінь при поданні форм звітності. Так, деякі управління не подали інформацію відносно заходів, вжитих до окремих банків у зв'язку з порушеннями нормативів і відносно розмірів стягнутих штрафів, затримали подання балансів деяких комерційних банків на кілька днів. А окремі обласні управління, скориставшись своєю владою, самостійно звільнили банки від штрафів за порушення економічних нормативів, а це, як відомо, суперечить чинному банківському законодавству.

На адресу Нацбанку від аудиторських організацій минулого року надійшло 80 висновків щодо фінансового стану банків та платоспроможності акціонерів, а також 8300 звітів від акціонерів. Аналіз за-

- ❖ Проблема кадрів та інші, які з цього виникають;
- ❖ Які балансові дані достовірніші: передані електронною поштою чи одержані на папері?
- ❖ Порушені показник максимального розміру ризику на офіго позичальника та показник загальної ліквідності. Як відреагували на це в обласніх управліннях?

свідчив, що до статутних фондів комерційних банків з незаконних джерел було направлено 20, б мільярда карбованців. На доопрацювання Нацбанк повернув 5200 звітних форм акціонерів, 2000 аудиторських висновків були визнані неякісними. В результаті цього НБУ виявив недовіру 32 аудиторським організаціям.

За минулій рік НБУ одержав 386 пакетів документів щодо реєстрації комерційних банків та змін до їх статутних фондів. Зміни внесено до 268 статутних фондів. У 90 пакетах документів виявлено порушення чинного законодавства.

На основі документів, поданих регіональними управліннями до Національного банку в 1994 році, можна визначити ряд недоліків щодо формування статутних фондів комерційними банками:

- відсутність власних вільних коштів у учасників банку;
- відсутність аудиторських висновків щодо фінансового стану та платоспроможності учасників банку;
- формування статутного фонду за рахунок інших фондів банку та нерозподіленого прибутку;

- відсутність довідок податкових інспекцій про наявність у фізичних осіб - учасників банку доходів, достатніх для здійснення внеску до статутного фонду банку;

- неповна інформація про сплату кожним учасником комерційного банку внеску до статутного фонду банку.

Велику тривогу щодо правильності формування статутних фондів викликають перевірки окремих комерційних банків, зокрема, таких банків: АКБ "Інтелект", "Укрсоцбанк", "Відродження" (м. Київ і Київська область), АКБ "Електрон-банк" (Львівська область), КБ "Геобанк", "Югтокобанк", "Відергебург" (Дніпропетровська область).

Одне слово, проблем на рівні регіонів вистачає. Вирішувати їх - завдання і обласних управлінь, і Національного банку.

Анатолій МУРАВСЬКИЙ,
начальник відділу організації
і контролю системи аудиту
комерційних банків.

ПРОДАТИ КВАРТИРУ І... ВІДКРИТИ БАНК?

Нині усі ми переживаємо нелегкий перехідний до регульованої ринкової економіки період. У таких складних

кризових умовах відбувається становлення і бурхливий розвиток банківської системи України на рівні світових стандартів. Це класична дворівнева система, що включася, з одного боку, центральний банк як головний банківський інститут; і з іншого боку - мережу комерційних банків, які на умовах здорової конкуренції покликані задовільнити потреби населення держави та народного господарства у банківських послугах і створити умови для стабілізації національної економіки. Але в умовах загального зупожнення, зниження обсягів виробництва, загострення фінансової нестабільності, високого рівня інфляції, неплатежів банківська система також несе певний тягар пізнішої кризової ситуації, потерпає від збитків.

Тому в період переходу від жорсткої адміністративної системи управління економікою до ринкового господарства саме банківська система покликана забезпечити економічно виправданий розподіл фінансових ресурсів, стимулювати конкурентні відносини, приватизацію, перебудову ціноутворення та цінових пропорцій. Банківський сектор повинен утримувати у

досить стабільному стані грошово-кредитну систему, створювати умови для "відкриття" економіки, сприяти переходу до конвертованості національної валюти, навчати клієнтуру (населення, підприємства, державу) рахувати гроші.

На жаль, більшість невеликих і навіть середніх банківських установ не можуть сьогодні повноцінно виконувати функції комерційних банків. Лише деякі з них могли б працювати на рівні, наближенню до загальнонайменших у світовій практиці стандартів. Це пов'язано з тим, що за умов ринкової економіки власний капітал банків повинен виконувати функцію внутрішніх страхових фондів банківських установ, тобто бути резервним запасом, який можна використати у разі необхідності для компенсації збитків. Крім того, власний капітал має забезпечувати вневненість у завтрашньому дні, а це дозволяє б залучати таку кількість вкладів, яка необхідна банку для нормального функціонування. Саме тому Національний банк України з грудня 1993 року встановив мінімальний розмір статутного фонду 3 мільйони ЕКЮ. Від банків, які були створені до цієї дати, НБУ вимагає поступового нарощування їх статутних фондів. Так, на 1 січня 1994 року банкам необхідно було сформувати статутний фонд у розмірі 2 мільярди карбованців, на 1 липня 1994 року - 5 мільярдів карбованців. До кінця 1995 року комерційні банки повинні сформувати статутний фонд у розмірі, еквівалентному 0,5 мільйона ЕКЮ. За станом на 1 січня поточного року розмір фактично сплачених статутних фондів комерційних банків становив понад 8 трильонів карбованців. Майже 50 відсотків цієї суми сплачено шістьма найбільшими банками - Промінвестбанком, АКБ "Україна", Укрсоцбанком, Градобанком, банками "ФЕБ" та "Аval". Серед усіх інших банків приблизно 26 відсотків мають статутний фонд від 5 до 10 мільярдів карбованців.

До речі, 5 мільярдів карбованців сьогодні становить приблизно \$ 40000. А це - вартість посередньої трикімнатної квартири в Києві. Виходить, що кожен власник такої квартири може продати її і відкрити банк? Тому нарощування статутних фондів є необхідністю, а Національний банк і надалі вимагатиме поміркованого доведення розмірів статутних фондів банків до рівня світових стандартів.

Резервні фонди комерційних банків на 1 січня поточного року становили 3,0 трильйона карбованців. А загальний обсяг мобілізованих комерційними банками кредитних ресурсів перевищив суму 450

трильйонів карбованців. Майже половина цих кредитних ресурсів використана для надання послуг підприємствам, установам і організаціям. Навіть мораторій на встановлення для комерційних банків "кредитної стелі" не мав негативного впливу на діяльність комерційних банків.

Проаналізувавши все це, ми зробили висновок, що чимало комерційних банків та їх установ діють за межами допустимого ризику. Важким тягарем, який не дас банкам можливості підтримувати свою ліквідність на відповідному рівні, є просрочена кредиторська заборгованість підприємств, організацій та населення за наданими позичками, яка на 1 січня 1995 року становила 15 трильйонів карбованців. Найбільш обсяги просроченої кредиторської заборгованості - у банках "Україна" та Промінвестбанку (відповідно 23 і 34 відсотки від їх загального обсягу), частка групи інших комерційних банків становила 28 відсотків.

Оскільки в випадку, коли в банках і банківських установах просрочена кредитна заборгованість безпідставно числиється на балансових рахунках понад один рік, тобто строк позовної давності минув (статті 71 та 72 Цивільного кодексу України), Національний банк телеграмою N 12007/451 від 05.12.1994 року зобов'язав їх керівників під суворим контролем регіональних управлінь НБУ віднести суми такої просроченої заборгованості, яка не оформлена векселями (лист НБУ N17217/640 від 30.09.1994 року), на фінансові результати минулого року.

Є факти, які підтверджують, що деякі комерційні банки і банківські установи видавали дочірнім підприємствам, учасникам та працівникам банку, іншим особам, які знаходяться у родинних стосунках, кредити на пільгових умовах. На жаль, воно нічим не були забезпечені до повернення. Є також випадки, коли кредити уряду та Нацбанку використовуються не за призначенням, коли кредити видаються суб'єктам на цілі, які не є основною діяльністю позичальника. Матеріали відносно цих, а також інших просрочених кредитів сумнівного характеру, вважаю, повинні бути передані комерційними банками та регіональними управліннями НБУ правоохоронним органам для детального розслідування.

Деякі банки, навіть ті, які мають солідний рейтинг, теж опинилися на роздоріжжі. Реальні збитки, які перевищують у декілька разів їх статутні фонди, можуть обернутися тим, що вони опиняться в списку реальних банкрутів. На жаль, вже деякі з них припинили свою діяльність і не

тільки у зв'язку з банкрутством, а й через грубі порушення, які виходять за межі банківського законодавства. Серед них, наприклад, банки "Інтраст" та "Резидент".

Чому вони опинилися серед банкрутів? Гадаю, насамперед через абсолютне нехтування будь-якими правилами банківської справи, через безкарне марнотратство заличених коштів вкладників, кредиторів, акціонерів... Що ж, будемо відверті, с чимало таких банків та банківських установ, діяльність яких загрожує інтересам вкладників, кредиторів. А причина та ж, що й у банків "Резидент" та "Інтраст". Отже, з ними нам доводиться працювати в особливому режимі.

На нашу думку, причинами такого складного фінансового стану комерційних банків є не тільки непослідовна робота Національного банку, уряду та інших владних структур, як це часто відзначається в засобах масової інформації. Аналіз матеріалів інспектування свідчить, що більшість банків зазнають фінансового краху через надзвичайно ризикову, непропустиму на банківському ринку кредитну роботу.

Так, банки надають комерційним банкам кредити, які нічим не забезпечені до повернення. А ті будують свій бізнес на інфляційних процесах. У результаті велика кількість банків мають значні збитки. Хочу підкреслити, що протягом останніх місяців емісійні процеси привели до того,

що велика кількість банків опинилися у важкому фінансовому становищі. І хвилює те, що деякі з них все-таки сподіваються віправити свої справи тим же шляхом, який раз уже їх підвів. З одного боку, з думкою керівників таких банків можна погодитись, адже все це робиться, як вони запевняють, заради вкладників, інтереси яких захищає служба банківського нагляду. На нашу думку, це помилкове трактування, оскільки комерційні банки віправляють свої фінансові справи не на прозорому фінансовому ринку, а за рахунок розкручування інфляційних процесів, за рахунок зубожіння громадян України. Цього ми допустити не можемо.

Однак, хочеться бути оптимістами. Тому наведу такі цифри. За минулій рік комерційними банками отриманий прибуток в розмірі понад 36 трильйонів карбованців, і лише 18 банків (0,08% від загальної кількості банків) спрацювали збитково. Отже, безперечною залишається істина: сильний банк з хорошим керівництвом - це основне джерело захисту вкладників, і одне з фундаментальних завдань банківського нагляду - і надалі сприяти розвитку саме таких банків.

Олександра ТИЩЕНКО,
заступник начальника управління
начальник відділу управління ме-
тодології і координації банківсь-
кого нагляду та аудиту.

I перевірки засвідчили, або як не "потрапити в історію"

- ❖ Понад рівторічного збитку - є таким показником вступили в минішній рік 18 комерційних банків України.
- ❖ Власний капітал - підвищена гарантія стабільності.
- ❖ Це криється за безпринципністю деяких регіональних управлінь Нацбанку.
- ❖ "Інтраст", "Резидент", "Алеко". Чим провожати це сумні ріц?
- ❖ Але зіл на відкриття валютних рахунків підприємствами і організаціями у зарубіжних банках скасовано.
- ❖ "Лаібранк" запровадив декларування валютних цінностей українських резидентів за кордоном. В Україні має бути повернуто десятки мільйонів доларів США, сотні тисяч іноземних марок і сотні тисяч австрійських шилінгів.
- ❖ Доступ до кредитних ресурсів країн відчиняється кре-дитами аукціонії Нацбанку.

Невиправдані ризики... Ось що найчастіше призводить до банкрутства. Щоб не бути голословим, наведу факти. Протягом минулого року 18 банків мали збитки в розмірі 530,9 мільярда карбованців. Це, зокрема, такі: Національний банк - м. Київ, КБ "Інтерконтбанк" - Автономна Республіка Крим, АКБ "Норд-банк" - м. Одеса. Найбільшу кількість збиткових банків було зафіксовано в Київській, Львівській, Чернігівській областях та в Автономній Республіці Крим.

Минулій рік взагалі виявився не вельми вдалим для молодої банківської системи. За станом на 1 січня 1995 року припустилися порушення економічних нормативів, встановлених Національним банком, 62 комерційні банки ("УДБ-банк", "Норд-банк", КБ "Інтелект" тощо), що становить 28,1 відсотка від загальної кількості банків. Водночас, по одному нормативу не витримали 32 банки, два нормативи порушили 12 банків, три - 6 банків, чотири - 9 банків, п'ять - 3 банки. За порушення економічних нормативів з комерційних банків за станом на 1 січня 1995 року було стягнуто штрафів на загальну суму 79,9 мільярда карбованців. На початок минулого року неплатоспроможними виявилися 17 комерційних банків (тобто 7,7 відсотка від загальної кількості банків) у семи областях, неліквідними - 35 банків (тобто 15,8 відсотка) в дванадцяти областях, перевищив показник максимального розміру ризику на одного позичальника 41 комерційний банк (тобто 18,6 відсотка) в десяти областях.

Дев'ять комерційних банків (4 відсотки від загальної кількості банків в Україні) у минішній рік вступили з дефіцитом власних коштів, це, зокрема, "Ювесбанк" - м. Донецьк, "Лаібранк", КБ "Інтелект" - м. Київ. 92 комерційні банки на 1 січня 1995 року мали сплачений статутний фонд у сумі 10,5 мільярда карбованців (41,6 відсотка від загальної кількості банків). Цифра певтісна, бо такий капітал не дає можливості для повноцінного функціонування та розвитку комерційних банків.

Деякі комерційні банки подавали до Національного банку недостовірну інформацію щодо своєї поточної діяльності, зокрема щодо наданих гарантій іншим банкам. Не вказали суми таких гарантій та не включили їх до розрахунку економічних нормативів окрім банків Київської, Дніпропетровської, Донецької та інших областей. У результаті Нацбанк стягнув з них штраф на загальну суму 887,8 мільйона карбованців. На жаль, деякі регіональні управління до банків, які взагалі не подали інформацію відносно га-

рантій, навіть не застосували штрафні санкції.

Несвоясчено подали звіти про платоспроможність та ліквідність банків Луганське, Херсонське, Кіровоградське, Харківське (щодо 3 банків) обласні управління.

Кожному зрозуміло, що для ринкової економіки потрібна сильна банківська система. На жаль, минулого року деякі банки здали свої позиції, не спромоглися вистояти в умовах наростиної інфляції. І Національний банк змушений був прийняти категоричні рішення: 10 комерційних банків ліквідовано, щодо 30 встановлено особливий режим діяльності, спрямований на фінансове оздоровлення, усунення порушені чинного законодавства.

Комерційні банки на свій захист від власної нерозпорядливості та некомпетентності наводять обставини, які начебто від них не залежать: кредитні обмеження, виробнича та платіжна криза, висока ставка рефінансування, затримка в розрахунках, неконтрольоване зростання цін...

Проте аналіз причин зниження ділової активності банків свідчить, на жаль, про інше. Часто-густо ризикові дії банків були спрямовані на швидке отримання великих прибутків, подекуди навіть за рахунок злочинного нехтування чинним законодавством. Не секрет, більшість грубих порушень допускалося у сфері діяльності на кредитному і валутному ринках, у веденні бухгалтерського обліку та при підготовці звітності.

Припинення діяльності банків "Інтраст", "Резидент", практично банкрутство банку "Алекс", яке "тягне" за собою 78 інших банків, надання кредитів ТОВ "HELP" та його спорідненим фірмам (загальна сума наданих 21 комерційному банку кредитів ТОВ "HELP" становить 1,3 трильйона карбованців, у тому числі Укросцбанком 85 мільярдів карбованців, незаконні гарантії Київської міської дирекції Укросцбанку (загальна сума виданих гарантій ТОВ "HELP" установами Укросцбанку становить 899,9 мільярда карбованців), факти вагомих депозитних вкладів фізичних осіб, які є працівниками банку (Чернівецька філія КБ "Приватбанк") - це приклади сьогоднішніх реалій.

Отже, Нацбанк, щоб покласти край подібним зловживанням, вдався до конкретних дій. З метою посилення контролю за використанням валутних коштів, зокрема, скасував дозволи на відкриття рахунків підприємствами та організаціям у зарубіжних банках. Кошти з цих рахунків повернуто до України. Розроблено також порядок ліцензування таких рахунків.

Нацбанк також розробив інструкцію про порядок декларування рахунків і майна українських резидентів за межами України, яка вже діє. Внаслідок такого декларування за межами нашої країни було виявлено 21320470 доларів США, 658300 німецьких марок, 250000 австрійських шилінгів, багато іншої валюти. 18 червня 1994 року вийшов Указ Президента України "Про невідкладні заходи щодо повернення в Україну валютних цінностей, що незаконно знаходяться за її межами". Зараз вживаються відповідні заходи щодо повернення наших валютних цінностей.

Слід звернути увагу на те, що для належного забезпечення розрахунків суб'єктів господарської діяльності Нацбанк запровадив нові Правила про порядок відкриття розрахункових, поточних та бюджетних рахунків в установах банків. Положення про безготікові розрахунки в господарському обороті, Положення про міжбанківські розрахунки в Україні. Разом з Державною податковою інспекцією Національний банк проводить інвентаризацію та впорядковує процес відкриття і ведення розрахункових і поточних рахунків суб'єктів господарської діяльності.

Проблемою залишається і використання кредитів Нацбанку, призначених на цільові виробничі програми. Гадаємо, що вирішити її допоможе розроблений порядок перевірки використання кредитів комерційними банками та конкретними позичальниками. Сподіваємося також на по-

зитивні результати кредитних аукціонів, які Нацбанк розпочав проводити, аби забезпечити рівноправний доступ усіх комерційних банків до кредитних ресурсів. З цією метою прийнято Положення про продаж кредитів Національного банку на кредитних аукціонах.

Розробляються нині також такі документи, як Положення про банківський кредит, Порядок рефінансування комерційних банків, за погодженням з Генеральною прокуратурою України до Кабінету Міністрів направлено пропозиції щодо встановлення адміністративної та кримінальної відповідальності за нецільове використання та несвосчасне повернення кредитів.

Що ж, непросто, як бачимо, у такий нелегкий час втриматися, як кажуть, на плаву, не потрапити в халепу і не опинитися серед банкрутів. Адже як слухно зуважив президент Асоціації українських банків Олександр Сугоняко, "якщо розвалиться фінансово-кредитна система країни, для проведення реформ просто не залишиться важелів". Саме тому і особливо зараз, на мою думку, треба бути уважними до всіх порад – і практичних, і теоретичних, які розробляються фахівцями Нацбанку.

Світлана ФАБЕР,
головний економіст відділу методології
і координації банківського нагляду.

Кредит, що "працює" вночі

- ❖ Чому збільшується питома вага міжбанківських кредитів у кредитних портфелях банків?
- ❖ Рештинг популярності міжбанківських кредитів – пальма першості цієї належить тому, що працює вночі.
- ❖ 79 банків-кредиторів залишили збитки на суму 980 мільярдів карбованців. Що вони повірили "Алеску"?
- ❖ Фірма "HELP" прихопила понад 1,5 мільярда карбованців і... ширка. За принципом "доміно" - страждають кредитори.
- ❖ Стабільність кредитів НБУ: які і кому?

На ринку міжбанківських кредитів (МБК) спостерігається особливе пожвавлення. Збільшуються як обсяги таких послуг, так і їхня питома вага в кредитних портфелях більшості банків. Чим це пояснювати? По-перше тим, що у суб'єктів господарської діяльності, які потребують кре-

дитних ресурсів, немає реальних рентабельних проектів для вкладення грошей. По-друге, завжди є ризик, що ці кредити можуть вчасно не повернутися або не повернутися взагалі. І по-третє, високий рівень інфляції спричиняє до того, що вкладення банками коштів у інвестиційні проекти

стає невигідним через тривалий строк їх окупності.

Тому дуже популярними зараз стають міжбанківські кредити, більшість серед яких – так звані "нічні" кредити. Останні, як правило, "ходять" між банками, в яких встановилися досить добре взаємовідносини. Зауважу, що кредити на один, два, три тижні видаються досить рідко, а надання міжбанківської позики строком на місяць і більше буває як виняток із правил. Отже, можна сказати, що пальма першості в рейтингу популярності серед міжбанківських кредитів дістается тому, який "працює" вночі...

Чому ж такий популярний міжбанківський кредит? Щоб відповісти на це запитання, треба спочатку простежити, як же він використовується? Як правило, у такого кредиту – три основних призначення.

Перше – це купівля кредитних ресурсів для підтримання (згідно з вказівками Національного банку України) суми обов'язкових резервів на коррахунку банку, показників ліквідності та платоспроможності, а також з метою ліквідації розриву в розрахунках. Друге – перепродаж кредитних ресурсів іншому банку з метою збільшення прибутку за рахунок кредитної маржі. Третьє – для кредитування суб'єктів підприємницької діяльності.

Однак становище на ринку міжбанківських кредитів – нестабільне, адже залежить від фінансової мобільності банків, які беруть участь у купівлі-продажі МБК. Наприклад, серйозно дестабілізувало ринок МБК рішення НБУ (жовтень 1994 р.) про збільшення вдвічі (з 140 до 300 відсотків) ставки рефінансування, яке, певно, було викликано зростанням темпів інфляції. Багато банків це поставило у досить скрутне становище,

тому що вони теж повинні були підвищувати процентні ставки за кредитами.

Дестабілізують ситуацію на ринку МБК і випадки неповернення кредитів, які чомусь посилилися, як доц. Кульминацією стало банкрутство банку "Алес", яке "підкосило" 79 банків-кредиторів, що зазнали збитків на суму 980 мільярдів карбованців. Розголосу набрала й історія із зникненням керівництва фірми "HELP", яке прихопило із собою понад 1,5 мільярда карбованців, взятих нею і її дочірніми фірмами у різних банків. До речі, останні кредитували злочинців, в основному, за рахунок ресурсів, приданих на міжбанківському ринку. В подібних випадках спрацьовує принцип "доміно": фінансові проблеми одного банку викликають проблеми у інших, з якими він має справу.

Причиною такої ризикової кредитної політики більшості комерційних банків є бажання швидко отримати величезні прибутки. А в деяких випадках – і особиста зацікавленість працівників банків, які свідомо порушують чинне законодавство. Тут хочеться звернути увагу на низький професійний рівень деяких спеціалістів комерційних банків, які приймали рішення про видачу кредитів тому чи іншому позичальнику, повністю ігноруючи правила щодо забезпечення повернення цих коштів.

З початку цинішнього року намітилося поступове зниження процентних ставок за міжбанківськими кредитами (таблиця №1), що, по суті, є позитивним моментом. Водночас деякі банки, які стоять на межі банкрутства, бавлячи себе ілюзіями щодо країного майбутнього, дезорганізують міжбанківський ринок: вони готові брати МБК під більш високий процент, перешкоджуючи тим самим тенденції до зниження процентних ставок.

Таблиця №1. Процентні ставки за міжбанківськими кредитами

Термін кредиту	січень		лютий		березень	
	початок	кінець	початок	кінець	початок	кінець
"нічні"	170%	170%	120%-150%	140%	100%-110%	***
один, два тижні	230%	270%	220%	210%	180%-200%	***
місяць і більше	310%	340%	270%-280%	270%	250%-265%	***

Як не прикро, але сьогодні у 45 банків, серед яких і досить солідні, є шанс опинитися на межі виживання. Для багатьох з них ця проблема викликана невдалою кредитною політикою, наслідком чого є затримка погашення міжбанківських позичок іншими банками.

З метою оздоровлення фінансового стану банківської системи України НБУ прийняв рішення про надання стабілізаційних кредитів комерційним банкам, які знаходяться в скрутному фінансовому становищі. Кошти стабілізаційного кредиту надаватимуться фінансово стабільним кредиторам банків-боржників на строк,

передбачений заходами щодо фінансового оздоровлення цих банків та під пільгові проценти (50 відсотків ставки рефінансування НБУ). Для цього Національний банк України планує виділити з 15 "емісійних" трильйонів 2,5 трильйона карбованців, які буде продано через кредитний аукціон НБУ. Таким чином, Нацбанк знову вирішує проблему за рахунок кредитної емісії.

А прогрес у сфері міжбанківського кредитування передусім залежить, на нашу думку, від правильності вибору пріоритетних напрямів використання цих коштів, а

саме надання переваги високоліквідним та надійним позичальникам, від удосконалення системи оцінки фінансового стану позичальника. Є сподівання, що знизити ризик відносно міжбанківських кредитів банкам допоможе нововведення Нацбанку: віднине розмір залученого або виданого кредиту обмежуватиметься двократним розміром власних коштів банку.

Олексій ОМЕЛЬЯНЕНКО,
економіст відділу організації
контролю нормативів.

РЕКОМЕНДАЦІЇ

З метою забезпечення фінансової стабільності банківської системи Національний банк України вважає за доцільне:

- зобов'язати комерційні банки сплатити і зареєструвати за станом на 1 січня 1996 року статутний фонд у розмірі, не меншому еквіваленту 1 мільйон ЕКЮ;
- на період фінансового оздоровлення неплатоспроможних, неліквідних та збиткових банків встановити режим їх діяльності;
- встановити обмеження на залучення та надання комерційними банками міжбанківських кредитів до трикратного розміру власних коштів, заборонити їх одержання і надання філіями, відділеннями тощо, які не є юридичними особами;
- встановити, що максимальний розмір ризику на одного позичальника не повинен перевищувати 25 відсотків від суми власних коштів. При цьому юридичних та фізичних осіб, яких єднає спільна фінансова та організаційна діяльність, вважати за одного позичальника;
- законодавчо закріпити ступінь матеріальної та кримінальної відповідальності керівників комерційних банків та банківських установ за подання недостовірної інформації чи неподання звітності взагалі Національному банку України;
- рекомендувати керівництву комерційних банків у разі недосягнення позитивних результатів у роботі щодо

фінансового оздоровлення банку самостійно приймати рішення щодо об'єднання його з іншими банками чи реорганізації у філію іншого банку;

- створити Координаційний комітет по нагляду за банківською діяльністю при Національному банку України з метою приведення банківського нагляду у відповідність до міжнародних стандартів;
- розробити проект Закону "Про кредит" та підготувати пакет документів, які б чітко регламентували права, обов'язки та відповідальність банківських установ та їхніх клієнтів у галузі кредитування;
- розробити механізм реєстрації, узагальнення та обміну міжбанківської інформації про видані гарантії та об'єкти, оформлені під заставу;
- у відповідному розпорядчому документі передбачити обов'язкову норму проте, що гарантії видаються тільки юридичними особами, суми їх не повинні перевищувати власні кошти гарантодавця і можуть бути прийняті банком-кредитором тільки після реєстрації в НБУ;
- з метою забезпечення надійного захисту інтересів вкладників (фізичних осіб) встановити обмеження на залучення банками коштів громадян у розмірі, який є не більшим від їхніх власних коштів;
- доопрацювати і направити на затвердження проекти Законів "Про Національний банк України", "Про банки, банківську діяльність і банківський нагляд".

Заходи НБУ щодо фінансового оздоровлення діяльності комерційних банків

Результати діяльності комерційних банків України за 1994 рік свідчать, що робота багатьох з них супроводжувалася невіправданими ризиками. Так, 18 комерційних банків завершили рік із збитками, 62 - порушили економічні нормативи, щодо 10 комерційних банків було прияте рішення про їх ліквідацію.

Правління НБУ, зважаючи на такий стан у банківській системі, прияло постанову, в якій визначило ряд невідкладних заходів щодо фінансового оздоровлення комерційних банків та відновлення їх ліквідності і платоспроможності.

Зокрема, запропоновано Республіканському банку Криму, обласним управлінням Національного банку України найближчим часом проаналізувати фінансовий стан усіх комерційних банків і щодо банків із нездовільним фінансовим станом порушити питання перед їхніми радами та правліннями про припинення діяльності, реорганізацію або фінансове оздоровлення. Щодо банків, які надавали недостовірну звітність, пропонується подати пропозиції про притягнення до відповідальності керівництва цих банків.

Неліквідні, неплатоспроможні та збиткові банки зобов'язано:

- здійснити інвентаризацію заборгованості за наданими кредитами та неограниченими відсотками за користування позиками за станом на 1 березня 1995 року. Безнадійні до повернення позики віднести на фінансові результати діяльності банку;
- до 10 березня 1995 року здійснити продаж власної іноземної валюти та надлишок карбованцевої готівки, виручку від якої направити на поповнення коррахунку банку;

- нарахування та виплату дивідендів на період фінансового оздоровлення не проводити. Весь прибуток, який залишився у розпорядженні банків, та кошти раніше створених власних фондів направити до резервного фонду;

- проаналізувати витрати банку, пов'язані з утриманням адміністративно-управлінського апарату та вжити заходи щодо його скорочення;

- припинити видачу гарантій, поручительств та бланкових кредитів, а та-

кож надання всіх пільгових (збиткових для банку) кредитів, у тому числі і банківським працівникам. Раніше видані пільгові (збиткові для банку) кредити стягнути або переоформити їх на загальних умовах;

- припинити залучення вкладів громадян;
- до 1 липня цього року ліквідувати збиткові філії.

Про результати проведеної роботи щодо фінансового оздоровлення банків сповістили регіональні управління Національного банку України та департамент банківського нагляду до 1 квітня 1995 року.

Крім того, комерційні банки зобов'язані:

- провести до 1 липня 1995 року аудиторські перевірки діяльності банків за 1994 рік аудиторськими фірмами, рекомендованими Національним банком України;
- встановити належний контроль за цільовим використанням наданих кредитів;

- організувати роботу щодо оголошення банкрутами боржників банків, які припинили сплату кредитів або відсотків за користування кредитами;

- щомісячно повідомляти департамент банківського нагляду та регіональні управління Національного банку України про прострочені і пролонговані кредити та випадки виникнення становища, коли розмір безнадійних до повернення кредитів становить 25 і більше відсотків від власних коштів банку;

- сплатити і зареєструвати до 1 січня 1996 року статутний фонд у сумі, не менший еквіваленту 0,5 мільйона ЕКЮ, а також сформувати власні кошти у сумі не менше еквівалента 1 мільйона ЕКЮ;

- надсилати повідомлення про видачу позичок та прийняття інших зобов'язань щодо клієнтів інших банків банкам, де відкрито розрахунковий рахунок позичальника.

Водночас комерційним банкам рекомендовано відраховувати до резервного фонду прибуток та кошти інших фондів у розмірі, необхідному для покриття безз-

дійних та сумнівних до повернення кредитів та зобов'язань банку.

Національним банком передбачено також, що порядок створення нових банків, філій та інших банківських установ можливе лише за умов наявності у товариства приміщен, які відповідають встановленим вимогам. Для відкриття філій та інших банківських установ банк повинен мати сплачений і зареєстрований статутний фонд не менше еквівалента 1 мільйона ЕКЮ.

Національний банк запровадив у дію обмеження відносно загальної суми задучення та надання комерційними банками міжбанківських позичок, яке дорівнює двократному розміру власних коштів банку і заборонив їх надання та одержання банківськими установами /філіями, управліннями, відділеннями тощо/, які не є юридичними особами. Національним банком встановлено, що операції, пов'язані із задученням коштів громадян на вклади, сертифікати, облігації тощо, новоствореним банкам дозволяється здійснювати тільки за окремою ліцензією НБУ після трирічного строку їх діяльності та за умови дотримання банками економічних нормативів і одержання позитивних висновків аудиторської організації про їх фінансовий стан. Також встановлено, що максимальний розмір позички на одного позичальника не може перевищувати 25 відсотків власних коштів банку. У разі надання кредитів особам, що мають спільні засновники, акціонерів /учасників/, частка яких у статутному фонду позичальника перевищує 35 відсотків, вважати їх як одного позичальника.

Крім того, залучені банком кошти можуть видаватися позичальникам тільки під оформлену в установленому законодавством порядку ліквідну заставу майна та майнових прав позичальника, реальна /ринкова/ вартість яких не менше заборгованості за позичкою з урахуванням пла-

ти за відсотки, вільні від застави та інших зобов'язань позичальника перед кредиторами. Розмір позички, наданих акціонеру /учаснику/ банку, не може перевищувати його внесок до статутного фонду банку та вартість заставленого в кредит, відповідно до чинного законодавства, майна. Запропоновано в дію обмеження загального розміру банківських кредитів /кредитів без забезпечення/ з урахуванням гарантій та поручительств, які дорівнюють сумі власних коштів банку.

Комерційним банкам заборонено використання залучених коштів для будівництва власних приміщень, виплати заробітної плати працівникам банку, проведення інших операційних витрат.

Неліквідним, неплатоспроможним та збитковим банкам необхідно обмежити максимальний розмір депозитних відсоткових ставок за коштами, що будуть залучатися /крім міжбанківських кредитів/, обліковою ставкою НБУ. Заборонити незаконне проведення розрахункових та господарських операцій через депозитні рахунки громадян. Комерційним банкам заборонено здійснювати незаконне попереднє нарахування та виплату відсотків за депозитами та попереднє нарахування і стягнення відсотків за кредитами.

Правлінням НБУ прийнято рішення відносно того, щоб надалі не розглядати звернення комерційних банків про надання їм фінансової допомоги та встановлення індивідуальних економічних нормативів. Правління НБУ також зобов'язує відповідні підрозділи і з урахуванням залученого досвіду /Німеччина та ін./ вивчити питання щодо тарифної системи оплати праці в комерційних банках України.

Національний банк України передбачає до 30 квітня цього року розробити проект Закону України "Про кредит" і подати його на затвердження Верховної Ради України.

ВІЛЬНИЙ МІКРОФОН

ЛОКОМОТИВ НА ЗАПАСНУ КОЛЮ?

Ситуація, яка склалася нині в банківській системі України, - тривожна. Багато банків - серйозно "хворі". Деякі - навіть безнадійно. І хоч "хвороби" у різних банків - різні, причини їх багато в чому подібні. Це, передусім, надмірний податковий тиск, недосконале законодавство, економічно необґрунтовані обмеження діяльності тощо.

Що ж стосується безнадійно "хворих" банків, а таких зараз у нас в Україні десь 20-30 відсотків, то становище, в якому вони опинилися, викликане передусім прорахунками їхніх керівників, у яких виявилася недостатньою кваліфікація, аби ефективно керувати таким складним фінансовим механізмом, яким є банк. Ну а в результаті - збитки, втрата власних коштів та ліквідності, неплатоспроможність...

У цій ситуації виникає закономірне запитання: що в цій ситуації робити, як лікувати? На жаль, одного якогось рецепту оздоровлення немає. У кожному окремому випадку необхідно шукати свої ліки. Але одне безперечно: без допомоги з боку держави самій банківській системі з цими негараздами не впоратися. Причому, ця допомога обов'язково має бути матеріальною. Дуже важливо, аби для банківських установ були створені законодавчі засади цивілізованих умов діяльності, які б давали їм змогу нарощувати обсяги своїх операцій, запроваджувати нові види послуг, розвивати свою технічну базу та мережу філій.

Обидвідмінним у цьому плані є прийняття Верховною Радою Закону "Про оподаткування прибутку підприємств", завдяки якому банки нарешті позбулися дискримінаційного оподаткування. Іншим обидвідмінним фактором є розуміння з боку Національного банку необхідності надан-

ня окремим банкам-санаторям стабілізаційних кредитів, за допомогою яких можна було б провести фінансове оздоровлення тих банківських установ, які потребують невідкладної допомоги, а також розрахуватися з клієнтами банків-банкрутів. Причому, ці кредити треба надавати не банкам-банкрутам, бо це буде, як правило, лише продовження їх агонії, а тим банкам, які будуть проводити санацію банків-банкрутів, розраховуватися з їхніми клієнтами, проводити фінансове оздоровлення...

Це дуже важливі питання. Адже банк - це не просто господарська структура. Навіть середній банк - це кілька тисяч підприємств-клієнтів та кілька десятків тисяч вкладників. І їхнє фінансове благонолуччя залежить від сталої роботи того банку, якому вони довірили свої кошти. Більше того, від цього залежить, в кінцевому результаті репутація всієї банківської системи та успішний розвиток національної економіки.

Адже недаремно Президент України Л.Д. Кучма якось назвав банки локомотивами економічних перетворень. І це дуже точно характеризує непересічну роль банків у справі реформування економічної і суспільно-політичної систем України, побудови справді незалежної міцної та розвиненої Української держави. Погодьтеся, це дуже почесна, але й дуже відповідальна роль. І як важливо, подумайте, щоб цей локомотив раптом не опинився на запасній колій...

Однак, хочу ще раз наголосити на тому, що успішне виконання банками своєї ролі локомотивів економіки багато в чому залежить від умов їх існування та діяльності, від законодавчої бази, яка є. Якщо умови будуть сприятливими, я впевнений, банки з успіхом виконають свою місію. І

не треба боятися, що наші капітали можуть "перетекти" до сусідніх держав. Банки вже зараз мають багато цікавих напрямів та об'єктів для вкладення капіталу саме в Україні. А якщо ще й створити для цього відповідні умови, то можливостей для банківських інвестицій у власній державі з'явиться набагато більше.

Водночас банкіри дуже добре розуміють, що не все залежить від зовнішніх чинників. Багато що залежить від них самих.

Аналізуючи становище національної банківської системи, приходимо до висновку, що вона зазнає не найкращих часів. Наведу приклад: за підсумками минулого року 19 комерційних банків виявилися збитковими, 17 - неплатоспроможними, 35 - неліквідними. Протягом року ліквідовано 10 банків, а ще близько 30 зараз знаходяться на особливому режимі контролю. Постас питання: чому така кількість фінансових установ дійшла кризовій позначки? Чи винні вони в тому, що опинилися в такій ситуації?

Знаючи роботу багатьох моїх колег, не можу однозначно відповісти: "так, винні". Причин негараздів багато, але головна з них - це нестабільність умов для життєдіяльності комерційних банків, що створюються державними інститутами. Найбільшими питаннями минулого року було недосконале правове і нормативне регулювання банківської діяльності; ставка оподаткування комерційних банків, що у 2,5 раза перевищувала базову ставку в народному господарстві; падіння обсягів виробництва і вкрай низька ділова активність; високий рівень інфляції.

Критика дій державних структур в управлінні банківською системою сьогодні є невід'ємною частиною будь-якого економічного огляду. Тому я не хотів би загострювати це питання. Натомість зверну увагу на необхідні кроки, які можуть вивести нас з кризи та наблизити до цивілізованого банківського ринку.

Очевидно, що найкращими ліками для оздоровлення банківської діяльності є допомога з боку держави, перш за все - її продумана, чітка економічна політика. У цьому плані видається оптимістичним той факт, що нарешті зменшено базову податкову ставку для комерційних банків з 55 до 30 відсотків. Але попри всі позитивні моменти, Закон України "Про оподаткування прибутку підприємств" на сьогодні залишається недосконалим і потребує додовнення. Це стосується віднесення на собівартість контингтів, що направляються банками до страхового фонду, витрати на за-

провадження нових банківських технологій та інше.

Серед нагальних заходів назустріч вихід Міністерства фінансів як рівноправного суб'єкта на ринок цінних паперів. Це, безумовно, підвищить ліквідність комерційних банків та поліпшить їхню роботу на ринку цінних паперів. Необхідні також зміни в Законі України "Про банкрутство" щодо надання банкам права оголошувати неплатоспроможного боржника банкрутом.

Наскільки мені відомо, в Комісії Верховної Ради з питань фінансів і банківської діяльності найближчим часом розглянутиметься питання про надання державних стабілізаційних кредитів банківським установам, і це є актуальним та прогресивним заходом. Минулого року шоковою для багатьох банкірів стала інформація про вимогу Національного банку підвищити обсяг статутних фондів комерційних банків до еквівалента 3 мільйонів ЕКЮ. З одного боку, це є необхідний крок. Адже комерційні банки повинні бути сильними фінансовими установами. А з іншого - карколомне нарощування статутного капіталу може привести до непередбачуваних результатів. До того ж підприємства України не можуть вільно вкладати свої кошти - вони їх просто не мають. Приємно, що в НБУ вирішено питання про встановлення норми 0,5 мільйона ЕКЮ для статутного капіталу та 1 мільйона ЕКЮ для власного капіталу. На ці норми банки повинні вийти до кінця 1995 року. Відрядно також, що у Національному банку прислухалися до представників комерційних банків, в тому числі "АЖІО", які подали численні пропозиції щодо цього питання.

Кілька слів скажу про банк "АЖІО", який я очолюю. Відзначу одразу, що якщо багато банків не змогли виплатити обіцяні дивіденди своїм акціонерам, то показники роботи нашого банку дозволили це зробити, як і планувалося, під 250 відсотків. Наприклад, за рентабельністю помінального капіталу на один карбованець нашого статутного фонду ми посіли друге місце серед перших 15 банків нової хвилі. Четверті місця ми утримуємо за прибутком власного капіталу і активів. Якщо взяти абсолютну величину прибутків, то за підсумками року "АЖІО" знаходиться на дев'ятому місці серед усіх комерційних банків України.

Порівняно з минулим роком утричі зросла наш власний капітал. На сьогодні він становить 553 мільярди карбованців. Загальні доходи за минулій рік сягнули 1 трильйона 294 мільярдів карбованців, а затрати

при цьому дорівнювали суми 1 трильйон 240 мільярдів карбованців. Чистий прибуток - 154 мільярди карбованців, за два місяці 1995 року - 200 мільярдів карбованців.

Ми маємо генеральну ліцензію Нацбанку на здійснення валютних операцій за номером 1. Цей факт уже про щось-таки свідчить. "АЖІО" має право працювати повною мірою на зовнішньому ринку. Більше року діє система "Свіфт", установлюємо систему "Рейтер". Валютних клієнтів у нас досить багато. На Міжбанківській валютній біржі тільки в другому півріччі 1994 року через наш банк

проводено біржових операцій на суму близько 80 мільйонів доларів США.

Головні критерії для "АЖІО" - це стабільність, ритмічність і надійність. Наш девіз - відповідальність перед суспільством. Гадаю, до цього повинні прагнути всі банки, тільки тоді ми прийдемо до консолідації банкірів у виршенні спільних проблем, тільки тоді локомотив економічних перетворень рухатиметься в правильному напрямку.

Станіслав АРЖЕВІТІН,
заступник голови ради
Асоціації українських банків.

Сайтний досвід

Фредерік Йадрак

ОГЛЯД ЕЛЕМЕНТІВ НАГЛЯДУ

Хоч банки і працюють з метою одержання прибутку, а їхні акціонери чекають на значний прибуток по своїх інвестиціях, широко визнається той факт, що банки відрізняються від інших, спрямованих на одержання прибутку, видів діяльності. Оскільки банки відіграють ключову роль у фінансовій системі і національній економіці, до їхньої діяльності суспільство виявляє неабиякий інтерес.

По-перше, банки надають основні сховища для суспільних ліквідних коштів. Схоронність і наявність цих коштів для операцій та інших цілей є значним фактором стабільності й ефективності фінансової системи.

По-друге, банки використовують ці кошти для надання позик та інвестицій, розміщуючи тим самим обмежені заощадження для виробничого використання в економіці. За умов ринкової економіки цей процес має працювати для спрямування коштів в економічні сектори, які можуть використовувати їх найбільш ефективно і продуктивно.

По-третє, банки є головним провідником між центральним банком і економікою щодо питань монетарної політики. Сильна і пристосована до умов банківська система вкрай необхідна для передачі імпульсів монетарної політики всій фінансовій системі і, в кінцевому результаті, економіці в цілому.

По-четверте, комерційні банки створюють основу механізму національних розрахунків. Надійний та ефективний механізм здійснення розрахунків є важливим компонентом розвинутої промислової економіки. У той же час розлад механізму розрахунків може мати серйозні і глибокі наслідки, беручи до уваги високий ступінь взаємозв'язку сучасних фінансової і виробничої систем.

Виходячи з вищевикладених причин, банки в усьому світі більше піддаються державному нагляду і контролю, ніж підприємства інших видів діяльності. Слід зазначити, що банки також забезпечуються надійними елементами державного захисту. Наприклад, центральний банк виступає в ролі кредитора в останній

інстанції для захисту комерційних банків тоді коли, тимчасово бракує ліквідності. Такий захист є важливим компонентом офіційної мережі безпеки, що підтримує банківську систему.

Другим важливим аспектом цієї мережі безпеки в Сполучених Штатах є фонд страхування депозитів, утворений відповідно до федерального закону в 1930-х роках для гарантування одержання своїх грошей вкладниками банків у разі банкрутства останніх.

У той час як специфіка банківського нагляду варіюється в усіх країнах по-різному, відбиваючи унікальний історичний розвиток кожної держави, спільні цілі та завдання такого нагляду схожі.

По-перше, важливо підтримувати довіру громадськості до банківської системи. По-друге, суттєвим завданням є захист коштів вкладників і, у разі банкрутства банку, мінімізація збитків, які покриваються фондом страхування депозитів. Захист вкладника, звичайно, є важливим фактором щодо підтримки довіри до банківської системи і запобігання "набігів на банки" (масового вилучення депозитів вкладниками).

Сильний банк з належним керівництвом є основним джерелом захисту вкладника, і, як було зазначено, сприяння розвитку таких банків - одне з фундаментальних завдань банківського нагляду. Проте банки з тої чи іншої причини стають банкрутами, і фонд страхування США покриває збитки вкладників у сумі до 100000 доларів США по кожному рахунку. У світі значного потенціалу збитків для фонду страхування депозитів актуальним завданням нагляду є мінімізація збитків фонду шляхом зниження ступеня здійснюваного ризику. Це завдання трансформується у перевірку представниками банківського нагляду своєчасності й ефективності вжиття оздоровчих заходів щодо проблемних ситуацій.

Третє завдання банківського нагляду - сприяти створенню ефективної і конкурентоспроможної банківської системи, що відповідає вимогам суспільства високою якістю фінансових послуг за прийнятною вартістю. Таким чином, банківські закони

і положення спрямовані на заохочення конкуренції і запобігання монополій та дій, що перешкоджають конкуренції.

Четверте й останнє завдання банківського нагляду - забезпечення відповідності банківським законам і положенням. У Сполучених Штатах виконання цього завдання ускладнене, оскільки банки є об'єктами широкого кола законів, які покривають всі аспекти - від вимог капіталу й обмеження дивідендів до захисту вкладників і практики приймання на роботу.

У прагненні досягти цієї мети Сполучені Штати за багато років розробили досить складну структуру банківського нагляду і контролю, використовуючи ряд офіційних агентств нагляду, обов'язки яких часто-густо є паралельними, а іноді частково збігаються.

Усі агентства нагляду у Сполучених Штатах для досягнення своєї мети використовують ряд взаємопов'язаних методів. Ці методи варіюються від умов відкриття нових банків до процедур, які застосовуються у разі банкрутства банків.

Піцензування банків

Спочатку відбувається процес ліцензування банків. У найбільш розвинутих країнах банки повинні одержати ліцензію на здійснення банківської діяльності. У Сполучених Штатах ситуація ускладнюється тим, що банки можуть ліцензуватися не лише федеральним урядом (Управління валютного контролера), але й кожним з п'ятдесяти штатів. У деяких країнах, таких як Сполучені Штати, для одержання контрольного пакета в існуючому банку також треба офіційний дозвіл.

У Сполучених Штатах процес одержання ліцензії на відкриття нового банку зводиться до надання грунтовної заявки владі штату або Валютному контролеру. Той, хто звертається із заявкою, повинен подати послідовний бізнес-план, який підтверджує здатність нового банку обслуговувати виробничі і кредитні вимоги своєї торговельної території і вести притягувальну діяльність. Претендент повинен бути готовий акумулювати чималий акціонерний капітал для гарантування високої капіталізації банку, а також повинен продемонструвати компетентність майбутнього керівництва у сфері банківської справи і позитивні моральні якості.

Причини таких ліцензійних вимог у різних країнах різні, але в основному воно націлені на те, щоб запобігти створенню банків непорядними і недосвідченими особами. В деяких випадках во-

ни були прийняті для запобігання "перенасичення банками". В інших випадках закони і положення про ліцензування мають на меті попередити банкрутство банків і уникнути збитків вкладників, допомагаючи тим самим підтримувати громадську довіру до банківської системи.

Звичайно, якщо політика ліцензування банків є занадто обмежувальною і серйозно лімітує утворення нових банків, банківська система в цілому може стати не в новій мірі конкурентною, і неефективні банки повинні бути захищені від ефективних банків, які захотіли б вступити на ринок. Тому політика ліцензування банків має бути ретельно зваженою для сприяння ефективності і без спричинення нестабільності в банківській системі.

Розвиток розважливої політики

Другий важливий метод нагляду включає розвиток і управління ключовою розважливою політикою. Наприклад, всі розвинуті країни мають закони або положення, які визначають мінімальні коефіцієнти капіталу, що повинні підтримуватися банками, і коефіцієнти ліквідності, які мають бути дотримані, більшість країн мають обмеження обсягу кредитів, які можуть бути видані одному позичальнику або одній промисловій групі. Основне призначення таких законів і положень полягає в обмеженні прийняття банками нерозсудливого ризику для того, щоб запобігти банкрутству банку і уникнути збитків вкладників.

У Сполучених Штатах багаторічний накопичений досвід показав, що деякі банки, сподіваючись одержати великий прибутки, схильні до тенденції обирати більший ризик, а це не досить розсудливо з точки зору громадської зацікавленості щодо надійності і міцності банківської системи. З цієї причини в Сполучених Штатах прийнята велика кількість законів і розповсюджені методи нагляду з практичного досвіду, які спрямовані на забезпечення правильного керівництва і зменшення нерозсудливого ризику у сferах кредитування, інвестування і торговельної діяльності. Слід додати, що розсудлива політика не повинна ставити за мету керування всіма процесами у банку і зменшити ступеня усіх видів ризику, але повинна гарантувати, що керівництво банку здійснює належний контроль за своїми ризиками.

Така розсудлива політика повинна, звичайно, змінюватися й адаптуватися час від часу відповідно до змін і введені нових видів банківської діяльності. Це ставить серйозну проблему перед працівниками

банківського нагляду, які мають ретельно оцінювати ризики, пов'язані з новими видами банківської діяльності, і, де це можливо, впроваджувати нові положення або видозмінювати ті, які є. Беручи до уваги динамічний характер банківської справи (зі змінами та інноваціями, які постійно відбуваються), необхідність перегляду дієвості нормативної політики – постійний обов'язок працівників банківського нагляду.

Наприклад, міжнародна група працівників банківського нагляду, яка проводить зустрічі в Базелі (Швейцарія), після ретельного дослідження запропонувала розширити початкові вимоги до банківського капіталу для того, щоб покрити ринкові ризики, пов'язані з продажем цінних паперів.

Банківська статистика

Третій важливий елемент банківського нагляду концентрує увагу на регулярному збиранні та публікації банківської статистики. У найбільш розвинутих країнах банки повинні надавати працівникам нагляду регулярні звіти про доходи та видатки і баланси за формулою та з подробицями, встановленими представниками нагляду.

У Сполучених Штатах такі докладні звіти, як "Становище" і "Доход", повинні подаватися працівникам нагляду щоквартально всіма комерційними банками і бути доступними громадськості. Ці звіти надають широку інформацію про структуру і строки погашення активів, пасивів, про капітал, а також про джерела доходів і видатків, про прибутки і дивіденди. Вони також надають регулярну інформацію про банківські недіючі і потенційно проблемні активи.

Другим важливим джерелом інформації є серія регулярних фінансових звітів, які повинні подаватися до Комісії з питань цінних паперів і бірж (SEC) - агентству, яке контролює фінанси всіх компаній, що продають акції. SEC вимагає від усіх подібних компаній подання їх акціонерам і громадськості річних та квартальних звітів про поточні доходи і загальну фінансову діяльність.

Громадськість, включаючи фінансових аналітиків, може використати інформацію всіх цих звітів для всеобщої оцінки фінансового становища банків. Такі оцінки відбуваються в рейтингу банківських цінних паперів, які складаються аналітиками, і їхніх рекомендаціях громадськості купувати, продавати чи він-

адіти акціями або облігаціями конкретного банку.

Таким чином, статистика та інша інформація, яка надається банками громадськості, відіграє велику роль у привнесенні "ринкової дисципліни" в банківські організації і роботу їхнього керівництва. Наприклад, якщо банк сповіщає про високий рівень недієвих кредитів, надмірні витрати чи про невеликий прибуток, він може виявити, що його акції перебувають під тиском зниження ціни на фондовому ринку, а тому залучення нового капіталу на цьому ринку може бути досить складним або неможливим.

Безвізний контроль

Банківська статистика також відіграє центральну роль в іншому ключовому методі банківського нагляду - безвізному контролю фінансового становища банків працівниками банківського нагляду. Для представників банківського нагляду дуже важливо стежити за фінансовим становищем банків на постійній основі і в період між перевіrkами на місці, оскільки на сьогоднішніх мілівих фінансових ринках підвищення ризику і пов'язані з цим по-даліші збитки можуть виникнути дуже швидко.

Усі банки Сполучених Штатів є об'єктами безвізного контролю з боку нагляду. Досвід свідчить, що потенційно проблемні банки можуть бути виявлені на ранній стадії за допомогою безвізного контролю. Однак повсякденна аналітична робота, яка використовується для виявлення проблемних банків, щоді може ідентифікувати слабким банк, який насправді є сильним, чи недооцінити важливість банківських проблем, а також може виявити проблему без обґрунтування характеру проблеми. Саме з цих причин безвізний контроль має розглядатися як додатковий до перевірок на місцях, а не як їхній замінник.

Основним методом контролю діяльності і фінансового становища банку з точки зору споглядання ззовні є використання детальної інформації фінансових звітів, яке вже обговорювалося, - квартальні звіти "Становища" і "Доходів", а також різноманітні звіти для акціонерів, що подає SEC. Регулярні зустрічі працівників нагляду і керівників вищого рівня банку можуть також подати важливу інформацію про поточний стан банку і його плани. На додаток до цього, якщо у банку виникають серйозні проблеми, працівники нагляду можуть вимагати від його керівництва подання додаткової фінан-

ової інформації на щоквартальній, щомісячній або навіть щотижневій основі.

Потік інформації, включаючи спеціальні звіти, що їх подають проблемні банки, охоплює величезний обсяг інформації, яка аналізується для виявлення моделей і тенденцій, що підтверджують справжнє становище або найближчим часом загрозу погіршення фінансового становища банку. Аналітик банківського нагляду працює в тісному співробітництві з персоналом, який перевіряє, і якщо процес безвізного контролю виявляє наявність серйозних проблем, чергова запланована перевірка на місці може бути прикорнена або може бути негайно проведена спеціальна перевірка.

Перевірки банків

Як було зазначено вище, безвізний контроль є доповненням, а не замінєє перевірки на місцях. Справді, перевірка на місці є основою процесу нагляду. Тільки завдяки безпосередній присутності в банку працівник нагляду може одержати детальну інформацію про операції, процедури, систему контролю і процес керування банком, яка необхідна для того, щоб скласти неофіційну думку про загальне фінансове становище банку і його відповідність банківським законам і положенням.

Під час перевірки на місці перевірюючий ретельно оцінює ступінь загального ризику банку з концентрацією уваги на достатності капіталу, кредитному ризику і якості активів, якості управління і процедур внутрішнього контролю, надійності прибутку і достатності ліквідності банку. У Сполучених Штатах така система оцінки має акронім "CAMEL". Банки Сполучених Штатів, як правило, підлягають перевірці раз на рік або частіше, якщо мають серйозні проблеми.

Проведення перевірки на місці вимагає значної підготовки і призначення групи інспекторів, до якої входять працівники з широким діапазоном павичок у фінансовій сфері. На місці перевірюючі повинні розподілитися на маленькі групи для розгляду спеціально визначених аспектів становища банку. Перевірюючі щодо кожної визначеній сфері після ретельного дослідження й огляду готують свої звіти і передають їх старшому групі, який перевіряє й узагальнює всі складові частини у "Звіт про перевірку". Потім зі звітом знайомляться представники вищого рівня нагляду, після чого він надсилається керівництву банку, що перевіряється, для вживання необхідних коригуючих заходів.

Щодо основних банків процес перевірки є досить трудомістким, він вимагає близько 3000 днів перевірок і більше чотирьох місяців для завершення. Остаточний звіт про перевірку, який надається банкам, може нараховувати в цілому понад 100 сторінок.

Будь-які фінансові проблеми чи порушення банківських законів і положень, виявлені у процесі перевірки, докладно подаються у звіті про перевірку. Спеціальний підсумковий звіт надсилається для ознайомлення директорам банків у разі виникнення серйозних проблем. Потім від керівництва банку чекають на вживання відповідних заходів для усунення порушень. Ці оздоровчі дії ретельно контролюються перевірючими та аналітиками безвізного контролю аж до їх успішного завершення. Процес кредитного аналізу є надзвичайно важливою частиною перевірки. В результаті роботи перевірюючого кожному кредиту присвоюється одна з п'яти можливих категорій: звичайні, особливої уваги, субстанційні, сумнівні і збиткові. Потім ці індивідуальні кредитні рейтинги використовуються в процесі оцінки якості активів банку. На доповнення до цього, підкреслюється важливість офіційної кредитної політики банку і необхідність функції ретельного, незалежного огляду кредитів, оскільки вони забезпечують основу ефективного контролю за кредитними ризиками банку.

Нагляд як координований процес

Вищевикладені ключові елементи нагляду працюють найліпше тоді, коли вони скоординовані. Однією з найголовніших вимог є гарантія того, що банківська індустрія надає достатньо інформації для підтримки постійного аналізу і контролю всіх банківських організацій представниками нагляду. Ця діяльність, в свою чергу, допомагає розміщувати ресурси перевірки банків, де вони найбільш необхідні, і дозволяє перевірюючим готуватися і проводити перевірки на місцях найбільш ефективним чином. У свою чергу, інформація, яка отримана в процесі перевірок на місцях, дуже важлива щодо питань, які не мають відношення до одного конкретного банку. Наприклад, процес ліцензування, формування зваженої політики, розробка оздоровчих програм вимагають глибокої, різноманітної інформації щодо надійності банків, становища банківської системи і щодо дій персоналу, який посада відповідальні посади в банківській індустрії.

Розв'язання проблемних ситуацій

Незважаючи на всі зусилля працівників банківського нагляду, банки іноді мають серйозні проблеми і з'являються у "спіску проблемних банків". Звичайно, серйозне погіршення фінансового становища банку є наслідком слабкої політики керівництва і недостатнього внутрішнього контролю, включаючи послаблений нагляд за діяльністю банку з боку вищого керівництва і правління директорів. Дослідження проблемних і збанкрутілих банків показало, що у таких банків була відсутня добре спланована політика і процедури, які встановлюють обмеження на прийняття ризику і спрямовують кредитний персонал банку на підтримання надійного, прибуткового кредитного портфеля. Результатом таких недоліків може бути надзвичайно швидке зростання, кількості ризикових кредитів, висока кредитна концентрація, недостатня ліквідність та, інколи, шахрайство керівництва банку.

Більшість банків охоче співпрацює з працівниками нагляду щодо розв'язання будь-яких проблем і недоліків, які виникають. У таких випадках, особливо якщо проблеми не загрожують існуванню банку, коригуюча дія нагляду може бути передана банку як неофіційний меморандум чи лист, який не подається для ознайомлення громадськості.

Якщо ж банки не виявляють бажання вжити необхідних коригуючих заходів чи капітал банку є недостатнім, працівники нагляду повинні застосовувати офіційні примусові заходи. Серед таких заходів можуть бути вказівки про припинення діяльності, вказівки відносно капіталу або накази про зміщення окремих осіб з банківських посад. Такі дії здійснюються через федеральні суди, невиконання їх рішень може спричинитися до штрафів або ув'язнення. Першочерговою метою таких дій є своєчасне усунення порушень до настання подальшого погіршення фінансового становища банку.

На жаль, проблеми деяких банків постають настільки серйозно ще до їхнього виявлення, що оздоровчі заходи бувають марними і банкрутство стає неминучим. У такій ситуації представники нагляду заохочують злиття такого банку з міцною установою. Такі зусилля, як правило, не завершуються позитивно, оскільки міцні банки не хочуть брати на себе проблеми неплатоспроможних банків.

На цьому етапі у справу втручається фонд страхування депозитів, і для того,

щоб посприяти злиттю, компенсує банку, який купує, збитки, пов'язані з придбанням банку-банкрота. Альтернативний варіант полягає в тому, що фонд може поглинуть "погані" активи банку-банкрота, залишивши банку, який його набував, хороші активи і депозити. Коли заходи такого роду не набувають бажаних результатів, страхувальник депозитів може, як виняток, рекапіталізувати банк і змінити його керівництво. Інакше йому доведеться закрити банк, зробити виплати вкладникам і ліквідувати активи, покривши збитки банку-банкрота.

У той час, як застраховані вкладники банку-банкрота, очевидно, вийдуть з цієї ситуації, його акціонери будуть виведені, керівництво і директори можуть стати об'єктом персональної фінансової відповідальності, а незастраховані вкладники і власники облігацій можуть зазнати значних збитків.

Причини і наслідки банкрутств банків

Звичайно, працівники банківського нагляду завжди занепокоєні можливістю того, що банкрутства банків можуть вплинути на довіру до банківської системи і привести до "набігу" вкладників на інші банки. Запобігання таким системним проблемам є одним з основних завдань працівників нагляду. Всі ці питання добре висвітлюються на прикладі причин і наслідків банкрутства двох великих банківських організацій США - однієї в Чикаго в 1984 році, другої в Бостоні в 1991 році. Ці два випадки розкривають потенційну незахищеність банків, зокрема при погіршенні якості активів, і необхідність серйозних оздоровчих заходів для вирішення проблем. Вони також підкреслюють, що треба враховувати системні наслідки при роботі з неплатоспроможними банками.

Переклада на українську мову
Світлана СОЛОМОНЕНКО,
заслужений працівник культури України.

* Примітка. Стаття зі збірника "Основні елементи банківського нагляду" (упорядники Ф.Щадрак, Л.Коробов), Федеральний Банк, Нью-Йорк, 1993.

ЦІЛІ ТА ЗАВДАННЯ БАНКІВСЬКОГО НАГЛЯДУ

Банківський нагляд існує в різних формах понад 100 років, особливо в Сполучених Штатах і Північній Європі. За останні 15-20 років ті країни, що розвиваються, усвідомили важливу роль банківського контролю в фінансовому секторі та в загальному економічному зростанні.

- ◆ Люди, які роблять погоду в економіці, хочуть переконатися в тому, що банківська система країни стабільна.
- ◆ Нестабільність банківської системи приводить до краху банків і як наслідок до підриву довіри суспільства до банків у цілому.
- ◆ Ці події можуть включати такі макроекономічні наслідки:
 - а) скорочення грошової пропозиції;
 - б) розвал системи платежів;
 - в) величезні й несподівані зобов'язання уряду.

Банківський нагляд, в широкому розумінні, є системою, яку використовує уряд, щоб гарантувати стабільність фінансової системи, її безпеку та здоров'я. Щоб бути ефективним, банківський нагляд повинен ставити перед собою чіткі завдання, зрозумілі всім людям, які визначають економічну політику, а також тим, хто безпосередньо здійснює контроль банків.

- ◆ Двома завданнями, що стоять перед усіма системами банківського нагляду, є:
- а) гарантувати здоров'я банківського сектора для підвищення та сприяння економічному зростанню країни;
- б) захищати вкладників, які розміщують свої кошти в банках.
- ◆ В основному банківський нагляд приділяє значну увагу становищу всієї банківської системи, хоча запобігання розвалу окремого банку чи виникнення в ньому критичної ситуації є кращим засобом для збереження здоров'я всієї банківської системи.
- ◆ Головною причиною того, що депозитарії треба захищати, є те, що вони не володіють інформацією для визначення ступеня ризику банку. До того ж втрата довіри вкладників до окремого банку може привести до загальної недовіри до банківської системи в цілому і, отже, до ослаблення даної системи.
- ◆ Другим потенційним завданням банківського нагляду є підвищення конкуренції у банківському секторі і, отже, запобігання зосередженню економічної могутності в одних руках.
- ◆ Наступним завданням банківського нагляду є підвищення ефективності банківської справи, а також справедливий розподіл кредиту в економіці.

Ефективність банківського нагляду залежить від точності визначення законом його ролі, від чіткості цілей, які правильно зрозуміли і підтримали ті, хто визначає економічну політику. Крім того, банківський нагляд не повинен бути скомпрометований конфліктними аспектами, що можуть виникнути при постановці соціальних та економічних цілей.

ОРГАНІЗАЦІЯ ЕФЕКТИВНОГО БАНКІВСЬКОГО НАГЛЯДУ

У різних країнах використовують різні засоби створення структури, що виконує функцію банківського нагляду, звичайно, під егідою центрального банку, міністерства фінансів або незалежного агентства.

- ◆ Центральний банк є серцем фінансової системи, і законодавчі акти, які стосуються її діяльності, накладають на банк обов'язок стежити за здоров'ям фінансового сектора; таким чином банківський контроль є однією з прямих функцій центрального банку, особливо в країнах, що розвиваються.
- ◆ У деяких країнах міністерство фінансів прагне контролювати практично всі життєво важливі аспекти фінансової системи, а основні владні повноваження, що пов'язані з банківською справою, має міністерство фінансів.

- Третім варіантом є незалежне агентство, підзвітне парламенту чи Президенту, яке здійснює банківський нагляд. Цей варіант може включати в себе корпорацію по страхуванню депозитів, на яку покладається головна відповідальність за банківський нагляд.
- У складній банківській системі Сполучених Штатів банківський нагляд здійснюється через центральний банк (Федеральну Резервну систему), міністерство фінансів (казначейство через Контролера грошового обігу) і незалежне агентство (Федеральну корпорацію страхування депозитів).

Незалежно від того як організований і налагоджений банківський нагляд, орган, що відповідає за виконання функцій нагляду, має бути наділений відповідною владою, щоб виконати це завдання.

- Досить часто, особливо в тих країнах, що розвиваються, органи, які контролюють, мають недостатньо повноважень для виконання своєї роботи. До таких повноважень повинні належати: право контролювати вступ банку на ринок (одержання ним ліцензії), право нав'язувати оздоровче регулювання, впроваджувати примусові заходи для проблемних банків, право зупиняти діяльність чи закривати банки, які виявилися неплатоспроможними або поставили під загрозу кошти вкладників.
- Як ми зможемо переконатися пізніше, якщо орган, що контролює, не є тою владою, яка видає ліцензії, то сам процес контролю не даст хороших наслідків.
- До того ж, якщо орган, який контролює, не може самостійно вживати жорстких заходів, то його здатність справлятися зі своїми обов'язками можна брати під сумнів.
- Багато з тих країн, що розвиваються, вже переконалися, що забезпечення належними повноваженнями по нагляду центрального банку може бути ефективним, якщо воно структуровано через раду директорів центрального банку, яка включає представника міністерства фінансів.

ВСТУП ДО ПРАВОВОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ

Ефективний банківський нагляд ґрунтуються на адекватній правовій інфраструктурі. Діяльність служби банківського нагляду дає хороші результати тільки тоді, коли вона підкріплена міцним законодавством і чіткими правилами регулювання діяльності банків.

- Чітка і конкретна правова інфраструктура дозволяє всім банкам "знати правила гри".
- Банківський нагляд повинен мати право і владу здійснювати дієвий нагляд, чинити швидкі й ефективні дії відносно проблемних банків.
- У період перебудови фінансового сектора, тоді, коли починають працювати нові банки, чи в період розладу фінансової системи, суттєвим є те, що правова інфраструктура повинна відповідати вимогам часу. Правова інфраструктура розумного банківського контролю може змінитися залежно від країни, але в багатьох випадках вона має три рівні.
- Перший рівень – законодавство. Законодавчий акт чи банківською законодавство, яке прийняте парламентом чи еквівалентним органом, дає широкі офіційні права контролюючим органам або міністру фінансів. Якщо в таке законодавство вносяться поправки або воно повністю переглядається, це спричиняє масштабний законодавчий процес.
- Другий рівень – серії регулятивних правил.
- Визначення інтерпретуючих вимог або обмежень, які вносяться міністерством фінансів чи органами нагляду відповідно до їхніх повноважень. Приклади включають правила регулювання достатності капіталу банку чи кредитування банком своїх директорів.
- Третій рівень – роз'яснення політики.

Це може бути інтерпретація чи роз'яснення, що надається наглядовим органом для деталізації своїх дій щодо застосування законодавства або регулятивних правил. Такі роз'яснення можуть бути непотрібні або нечесті, якщо регулятивні правила вузькопрофільні і деталізовані.

Отже, правова інфраструктура має надати центральному банку права і повноваження виконувати свої завдання щодо розумного банківського нагляду від контролю до, якщо необхідно, процесу ліквідації банку.

РОЗУМНЕ РЕГУЛЮВАННЯ

Розумне регулювання можна сприймати як обмеження, що накладаються на банки та інші фінансові інститути, а також ліміти, які візначаються для них з метою гарантії безпеки і сталості при захисті вкладників.

- Оскільки не існує системи, яка гарантувала б безпеку і сталість банку на всі випадки, то лише розумне регулювання, яке правильно організоване і добре запроваджується в життя, може допомогти запобігти чи принаймні обмежити втрати, що заподіяні банку недбалим керівництвом.
- Розумне регулювання має бути справедливим і постійно впроваджуватися в життя, створюючи чесний ринок і "хороший спортивний майданчик" для конкуренції між банками.
- Щоб забезпечувати ефективність розумного регулювання, орган банківського нагляду повинен мати право з'ясовувати питання з сумітівними банками на власний розсуд; така практика переплітається з примусовими заходами, які описані в розділі, де розглядається правова інфраструктура.
- Наше дослідження розумного регулювання сфокусується на чотирьох сферах, які входять до правової інфраструктури, тобто до: законів, регулятивних правил та роз'яснень політики. Цими сферами є:
 - а) ліцензування нових банків та інших фінансових інститутів;
 - б) достатність капіталу;
 - в) обмеження на кредитні операції;
 - г) вимоги ліквідності.

Найсуттєвішим правом наглядового органу є право на ліцензію. Банк, отримавши ліцензію, починає приймати вклади від населення, і ревізор має нести тягар відповідності щодо захисту вкладників.

- Законодавство повинно забороняти ведення банківського бізнесу неліцензованим підприємствам, а також надавати наглядовому органу право на розслідування в установах, які підозрюються щодо такої банківської практики.
- У будь-якому законодавстві, регулятивних правилах чи роз'ясненнях політики має бути чітко визначено, що потрібно враховувати наглядовим органам при ліцензуванні нових банків, виходячи з різних міркувань, наприклад:
 - а) скільки треба банків у державі і якими темпами має зростати банківська система на основі ліцензування нових банків;
 - б) хто повинен володіти новими банками і чи повинні бути обмеження на володіння банками;
 - в) яка кількість первісного капіталу потрібна для гарантованого захисту вкладників нового банку;
 - г) який тип власності найбільш бажаний для нових банків (з позицій фінансової могутності і минулої репутації, для безболісної інтеграції);
 - д) який управлінський персонал має бути використаний у новому банку і чи володіє даним менеджмент належною кваліфікацією та репутацією, судячи з його попереднього досвіду;
 - е) яким чином новий банк збирається обслуговувати клієнтів і як це відрізнятиметься від тих банківських послуг, які вже є.

Більшість концепцій розумного регулювання зосереджується на кредиті, ділянці найбільшого ризику в банківській справі. Розумне регулювання щодо кредиту безпосередньо стосується концентрації кредиту, наданні кредиту "своїм" і неякісних активів.

Щоб бути ефективним, правові обмеження на кредитування мають бути постійно контролювані контролюючим органом безпосередньо через періодичні ревізії крупних

позичальників і за допомогою наглядових перевірок на місцях, які контролюють порушення цих обмежень.

Намагаючись визначити розумну вимогу до капіталу, яка враховувала б ризик і встановлювала б стандарт для більшості фінансових центрів, Базельський комітет з банківського нагляду погодився на метод визначення капіталу, ґрунтуючись на параметрах ризику. Він містить положення, прийняті для будь-яких країн, які мають намір модернізувати капітальні вимоги до банків.

- ◆ Хоча Базельська угода про достатність капіталу на перший погляд здається складною, принципи, викладені в ній, досить прямолінійні.
- ◆ Капітал чітко розподіляється на два види: 1-го рівня, або "базовий капітал", який включає акції, розкриті резерви, такі, як виплати по акціях, нерозподілений прибуток, визначені законом резерви, і 2-го рівня, або "додатковий капітал", який включає резерви на переоцінку основних фондів і вільні загальні резерви.
- ◆ Капітал обумовлюється проти ризику, який визначається по балансових і позабалансових статтях балансу банку. Розмір ризику коливається від 0 до 100 відсотків.
- ◆ Замість того щоб визначати капітал за загальною сумою активів, його визначають проти балансових і позабалансових статей активів, зважених за ризиком; таким чином, банки з більшою часткою ризикових балансових активів і позабалансових статей однозначно повинні мати більший капітал.
- ◆ До таких банків треба пред'являти подвійну вимогу: перша - основний капітал має дорівнювати 4 відсоткам від загальної суми активів, зваженої за ризиком; друга - весь капітал (базовий плюс додатковий) має дорівнювати 8 відсоткам від загальної суми активів, зваженої за ризиком.

Базельський підхід може бути й не ідеальним для більшості країн, що розвиваються, але його вищеведені концепції дають хорошу основу для правильного визначення найбільш ефективних вимог щодо достатності капіталу з тим, щоб захистити кошти вкладників. Останньою проблемою, розглянутою тут, буде ліквідність. Багато банківських систем вимагають через законодавство чи регулятивні правила, щоб банки підтримували певні рівні ліквідних активів для гарантії своїх зобов'язань і своєчасної виплати по них.

- ◆ Розумне регулювання щодо ліквідності не треба плутати з монетарною політикою, коли банки мають підтримувати резерви готівки з багатьох причин, включаючи непрямий контроль сукупного зростання кредиту.
- ◆ Нормальна вимога ліквідності активів виявляється в тому, щоб ліквідні активи дорівнювали певному відсотку зобов'язань по депозитах за умови, що чим найкороткостроковіше зобов'язання, тим більшої суми ліквідних активів воно вимагає.
- ◆ Якщо така вимога розумна щодо своєї мети, то мета полягає в тому, щоб переконатися, що банки мають достатню кількість готівки чи інших активів, які легко обернуться в готівку для виконання всіх своїх звичних і непередбачених зобов'язань.
- ◆ Рівень ліквідності активів як корисна пересторона дуже часто вводить в оману при оцінці, чи справді банк ліквідний. Річ у тім, що ліквідність є складною сферою, що включає природу зобов'язань, здатність швидко збільшити фонди і за прийнятною ціною, а також здатність продавати активи без втрат.
- ◆ Таким чином, хоч ліквідність має оцінку, кращий засіб визначити рівень банківської ліквідності - це провести перевірку на місці і з'ясувати, наскільки добре поставлене управління ліквідністю в банку.

Узагальнюючи сказане, можна зробити висновок, що розумне регулювання в сфері ліцензування, відповідності капіталу, кредитування і ліквідності допомагає банкам і банківській системі в цілому бути безпечною і поступливою.

Переклада на українську мову
Світлана СОЛОМОНЕНКО,
заслужений працівник культури України.

ЗАТВЕРДЖЕНО
наказом Голови Правління
Національного банку України
№ 110 від 12 липня 1994 р.

ПОЛОЖЕННЯ про службу банківського нагляду Національного банку України

1. Загальні положення

1.1. Положення про службу банківського нагляду /надалі Положення/ є нормативним актом Національного банку України, яким визначаються статус, функції та завдання служби банківського нагляду Національного банку України і даються основні роз'яснення щодо економічних та правових основ її діяльності.

1.2. Служба банківського нагляду у своїй роботі керується Законом України "Про банки і банківську діяльність", Статутом Національного банку України, іншими законодавчо-правовими актами та розпорядчо-нормативними документами Національного банку України, а також цим Положенням.

1.3. Об'єктом діяльності служби банківського нагляду є банк та їх установи /філії, відділення, представництва тощо/, а також небанківські установи, які здійснюють банківську діяльність на підставі ліцензії /дозволу/ Національного банку України на проведення банківських операцій.

1.4. Положення є обов'язковим для безумовного дотримання його положень працівниками Національного та комерційних банків і банківських установ в Україні, а також для керівництва в роботі працівників служби банківського нагляду.

2. Завдання і функції служби банківського нагляду

2.1. Завдання служби банківського нагляду визначаються завданнями і функціями Національного банку України, це, зокрема, проведення єдиної державної політики у галузі грошового обігу, кредиту, змінення грошової одиниці, організація міжбанківських розрахунків, координація діяльності банківської системи в цілому.

2.2. Служба банківського нагляду реалізує зазначені завдання через здійснення контрольно-наглядових функцій за додержанням банками чинного законодавства України, економічних нормативів та нормативних актів Національного банку України.

2.3. Стратегічну політику служби банківського нагляду визначають її контрольно-наглядові функції, які слід сконцентрувати за такими формами контролю:

вступний контроль - здійснюється з метою чіткого і повного визначення вимог для отримання ліцензії на проведення банківських операцій;

попередній контроль - здійснюється з метою дотримання вимог розумного /з оптимальним ризиком/ ведення справ, заборони або обмеження окремих видів діяльності, відрахувань до резервів страхування активних операцій банків, які гарантують безпеку й стабільність банку та захищают інтереси його вкладників і кредиторів;

поточний контроль - здійснюється шляхом інспектування, проведення комплексних та тематичних перевірок поточної діяльності банків та їх установ, а також розроблення і вжиття заходів щодо їх організаційного змінення та фінансового оздоровлення.

Система організації, технології, методології та координації банківського нагляду визначається та регламентується окремою Інструкцією.

3. Формування служби банківського нагляду

3.1. Служба банківського нагляду функціонує як єдина система у складі центрального апарату та регіональних управлінь Національного банку України. Система скоординована за вертикальлю і діє від імені Національного банку України

та його регіональних управлінь, здійснюючи контрольно-наглядові функції за діяльністю банків і банківських установ згідно з чинним законодавством України.

3.2. На рівні центрального апарату Національного банку України структура служби банківського нагляду формується на базі таких основних напрямів її діяльності:

- інспектування діяльності банків і банківських установ;

- методологія та координація банківського нагляду;

- економічний аналіз, розроблення нормативів та регулювання діяльності банків;

- банківський аудит, ліцензування банківської діяльності.

3.3. Штатна чисельність працівників служби банківського нагляду на рівні центрального апарату Національного банку визначається за такими нормами:

- у підрозділі інспектування - за кількістю зареєстрованих банків та навантаженням на одного спеціаліста не більше 5 банків;

- у підрозділі методології та координації банківського нагляду - за кількістю зареєстрованих банків та навантаженням на одного спеціаліста не більше 20 банків;

- у підрозділі банківського аудиту та ліцензування банківської діяльності - за кількістю зареєстрованих банків та навантаженням на одного спеціаліста не більше 20 банків;

- у підрозділі економічного аналізу, розроблення нормативів та регулювання діяльності банків - за кількістю зареєстрованих комерційних банків та навантаженням на одного спеціаліста не більше 15 банків.

Для забезпечення на належному рівні банківського нагляду за діяльністю республіканських /спеціалізованих/ багатофіліальних банків керівництвом Національного банку можуть встановлюватися індивідуальні норми навантаження спеціалістів банківського нагляду.

3.4. На рівні регіонального управління Національного банку України служба банківського нагляду формується у самостійний підрозділ /відділ/ на базі таких основних напрямів діяльності:

- інспектування банківських установ;
- координація;
- економічний аналіз і звітність;
- реєстрація банківських установ.

3.5. Штатна чисельність працівників служби банківського нагляду на рівні регіонального управління Національного банку визначається за такими ж нормами, як і на рівні центрального апарату, тобто:

- для забезпечення виконання функцій щодо інспектування банківських установ - за кількістю зареєстрованих банків та банківських установ і навантаженням на одного спеціаліста-інспектора не більше 5 банків та банківських установ;

- для забезпечення координаційної роботи - за кількістю зареєстрованих банків та банківських установ і навантаженням на одного спеціаліста не більше 20 банків та банківських установ;

- для організації проведення економічного аналізу та складання і подання звітності - за кількістю зареєстрованих банків і банківських установ та навантаженням на одного спеціаліста не більше 15 банків та банківських установ;

- для забезпечення роботи щодо розгляду установчих документів та реєстрації банківських установ необхідну кількість спеціалістів визначає начальник регіонального управління.

3.6. Службу банківського нагляду очолює керівник, який призначається згідно з діючим порядком призначення керівників працівників Національного банку України.

Найменування підрозділів служби банківського нагляду та керівних посад визначаються загальною структурою та штатним розписом центрального апарату та регіональних управлінь Національного банку України.

Керівники підрозділів служби банківського нагляду регіональних управлінь призначаються начальником регіонального управління за погодженням з керівником служби банківського нагляду.

4. Права служби банківського нагляду, її керівника та працівників

4.1. У разі порушень банківського законодавства та економічних нормативів служба банківського нагляду від імені Національного банку України дає комерційному банку необхідні розпорядження, обов'язкові для виконання.

4.2. У разі порушення суб'ектами банківської діяльності законодавства, економічних нормативів, порядку, строків і технологій виконання банківських операцій, допущення несанкціонованої емісії, невиконання нормативних актів Національного банку, неподання звітності або подання недостовірної звітності, збиткової діяльності, створення становища, що загрожує інтересам вкладників та кредиторів банку, перешкод антимонопольним діям чи праву клієнта вільно обирати банк, служба банківського нагляду має право:

- підвищувати норми обов'язкових резервів;

- стягувати у беззаперечному порядку штраф у розмірі неправомірно отриманого доходу і застосовувати інші економічні санкції у відповідності до законодавства;

- вилучати з обігу фіктивні кошти шляхом стягнення їх у беззаперечному порядку з кореспондентських рахунків комерційних банків;

- виносити на розгляд Правління Національного банку питання про відкликання ліцензій на здійснення окремих або всіх банківських операцій, усунення суб'єктів банківської діяльності від керівництва, призначення тимчасової адміністрації для керівництва суб'єктом банківської діяльності, прийняття рішення про виключення з Республіканської книги реєстрації банків валютних бірж та інших фінансово-кредитних установ та про їх реорганізацію або ліквідацію.

4.3. Керівник служби банківського нагляду:

- a/ визначає функції підрозділів та затверджує посадові обов'язки працівників; подає пропозиції щодо структури і штатів служби, призначення, переміщення і звільнення працівників банківського нагляду; заохочення і накладення стягнень за порушення трудової та виконавської дисципліни і службові недоліки;

- b/ організовує інспектування банків і їх установ, призначає керівника групи інспекторів, встановлює тривалість і термін роботи щодо інспектування банків та їх установ, затверджує склад інспекторської групи, завдання і повноваження на проведення перевірок;

- c/ розглядає звіти про контрольно-інспектійну роботу, плани проведення перевірок, матеріали інспектування та перевірок, організовує підготовку пропозицій і рекомендацій про інспектуванням банкам та банківським установам;

- d/ працює над вдосконаленням стилю і методів банківського нагляду; вживав заходи щодо підвищення рівня професійної підготовки, створення необхідних умов праці;

- e/ розглядає та підписує поточну кореспонденцію з питань, що стосуються компетенції служби банківського нагляду, забезпечує режим секретності в її діяльності.

4.4. Працівникам служби банківського нагляду надається право на підставі пред'явленого спеціального службового посвідчення встановленої форми:

- a/ перевіряти банки та банківські установи з усіх напрямів їх діяльності та мати безперешкодний доступ до всіх службових

документів та інформації, що зберігаються у комп'ютерній системі, а також до службових приміщень банку, у тому числі і грошових скринь для їх обстеження та з'ясування питань, пов'язаних з перевіркою;

б/ вимагати від керівників та інших службових осіб банків та банківських установ, що інспектуються, та перевіряються, усних та письмових пояснень з питань, що виникають у ході перевірки, при виявленні підробень чи зловживань вилучати потрібні документи на строк до закінчення перевірки, залишаючи у справах акт вилучення та копії або реєстри вилучених документів, а також вжиття з їх сторони організаційних заходів для забезпечення якісної і безперешкодної роботи інспекційної групи.

Зазначити, що працівнику служби банківського нагляду забороняється виконувати вказівки керівників осіб будь-якого рівня, якщо вони суперечать чинному законодавству України, розпорядчо-нормативним документам Національного банку, а також цьому Положенню.

4.5. Працівник служби банківського нагляду Національного банку України має право на страхування, зокрема:

- a/ у разі його загибелі у зв'язку з виконанням службових обов'язків сім'ї загиблого або його спадкосміям надається одноразова допомога у розмірі 10-річного грошового утримання загиблого за останньою посадою, яку він займав, за рахунок Національного банку України;

- b/ у разі нанесення працівнику служби банківського нагляду тілесних ушкоджень у зв'язку з виконанням службових обов'язків, що перешкоджають надалі займатися професійною діяльністю, йому виплачується одноразова допомога в розмірі п'ятирічного грошового утримання за останньою посадою, яку він займав, за рахунок Національного банку України;

- c/ у разі нанесення працівнику служби банківського нагляду тілесних ушкоджень при виконанні ним службових обов'язків, що не завадять надалі займатися професійною діяльністю, йому виплачується одноразова допомога у розмірі однорічного грошового утримання за рахунок Національного банку України.

Усі працівники служби банківського нагляду Національного банку України підлягають обов'язковому страхуванню за рахунок коштів Національного банку на випадок загибелі на суму десятирічного грошового утримання за останньою посадою, а в разі поранення, контузії, травми або каліцтва, захворювання чи інвалідності, що сталися у зв'язку з виконанням

службових обов'язків, - у розмірі від шестимісячного до п'ятирічного грошового утримання за останньою посадою залежно від ступеня втрати працездатності.

4.6. При визначенні рівня оплати праці спеціалістів служби банківського нагляду та забезпечення їх технічними засобами, зокрема транспортом, обов'язково враховується /окрім рівня кваліфікації та посади/ і постійний роз'єзний характер роботи та високий рівень відповідальності і ризику.

5. Обов'язки і відповідальність працівників служби банківського нагляду

5.1. Керівник служби банківського нагляду, керівники підрозділів цієї служби у регіональних управліннях Національного банку несуть персональну відповідальність за виконання покладених на службу банківського нагляду завдань.

5.2. Працівники служби банківського нагляду зобов'язані суворо дотримуватися чинного законодавства України, прав та інтересів банків та їх установ, визначених Законом України "Про банки і банківську діяльність" та іншими законодавчими актами, а також розпорядчо-нормативними актами Національного банку України.

За невиконання або неналежне виконання працівниками служби банківського нагляду своїх обов'язків вони притягаються до відповідальності відповідно до чинного законодавства.

5.3. Працівники служби банківського нагляду зобов'язані у випадках виявлення зловживань і порушень чинного законодавства подати керівнику служби та керівництву Національного банку термінове донесення і підготувати матеріали перевірки для передачі їх правоохоронним органам.

5.4. Працівники служби банківського нагляду мають забезпечувати суворо дотримання державної, комерційної та службової таємниць.

Департамент банківського нагляду

12015/256 від 30.03.95 р.

РОЗ'ЯСНЕННЯ щодо механізму контролю та виконання постанови Правління Національного банку України №40 від 25 лютого 1995 року "Про невідкладні заходи щодо фінансового оздоровлення комерційних банків та відновлення їх ліквідності та платоспроможності"

Виконання пунктів 1, 2 постанови покладається на регіональні управління Національного банку України та департамент банківського нагляду, які повинні у місячний строк проаналізувати фінансовий стан комерційних банків, визначити перелік неплатоспроможних, неліквідних, збиткових банків і разом з ними розробити заходи щодо фінансового оздоровлення, при цьому врахувати в них вимоги пункту 3 цієї постанови. Відносно банків, які не зможуть провести ефективні заходи щодо фінансового оздоровлення, де-

партамент банківського нагляду та регіональні управління Національного банку України повинні внести пропозиції Правлінню Національного банку України стосовно щодо їх реорганізації або ліквідації. До категорії неліквідних, неплатоспроможних та збиткових банків (пункт 3 постанови) слід віднести такі комерційні банки, які за станом на 1 лютого 1995 року допустили порушення економічних нормативів, вели збиткову діяльність, а також мали критичну структуру активів і пасивів (зокрема відношення власних

коштів до залучених коштів у пропорції не менше 1:20; розрахункова відсутність власних коштів; велика, більше 50 відсотків, питома вага безнадійних до повернення та сумнівних збиткових (пільгових) для банку позик, прострочених позик та виданих кредитів, за якими позичальник не сплачує відсотки за ними; несвоєчасне виконання зобов'язань перед кредиторами банку).

Для забезпечення проведення інвентаризації кредитних портфелів комерційних банків (пункт 3, абзац 1 постанови), регіональним управлінням Національного банку України протягом першого півріччя поточного року провести дві квартальні перевірки цільового використання кредитів, наданих за рахунок централізованих ресурсів Національного банку.

Комерційним банкам, згідно з рішеннями Координаційного комітету по боротьбі з корупцією і організованою злочинністю від 28 лютого 1995 року №13 та Розпорядженням Президента України від 10 лютого 1995 року №35/95-рр "Про заходи щодо активізації боротьби з корупцією і організованою злочинністю", протягом першого півріччя поточного року провести аві судцільні перевірки наданих кредитів.

Інформація за проведеними перевірками подається департаменту банківського нагляду і регіональним управлінням НБУ за 1 квартал - до 1 травня поточного року, за II квартал - до 15 липня поточного року.

Звіт перевірки кредитного портфеля, який подається окремою довідкою, який повинен містити таку обов'язкову інформацію:

- 1) найменування позичальника;
- 2) ціль позики;
- 3) suma позики згідно з угодою;
- 4) непогашену суму позики;
- 5) дату надання позики;
- 6) строк погашення;
- 7) умови надання позики (відсоткова ставка, зміни ставки за умов надання пільгових (збиткових для банку) позик);
- 8) число платежів, які були не сплачені;
- 9) дата останнього платежу;
- 10) умови (періодичність) сплати відсотків;
- 11) остання дата сплати відсотків;
- 12) заходи щодо повернення позики і відсотків (в тому числі передано матеріалів до арбітражного суду, прокуратури, правоохоронних органів тощо);
- 13) вид забезпечення і правильність його оформлення;
- 14) віднесене безнадійних до повернення кредитів на фінансові результати;
- 15) експертна оцінка;

а) здатності позичальника (первинна, поточна, майбутня) погасити заборгованість згідно з умовами кредитної угоди;

б) можливості позичальника щодо підтримання видатків відносно сплати відсотків;

в) дій банку щодо поліпшення фінансового стану і подолання будь-яких недоліків щодо кредитної якості позичальника.

Безнадійними до повернення кредитами слід вважати:

1. Кредити, надані позичальникам з неліквідним балансом (якщо загальний коефіцієнт покриття нижче 2.0 - 2.5, проміжний коефіцієнт покриття нижче 0.7 - 0.8, коефіцієнт абсолютної ліквідності 0.2 - 0.25), позичальникам - "джебанкрутам" та позичальникам, які були оголошені банкрутами в установленому порядку (Закон України "Про банкрутство", методичні рекомендації щодо застосування комерційними банками Закону України "Про банкрутство" та доповнення до них у листах Національного банку України від 21.07.94 р. №23012/105 та від 21.09.94 р. №130).

2. Кредити, надані позичальникам, які мають нестачу власних оборотних коштів та збитки.

3. Кредити, надані під опротестовані вексели.

4. Кредити, надані позичальникам, щодо яких у банку відсутня достовірна інформація про їх фінансовий стан та гарантії погашення кредиту.

5. Кредити, за якими закінчились строки позовної давності.

Для забезпечення розрахунково-касових операцій комерційні банки здійснюють на період фінансового оздоровлення поповнення свого коррахунку шляхом обов'язкового продажу власної іноземної валюти та понадлімітного надлишку карткованої готівки (пункт 3, абзац 2 постанови).

Виконання цієї вимоги контролюється відділами організації емісійно-касової роботи регіональних управлінь НБУ відповідно до Інструкції Національного банку №1 від 7.07.94 року.

На період фінансового оздоровлення у першому півріччі поточного року комерційним банкам забороняється нарахування та виплата дивідендів (пункт 3, абзац 3 постанови).

Отриманий у першому півріччі 1995 року і розподілений згідно з установчими документами комерційного банку прибуток після сплати податків до державного бюджету направляється на формування резервного фонду банку. Бухгалтерський

облік відрахувань до резервного фонду ведеться на балансовому рахунку 011 "Резервний фонд", при цьому здійснюються наступні проводки: Дт016 Кт011, Дт950 - Кт011, Дт981 - Кт011. Сума амортизаційних відрахувань та витрати на оренду приміщень (в частині, що відноситься на прибуток) не належать до коштів, які направляються до резервного фонду.

Метою підвищення рентабельності банківського виробництва є скорочення витрат на утримання адміністративно-управлінського апарату банку (пункт 3, абзац 4 постанови).

На період відсутності власних джерел для фінансового оздоровлення ради та правління банків проводять детальний аналіз витрат банку, співставляють їх з аналогічними нормами витрат державних установ і приводять їх (включаючи і заробітну плату) у відповідність.

За підсумками фінансової діяльності банку у першому і другому кварталах 1995 року, 20 квітня і 10 липня 1995 року комерційні банки в обов'язковому порядку подають регіональним управлінням НБУ перелік витрат банку на утримання адміністративно-управлінського апарату та план заходів щодо їх зменшення.

Банкам, яким визначено режим фінансового оздоровлення, забороняється (пункт 3, абзац 5 постанови) видача гарантій, поручительств, бланкових кредитів, а також надання всіх пільгових (збиткових для банку) кредитів, у тому числі і банківським працівникам. Раніше видані кредити стягаються згідно з чинним законодавством.

Пільговими (збитковими для банку) кредитами вважаються кредити, надані під відсоткову ставку, меншу за середньо-зважену ставку зачутчених банком кредитних ресурсів. Контроль за виконанням цієї вимоги здійснюється регіональними управліннями НБУ шляхом аналізу звітності про діяльність комерційних банків та проведення перевірок на місцях.

З 1 квітня 1995 року комерційним банкам, яким встановлений режим фінансового оздоровлення, забороняється відкриття нових вкладних рахунків та повноваження діючих (пункт 3, абзац 6 постанови).

Щодо вимоги про ліквідацію збиткових філій (пункт 3, абзац 7 постанови). На період фінансового оздоровлення банку його збитковим філіям встановлюється аналогічний щодо банку режим фінансового оздоровлення. У разі недосягнення позитивних результатів у строк до 1 липня цього року комерційні банки зобов'язані приняти рішення про ліквідацію збитко-

вих банківських установ. Неприйняття такого рішення комерційними банками дає право регіональним управлінням НБУ прийняти самостійно рішення про ліквідацію банківської установи відповідно до положення "Про тимчасовий порядок ліквідації комерційних банків та їх установ в Україні" й організувати роботу щодо її ліквідації.

Вимога пункту 4, абзац 1 постанови передбачає обов'язкову організацію комерційними банками проведення аудиторських перевірок власного фінансового стану.

Аудиторські перевірки повинні бути проведенні аудиторськими фірмами, які згідно з чинним законодавством мають право на здійснення аудиторських послуг комерційним банкам. Порядок підтвердження права аудиторської організації (аудитора) на перевірку комерційного банку викладений у листі Національного банку України №12007/154 від 23 травня 1994 року.

Перевірка цільового використання наданих комерційними банками кредитів (пункт 4, абзац 2 постанови) передбачає:

а) Перевірку на місці цільового використання позичальником одержаних кредитів з визначенням фактичних витрат. Облік таких витрат ведеться згідно з "Основними положеннями про склад витрат виробництва(обігу) на підприємствах і організаціях", затвердженими Постановою Кабінету Міністрів України № 759 від 10.11.94 р. Облік кредитів, отриманих підприємствами й організаціями на виконання комплексних програм, проводиться на підставі "Положення про організацію будгалтерського обліку і звітності в Україні", затвердженого постановою Кабінету Міністрів України №250 від 03.04.93р. та Наказу Міністерства фінансів України №55 від 8.08.93 р. зі змінами і доповненнями;

Суми використаних кредитів відображаються позичальниками по дебету рахунка 82 "Використання кредиту за рахунок прибутку і фондів банку" і кредиту рахунка 90 "Короткострокові кредити банку" та 92 "Довгострокові кредити банку". Витрати, пов'язані з проведенням переоснащення і перепрофілювання виробництва відображаються відповідно до кошторису витрат у сумах використаних кредитів по дебету рахунка 33 "Капітальні вкладення", 07 "Будівельні матеріали і обладнання", 60 "Розрахунки з постачальниками і підрядниками" і т.ін. та кредиту 93 "Фінансування капітальних вкладень".

У випадках, коли витрати пов'язані з підготовкою і освоєнням виробництва но-

вих видів продукції і технологічних процесів з чисто пусковими і не включають в себе елементів капітальних вкладень, вони обліковуються на рахунку 31 "Витрати майбутніх періодів".

б) Відповідний періодичний огляд фінансових звітів та контроль за дотриманням техніко-економічного обґрунтування при використанні кредитних коштів.

в) Переоцінка застави здійснюється відповідно до Закону України "Про заставу", Методичних рекомендацій Національного банку України щодо застосування комерційними банками Закону України "Про заставу".

З метою забезпечення погашення безнадійної до повернення та сумнівної кредитної заборгованості комерційні банки відповідно до статей 1,2,16 Закону України "Про банкрутство" зобов'язані організувати роботу щодо оголошення банкрутами

боржників банків, які припинили сплату заборгованості за кредитами або відсотків за ними з обов'язковим внесенням цих боржників-банкрутів до картотеки позичальників Національного банку України (до пункту 3, абзац 3 постанови).

Для щомісячного інформування (відповідно до пункту 3 абзацу 4 постанови) комерційними банками департаменту банківського нагляду про прострочені і пролонговані кредити та про випадки виникнення становища, коли розмір безнадійних до повернення кредитів становить 25 і більше відсотків від власних коштів банку, вводиться форма звітності, яка надається управлінню аналізу діяльності комерційних банків і контролю економічних нормативів департаменту банківського нагляду до 10 числа місяця, який настає за звітною датою.

ІНФОРМАЦІЯ ПРО ПРОПОНГОВАНІ, ПРОСТРОЧЕНИ І БЕЗНАДІЙНІ ДО ПОВЕРНЕННЯ КРЕДИТИ

Банк _____
Місто, область, _____

1	Кількість кредитних угод	Сума	Коефіцієнт ряд.2/ряд.3
1. Прострочені та пролонговані кредити, по яких не сплачуються відсотки			X
2. Безнадійні до повернення кредити			X
3. Обсяг власних коштів	X		X
4. Кількість випадків перевищення коєфіцієнта	X	X	

Голова Правління
Головний бухгалтер

Відповідно до пункту 4 абзацу 5 постанови комерційні банки зобов'язані сплатити і зареєструвати до 1 січня 1996 року статутний фонд у сумі не менший еквівалента 0.5 млн.ЕКЮ, а також сформувати власні кошти у сумі, не менший еквівалента 1.0 млн.ЕКЮ.

Курс ЕКЮ для розрахунку розміру сплаченого і зареєстрованого статутного фонду комерційного банку визначається відповідно до курсу НБУ на момент прийняття рішення загальними зборами акціонерів (учасників) комерційного банку

про збільшення розміру статутного фонду, але не раніше 25 лютого 1995 року.

Курс ЕКЮ для розрахунку обсягу власних коштів комерційного банку визначається відповідно до курсу НБУ за стапном на 1 січня 1996 року.

З метою забезпечення надання комерційними банками (пункт 4, абзац 6 постанови) інформації про реальний фінансовий стан його клієнтів комерційні банки зобов'язані надсилати повідомлення про видачу позик та прийняття інших зобов'язань щодо клієнтів інших банків

кам, де відкрито розрахунковий рахунок позичальника.

Для цього при відкритті комерційним банком клієнту іншого банку позичкових, факторингових, лізингових рахунків або наданий йому гарантій, поручительств тощо, банк зобов'язаний у триденний термін повідомити про це банківську установу, де відкрито клієнту розрахунковий рахунок.

Щодо механізму виконання рекомендації комерційним банкам відраховувати до резервного фонду прибуток та кошти інших фондів у розмірі, необхідному для покриття безнадійних і сумнівних до повернення кредитів та інших зобов'язань банку, то це буде врегульовано Положенням про резерви і страхові фонди комерційних банків, яке доопрацюється Національним банком України. Цим положенням також буде визначено порядок формування і використання зазначених фондів.

Пункт 5 цієї постанови передбачає, що створення нових банків, філій та інших банківських установ можливе тільки за умови наявності у товариства приміщень, які відповідають встановленим вимогам. Для відкриття філій та інших банківських установ банк повинен мати сплачений і зареєстрований статутний фонд не менше еквівалента 1 млн. ЕКЮ.

Для розрахунку розміру сплаченого і зареєстрованого статутного фонду курс ЕКЮ визначається відповідно до курсу

НБУ на момент прийняття рішення загальними зборами акціонерів (учасників) комерційного банку про збільшення розміру статутного фонду, але не раніше 25.02.95 р., за винятком випадків, коли оголошений статутний фонд банку був фактично сплачений на вищевказану дату, але не зареєстрований Національним банком України.

Дія цього пункту не поширюється на випадки реєстрації банківських установ (філій, представництв), які утворюються шляхом злиття діючих банків - юридичних осіб, або шляхом придбання до банку банківської установи (діючої або ліквідованої), а також при зміні головним банком юридичної адреси, коли на його попередньому місці залишається функціонувати банківська установа (філія).

Цією постановою (пункт 6) з 1 квітня 1995 року вводиться обмеження загальної суми залучення та надання комерційними банками міжбанківських позичок двократним розміром власних коштів банку і захистом їх надання та одержання банківськими установами (філіями, управліннями, відділеннями тощо), які не є юридичними особами.

Регіональні управління НБУ здійснюють щомісячний контроль за дотриманням комерційними банками зазначеній вимоги за нижче наведеною формою звітності, яка складається на 1 число місяця і надається комерційними банками до 10 числа цього місяця.

ЗВІТ ПРО ЗАПУЧЕНІ І НАДАНІ МІЖБАНКІВСЬКІ КРЕДИТИ

Банк _____

Місто, область _____

/млн.крб. /

	норматив	фактично
1. Власні кошти	x
2. Залучені міжбанківські кредити	x
3. з них залучені після 1.04.95 (включаючи пролонговані після дати прийняття постанови)	x
4. Надані міжбанківські кредити	x
5. з них надані після 1.04.95 (включаючи пролонговані після дати прийняття постанови)	x
6. Розрахунок відношення залучених (наданих) міжбанківських кредитів до власних коштів банку	не >2

Голова Правління
Головний бухгалтер

Надання чи одержання нових міжбанківських кредитів з 1 квітня 1995 року можливе тільки за умови дотримання банком зазначеного коефіцієнта.

Пунктом 7 постанови передбачено, що для створених після 25 лютого 1995 року комерційних банків і банківських установ вводиться трирічний мораторій на проведення операцій по залученню коштів громадян на вклади, сертифікати, облігації тощо.

Ліцензія на здійснення зазначених операцій надається Національним банком після трирічного строку діяльності комерційного банку та за умови дотримання банком економічних нормативів і одержання позитивних висновків аудиторської організації щодо його фінансового стану.

У випадку триразового порушення діючими комерційними банками показників економічних нормативів (порушення трьох показників одночасно або одного показника тричі та більше разів) для них також буде вводитися за поданням департаменту банківського нагляду мораторій на здійснення операцій по залученню коштів громадян.

Пунктом 8 постанови з 1 квітня 1995 року запроваджується показник максимального розміру ризику на одного позичальника, який не може перевищувати 25 відсотків власних коштів комерційного банку. Це положення поширюється на кредити, які надані банками після 25 лютого 1995 року. Відповідно до даної вимоги вносяться зміни до Положення про економічні нормативи регулювання діяльності комерційних банків, затвердженого постановою Правління НБУ №114 від 21 грудня 1993 року.

Вимога визначена пунктом 8, абзац 2 постанови поширюється на кредити, надані банком після 25 лютого 1995 року таким позичальникам, які мають спільних засновників, акціонерів (учасників), частка яких у статутному фонду позичальника перевищує 35 відсотків. Такі позичальники вважатимуться за одного позичальника.

Розшифровка цих кредитів повинна надаватися разом зі звітами про платоспроможність і ліквідність банків за нижче наведеною формою:

ЗВІТ ПРО НАДАННЯ ТА ПОВЕРНЕННЯ КРЕДИТІВ ПОЗИЧАЛЬНИКАМ, ЯКІ МАЮТЬ СПІЛЬНИХ ЗАСНОВНИКІВ, АКЦІОНЕРІВ (УЧАСНИКІВ), ЧАСТКА ЯКИХ У СТАТУТНОМУ ФОНДІ ПОЗИЧАЛЬНИКА ПЕРЕВИШУЄ 35%

Банк _____
Місто, область _____

N пп.	Позичальник	N кредитного договору	Термін дії угоди	Сума	% від влас. кошт.

Голова Правління

Для забезпечення комерційними банками контролю за виконанням цієї вимоги вважати за необхідне рекомендувати банкам створити картотеку (перелік) позичальників, які мають спільних засновників та забезпечити своєчасне інформування своїх підвидомочих банківських установ (філій).

Пунктом 9 постанови вводиться обов'язкова норма про те, що кредити повинні надаватися тільки під оформлену в установленому законодавством порядку ліквідну заставу майна та майнових прав позичальника, реальна (ринкова) вартість яких не менше заборгованості за по-

Головний бухгалтер

зичкою з урахуванням плати за відсотки, вільні від застави та інших зобов'язань позичальника перед кредиторами. При цьому розмір позичок, наданих акціонеру (учаснику) банку, не може перевищувати суми його внеску до статутного фонду банку та вартості майна, заставленого в кредит відповідно до чинного законодавства (ст. ст. 181-190 Цивільного Кодексу України, Закон України "Про заставу" від 02.10.92р.).

Для оформлення застави слід в обов'язковому порядку дотримуватися таких вимог:

1. Вимоги до заставодавця:

- позичальник повинен бути власником заставленого майна або мати право оперативного управління ним, яке визначено статутом або дорученням;

- позичальник повинен мати книгу запису застав нерухомості (ст.15 Закону України "Про заставу");

2. Вимоги до предмета застави:

- предмет застави може бути відчужений або на нього може бути звернено стягнення;

- предмет застави не є національною, культурною або історичною цінністю, що перебуває у державній власності;

- повинен бути правильно оформленний як власність;

- мати визначену ціну, підтвердженну документально (для нерухомості - довідка бюро технічної інвентаризації та документ про право власності);

- мати цінність та користуватися попитом при його реалізації;

- майно, що перебуває у спільній власності, може бути передано в заставу тільки за згодою всіх співвласників (ст.6 Закону України "Про заставу");

- предмет застави в необхідних випадках повинен бути застрахований (нерухомість, транспортні засоби тощо).

3. Вимоги до оформлення застави:

- форма договору - письмова;

- у договорі повинен бути визначений порядок користування

заставленим майном;

- по можливості необхідно оформляти договір завдатку як форму застави, яка в найбільшій мірі задовільняє потреби банку;

- застава нерухомості, транспортних засобів, товарів в обороті або у переробці повинна бути нотаріально засвідчена за правилами ст.13 Закону України "Про заставу".

З 1 квітня 1995 року вводиться обмеження загального розміру бланкових кредитів (кредитів без забезпечення), з урахуванням гарантій та поручительств, власниць коштами банку (пункт 10 постанови).

Контроль за дотриманням комерційними банками цієї норми здійснюється регіональними управліннями НБУ при розрахунку економічних нормативів за формою ГБ-2.

З 1 квітня 1995 року комерційним банкам (пункт 11 Постанови) забороняється використовувати заолучені кошти на фінансування капітальних вкладень, витрат адміністративно-управлінського апарату та інших витрат, які фінансуються тільки за рахунок спеціальних фондів банку.

Щодо заборони проведення інших операційних витрат за рахунок заолучених коштів, то це стосується норми в частині сплати комерційними банками відсотків за платні пасиви, яка повинна проводитися тільки за рахунок отриманих доходів.

Залучення коштів для сплати відсотків за раніше заолученими коштами забороняється.

Контроль за виконанням вимог цього пункту покладається на службу банківського нагляду.

З 1 липня 1995 року вводиться в дію новий економічний норматив - показник співвідношення власних коштів банку до заолучених коштів (пункт 12 постанови). Розрахунок цього показника регламентуватиметься внесеними доповненнями до Положення про економічні нормативи регулювання діяльності комерційних банків, затвердженого постановою Правління НБУ №114 від 21 грудня 1993 року.

Відповідно до пункту 13 постанови неліквідним, неплатоспроможним та збитковим комерційним банкам необхідно обмежити з 1 березня 1995 року максимальний розмір депозитних відсоткових ставок за заолученими комерційними банками коштами (крім міжбанківських кредитів) обліковою ставкою Національного банку України та припинити незаконну практику проведення розрахункових та господарських операцій через депозитні рахунки громадян.

На вклади громадян можуть зараховуватися суми заробітної плати і прирівнених до неї виплат - премій, авторського гонорару, пенсій, допомог, коштів, що виплачуються населенню за здану сільськогосподарську продукцію, виручка за предмети та речі, що реалізуються через комісійні магазини, платежі за будівлі, куплені в окремих громадян в установленому порядку.

На вклади громадян не допускається зарахування гропових коштів, пов'язаних із господарською діяльністю, зокрема проведення розрахунків за продані товарно-матеріальні цінності та виконані роботи.

З 25 лютого 1995 року комерційним банкам та банківським установам (пункт 14 постанови) забороняється проводити незаконні операції попереднього нарахування та виплату відсотків за депозитами, а також операції попереднього нарахування і стягнення відсотків за кредитами.

Контроль за дотриманням цієї норми здійснюється службою банківського нагляду.

Щодо дотримання вимоги пункту 19 постанови департамент банківського нагляду звертає увагу комерційних банків на

той факт, що незадовільний фінансовий стан будь-якого комерційного банку не є приводом для отримання фінансової допомоги (стабілізаційного кредиту) з боку Національного банку. Дотримання економічних нормативів, встановлених

Директор департаменту
банківського нагляду

Національним банком, є обов'язковим для всіх комерційних банків без винятку, і Національний банк не розглядає звернення комерційних банків щодо надання їм фінансової допомоги та встановлення індивідуальних економічних нормативів.

А.І.Степаненко

ЗАТВЕРДЖЕНО
постановою Правління
Національного банку України
N 114 від 21 грудня 1993 р.

ПОЛОЖЕННЯ про економічні нормативи регулювання діяльності комерційних банків

Відповідно до Закону України "Про банки і банківську діяльність" і з метою захисту інтересів клієнтів та забезпечення фінансової надійності банків Національний банк України встановлює обов'язкові для всіх комерційних банків економічні нормативи:

- мінімальний розмір статутного фонду;
- платоспроможність банку;
- показники ліквідності банку;
- максимальний розмір ризику на одного позичальника.

I. РОЗМІР І ПОРЯДОК ВИЗНАЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНИХ НОРМАТИВІВ

Пункт 1. Мінімальний розмір статутного фонду

Для реєстрації комерційного банку встановлюється мінімальний розмір статутного фонду в сумі, сквіалентний 3 млн. ЕКЮ.

Пункт 2. Платоспроможність банку

Платоспроможність банку - це достатність власних коштів банку для захисту інтересів вкладників та інших кредиторів банку.

Платоспроможність визначається як співвідношення між власними коштами

банку (ВК) та його активами (А). Показник платоспроможності банку обчислюється за формулою:

$$\text{ПС} = \frac{\text{ВК}}{\text{А}} * 100\%$$

Власні кошти банку складаються із основного та додаткового капіталу.

Основний капітал включає фактичний статутний фонд та інші фонди, які створюються банком за рахунок прибутку, що залишається у розпорядженні банку після сплати податків і обов'язкових платежів. Додатковий капітал складається із:

а) резервів для покриття кредитних і валютних ризиків та ризиків цінних паперів;

б) резервів, створених за рахунок переоцінки фіксованих активів банку.

При обрахуванні платоспроможності додатковий капітал включається до власних коштів банку в розмірі не більше основного капіталу. Власні кошти для визначення платоспроможності банку зменшуються на розмір внесків до статутних фондів інших підприємств, установ і організацій, коштів і майна для участі в їх господарській діяльності та на суму майнового внеску учасників банку до його статутного фонду.

Активи банку при визначені його платоспроможності підсумовуються з урахуванням їх потенційної ліквідності.

ВІД АКТИВІВ	КОЕФІЦІЄНТ
каса і прирівнені до неї кошти (рах. 033+035+036+037+040+044+050+060+061+062+063)	0
кошти на кореспондентському рахунку в Національному банку	0
кошти на резервному та депозитному рахунках у Національному банку України (рах. 816, 813)	0
готівка в процесі інкасациї (рах. 729)	10
кошти на рахунках в іноземних банках (рах. 072, 972)	10
кредити, гарантовані іншими банками	20
будинки, споруди (рах. 920)	50
кредити під заставу майна, страхування, гарантію та поручительство інших підприємств, установ та організацій	50
цінні папери уряду України, місцевих органів влади та позички, гарантовані урядом України або місцевими органами влади	100
позички без забезпечення (бланковий кредит)	100
інші основні фонди (рах. з 921 по 924, 93, 94)	100
дебітори (рах. 904(A), 077(A), 079(A), 974(A))	100
факторингові операції (рах. 907(A))	100
операції банку з цінними паперами (рах. 195, 196, 197, 198(A))	100
прострочена заборгованість за позичками, що видані банком (рах. 62+78)	100

Значення показника ПС не повинно бути меншим 8 відсотків.

Додаткові вимоги до підтримання платоспроможності банку і розміру показника ПС визначені у пункті 4.

Пункт 3. Показники ліквідності балансу

Ліквідність - це здатність банку забезпечити своєчасне виконання грошових зобов'язань. Ліквідність банку визначається збалансованістю активів і пасивів балансу банку, відповідністю строків розміщення активів строками залучення пасивів банку.

Комерційні банки зобов'язані дотримуватися показників поточної, короткострокової та загальної ліквідності.

Показники поточної, короткострокової та загальної ліквідності розраховуються за формулою:

$$\Lambda = \frac{ЗБ}{ЛА}$$

Л - показник;
ЗБ - зобов'язання;
ЛА - активи банку.

До зобов'язань банку при розрахунку показників поточної, короткострокової та загальної ліквідності відносяться кошти на розрахункових, поточних, депозитних рахунках та в кредиторській заборгованості, а також суми гарантій та поручительств, наданих банком.

До активів відносяться готівка та прирівнені до неї кошти, кошти на кореспондентському рахунку банку та в обов'язкових резервах, кошти, вкладені в цінні папери, дебіторську заборгованість та кредити.

Поточна ліквідність (показник А1) визначається співвідношенням зобов'язань банку до запитання та строком виконання протягом місяця до активів з відповідним строком погашення.

Значення показника А1 не повинно перевищувати - 1, 0.

Короткострокова ліквідність (показник А2) визначається співвідношенням зобов'язань банку до запитання та зі строком виконання протягом 3-х місяців до активів, зі строком погашення, що настас не пізніше 3-х місяців від дати, на яку проводиться розрахунок показника.

Значення показника А2 не повинно перевищувати - 1, 0.

Загальна ліквідність (показник А3) визначається співвідношенням всіх зобов'язань банку до його активів.

Значення показника А3 не повинно перевищувати - 1, 0.

Пункт 4. Максимальний розмір ризику на одного позичальника.

Максимальний розмір ризику на одного позичальника розраховується за формулою:

$$MP = \frac{K}{BK}, де$$

К - сукупна заборгованість за позичками одного позичальника та 50 відсотків суми забалансових зобов'язань, виданих у відношенні цього позичальника;
BK - власні кошти банку.

Розмір ризику на одного позичальника, що перевищує 10 відсотків власних коштів банку, вважається "великим" кредитом. Загальний залишок заборгованості з урахуванням забалансових зобов'язань за всіма виданими банками "великими" кредитами не повинні перевищувати восьмикратного розміру власних коштів банку.

Про надання "великих" кредитів банки сповіщають регіональне управління Національного банку України і з зазначенням найменування позичальника, його належності до числа акціонерів або учасників банку, дати надання кредиту, його розміру та строку погашення.

Якщо сума всіх "великих" кредитів перевищує восьмикратний розмір власних коштів не більше ніж на 50 відсотків, то вимоги до платоспроможності подвоюються, якщо ж перевищує більше ніж на 50 відсотків, то вимоги потроюються, тобто значення показника платоспроможності банку (ПС) повинно бути не менше 24 відсотків.

Значення показника MP не повинно перевищувати 0,4.

II. ПОРЯДОК КОНТРОЛЮ ЗА ЕКОНОМІЧНИМИ НОРМАТИВАМИ

Пункт 5. Контроль за дотриманням комерційними банками економічних нормативів здійснюють регіональні управління Національного банку України.

Пункт 6. Комерційні банки подають за встановленими Національним банком формами, строками та періодичністю баланс, розшифровки окремих рахунків балансу та розрахунки економічних нормативів і обов'язкових резервів, які розміщаються у Національному банку України.

Пункт 7. Регіональні управління щомісячно протягом 3-х робочих днів після отримання необхідних даних перевіряють дотримання комерційними банками нормативів. Не пізніше 12 числа надсидають управлінню контролю нормативів передічені у п.б документи з висновком регіонального управління про дотримання економічних нормативів кожним банком окремо.

Висновок має містити у собі:

- оцінку дотримання банком економічних нормативів;

- своєчасність надання банком даних, передічених у п.б;

- заходи, які проводилися регіональним управлінням при порушенні банком економічних нормативів.

Пункт 8. При порушенні комерційним банком одного (або кількох) з економічних нормативів вперше керівництво банку письмово подає регіональному управлінню інформацію про причини недоліків, заходи та строки щодо їх усунення.

Пункт 9. Якщо банком у місячний строк (з моменту порушення) показники не приведені у відповідність до нормативного значення, або банком порушені інші (декілька) з економічних нормативів, до нього застосовуються санкції відповідно до статті 48 Закону України "Про банки і банківську діяльність" щодо кожного порушеного нормативу окремо. Одночасно, департаментом банківського нагляду або відповідним регіональним управлінням Національного банку України проводиться перевірка діяльності банку.

Пункт 10. При порушенні показника платоспроможності (ПС) до банку пред'являються вимоги щодо збільшення протягом місяця власних коштів за рахунок створення резерву (балансовий рахунок 019 "Резерви страхування активних операцій банку"). Резерв створюється за рахунок відрахувань від прибутку, отриманого банком, причому кошти, які передбачено спрямувати на технічний розвиток банку, використовуються на цю мету в останню чергу.

У разі невиконання даних вимог з банку стягається штраф у розмірі 100% від недовнесеної с4уми резерву, необхідної, для підтримки значення показника платоспроможності, а недовнесена suma обов'язково зараховується на рах. 019.

Пункт 11. При порушенні показників ліквідності (А1, А2, А3) до банку пред'являються вимоги щодо доведення протягом місяця ліквідних активів до суми, яка б забезпечила їх нормативне значення. У разі невиконання цих вимог до банку застосовується санкція у вигляді стягнення штрафу у розмірі 3-х відсотків суми активів, яка недостатня для нормативного значення.

Пункт 12. При порушенні показника максимального розміру ризику на одного позичальника (MP) до банку пред'являються вимоги щодо збільшення протягом місяця власних коштів банку за

рахунок створення резерву (бал. рах. 019). У разі невиконання цих вимог з банку щомісячно стягується штраф у розмірі неправомірно отриманого доходу з кожної активної операції яка проведена банком з порушенням нормативних вимог.

Пункт 13. За наподання у встановлений строк або подання недостовірної звітності до банку застосовується санкція у вигляді стягнення штрафу розміром 1% від залучених коштів за попередній період.

Пункт 14. У разі невиконання банком вимог Національного банку, які передбачено у пунктах 11-14, управління аналізу діяльності комерційних банків та контролю економічних нормативів порушується питання про призначення

адміністратора та застосування інших санкцій відповідно до статті 48 Закону "Про банки і банківську діяльність".

Пункт 15. Регіональні управління складають звіт "Про застосування санкцій до банків, що порушили економічні нормативи", який подається управлінню аналізу діяльності комерційних банків та контролю економічних нормативів не пізніше 16-го числа місяця, наступного за звітним.

Пункт 16. Рішення про тимчасове незастосування санкцій приймається Правлінням Національного банку України при достатності обґрутованого клопотання комерційного банку.

Дата : 03.03.95 р.

Форма ПС

(млн. крб)

Форма ПС(3)

За даними консолідованим балансу

Розрахунок платоспроможності банку станом на лютий

	01	02	03	04	05
	За даними консолідованим балансу	За даними балансу відділень банку			
1. Основний капітал бал. рах 010 (але не вище зареєстрованого Національним банком України) 011, 012, 013, 014, 015, 016, 017, 150, 151					
2. Додатковий капітал 019 818 824 877 98Г-98А-95А					
3. Сума додаткового капіталу, яка приймається до розрахунку (п. 2. але не більше п. 1)		0		0	
4. Загальний капітал (п. 1 + п. 3)					
5. Відрахування бал. рах. 191, 192 825 92 (у частині майнового внеску до статутного фонду банку, який приймається до розрахунку)					
6. Власні кошти банку (п. 4-п. 5) 7. Активи з урахуванням їх потенційної ліквідності 0% 10% 20% 50% 100%					
8. Платоспроможність (достатність капіталу)					

Розрахунок платоспроможності банку станом на лютий

	За даними консолідованим балансу	За даними балансу відділень банку
банку (п. 6/п. 7)*100		
9. Додаткові вимоги до платоспроможності банку		
- фактична сума всіх великих кредитів (к4 Усього форми ПС(3))		
- нормативна сума всіх великих кредитів (п. 6 помножений на п. 8)		
- відхилення фактичної суми всіх великих кредитів від нормативної		
- НЕОБХІДНА ПЛАТОСПРОМОЖНІСТЬ	8. 000 %	8. 000 %

Перелік великих кредитів, наданих банком за станом на 1. 03.95 року

(млн.крб.)

Назва позичальника і причетність його до банку (клієнт, акціонер, пайщик)	Сукупна заборгованість за позиками на 1.03.95	50 % забалансових зобов'язань на 1.03.95	Загальна сума (к.5 + к.6)	% від власних коштів банку
01	02	03	04	05
Усього великих кредитів	0	0	0	0.00

Начальник відділу економічного аналізу та статистики

I. Іванов

Виконавець:

C. Сидоров

Розглянуто:
Начальник управління

P. Петров

Форма ПС(1)

**За даними консолідованого балансу
Капітал банку
станом на лютий 1995 року**

(млн. крб.)

Вид пасиву	Сума
Статутний фонд банку	0
а. фактично сплачений	0
- за рахунок майна	0
- у вільно конвертованій валюті (крб.)	0
- за курсом	0
б. зареєстрований Національним банком	0
- прості акції	0
- привілейовані акції	0
- пайові внески	0
- за рахунок майна	0
- у вільно конвертованій валюті (крб.)	0
- за курсом	0
2. Інші фонди банку, які відносяться до основного капіталу (бал. рах. 011, 012, 013, 014, 015, 016, 017, 150, 151)	0
- інвестиції у вільно конвертованій валюті (крб.)	0
- за курсом	0
3. Інші кошти банку, які відносяться до додаткового капіталу,	0
у тому числі	
- резерви страхування активних операцій комерційних банків (бал. рах. 019)	0
- фонд валютних ризиків (бал. рах. 818)	0
- резервний позиковий фонд банку (бал. рах. 824 п. с.)	0
- кошти, зарезервовані для погашення кредитів, наданих іншим земними державами (бал. рах. 877)	0
- перенесена частина прибутку, яка залишається у банку (98 П-98 А-95 А)	0
4. Участь капіталу банку у статутних фондах	0
- акціонерних товариств (бал. рах. 191)	0
- інших підприємств та організацій шляхом :	0
а) купівлі акцій (бал. рах. 192)	0
б) пайових внесків (бал. рах. 825)	0
Ознака проведення банком відкритої підписки щодо реєстрації сформованого статутного фонду (0- не проводиться, 1- проводиться)	0

Начальник відділу економічного
аналізу та статистики

І. Іванов

Виконавець:

С. Сидоров

Розглянуто:
Начальник управління

П. Петров

Форма ПС(2)

За даними консолідованого балансу

**АКТИВИ БАНКУ
станом на лютий 1995 року**

(млн. крб.)

Вид активу	Сума	Коефіцієнт	Сума активів зважених по кофіцієнту
- кошти і прирішенні до них кошти (бал. рах.)	0.00		
033		0.00	
035		0.00	
036		0.00	
037		0.00	
040		0.00	
044		0.00	
050		0.00	
051		0.00	
060		0.00	
061		0.00	
062		0.00	
063		0.00	
Усього		0.00	
- кошти банку на кореспондентському рахунку у Національному банку	0.00		
161		0.00	
164		0.00	
165		0.00	
166		0.00	
167		0.00	
168		0.00	
Усього		0.00	
- кошти на депозитних рахунках у банках	0.00		
687		0.00	
688		0.00	
689		0.00	
158		0.50	
159		0.50	
117		0.50	
118		0.50	
645		0.50	
646		0.50	
Усього		0.00	
- ротівка в процесі викасання	0.00		
729		0.10	
Усього		0.10	
- валютні кошти на кореспондентських рахунках у банках	0.00		
072		0.10	
972		0.10	
156		0.10	
157		0.10	

Від активу	Сума	Коефіцієнт	Сума активів, вмежених на коефіцієнт
Усього		0.10	
- кредити, надані банками		0.00	
075		0.00	
з 21 до 61, 620, 621, 622, 623, 65, 66		0.00	
712		0.00	
716		0.00	
76		0.00	
77		0.00	
780, 781, 782		0.00	
790		0.00	
791		0.00	
820		0.00	
827		0.00	
828		0.00	
975		0.00	
977		0.00	
978		0.00	
783		0.00	
111		0.00	
112		0.00	
113		0.00	
114		0.00	
Усього		0.00	
у тому числі		0.00	
- гарантовані іншими банками		0.20	
- під заставу майна, страхування, гарантію і поручительство інших підприємств, установ та організацій, під заставу векселів		0.50	
- гарантовані урядом або місцевими органами влади		1.00	
- без забезпечення		1.00	
- прострочені кредити (620, 621, 622, 780, 781, 782, 111, 112, 113, 114)		1.00	
- кредити пролонговані, незалежно від виду забезпечення (623, 661, 662, 663, 664, 783)		1.00	
- будинки, споруди		0.00	
920		0.50	
Усього		0.50	
інші основні фонди		0.00	
921		1.00	
922		1.00	
923		1.00	
924		1.00	
93		1.00	
940		1.00	
942		1.00	
Усього		1.00	
- цінні папери уряду та місцевих органів влади		0.00	
194		1.00	
Усього		1.00	
- операції банку з цінними паперами		0.00	
193		1.00	
195		0.50	
196		0.50	

Від активу	Сума	Коефіцієнт	Сума активів, вмежених на коефіцієнт
197		0.50	
186		1.00	
187		1.00	
189		1.00	
190		1.00	
Усього		0.00	
деборти		0.00	
904А		1.00	
077А		1.00	
079А		1.00	
974А		1.00	
902А		1.00	
Усього		1.00	
- факторинг		0.00	
907А		1.00	
Усього		1.00	
0 %		0.00	
10 %		0.10	
20 %		0.20	
50 %		0.50	
100 %		1.00	
Сума активів		0.00	

Начальник відділу економічного аналізу та статистики

I. Іванов

Виконавець:

C. Сидоров

Розглянуто:
Начальник управління

P. Петров

Дата: 03.03.95 р.

Форма АБ
(млн.крб)

Дотримання банком показників ліквідності станом на лютий							
	За даними консолідованим балансу	За даними балансу відділень банку	01	02	03	04	05
1. Поточна ліквідність (Л1)							
1.1 - зобов'язання банку до запитання та терміном, що залишився до їх виконання не більше 1 місяця (к2+к3 форми АБ(1))							
1.2 - активи банку до запитання та терміном, що залишився до їх повернення не більше 1 місяця (к2+к3 форми АБ(2))							
1.3 - фактична поточна ліквідність (відношення (п. 1.1 / п. 1.2))							
1.4 нормативне значення		1.00		1.00			
1.5 відмітка про дотримання		не поруш.		не поруш.			
2. Короткострокова ліквідність (Л2)							
2.1 - зобов'язання банку до запитання та терміном, що залишився до їх виконання не більше 3-х місяців (к2+к3+к4 форми АБ(1))							
2.2 - активи банку до запитання та терміном, що залишився до їх виконання не більше 3-х місяців (к2+к3+к4 форми АБ(2))							
2.3 - фактична короткострокова ліквідність (відношення (п. 2.1 / п. 2.2))							
2.4 - нормативне значення		1.00		1.00			
2.5 - відмітка про дотримання		не поруш.		не поруш.			
3. Загальна ліквідність (Л3)							
3.1 - зобов'язання банку незалежно від строку їх виконання (к6 форми АБ(1))							
3.2 - активи банку незалежно від строку їх повернення (к6 форми АБ(2))							
3.3 - фактична загальна ліквідність (відношення (п. 3.1 / п. 3.2))							
3.4 - нормативне значення		1.00		1.00			
3.5 - відмітка про дотримання		не поруш.		не поруш.			

Від Національного банку України**Управління кредитного регулювання**

Республіканському банку Криму,
Регіональним управлінням
Національного банку України,

№227 від 27.01.95 р.

Промінвестбанку,
Банку "Україна",
Укросцбанку,
Комерційним банкам

Правління Національного банку, враховуючи необхідність направлення коштів на інвестиційні заходи, прийняло рішення, відповідно до якого, починаючи з 1 січня 1995 року, плата за довгострокові кредити, надані комерційним банкам на пільгових умовах під конкретні заходи інвестиційного характеру, в тому числі і під програми, пов'язані з конверсією виробництва підприємств Мінмашпрому, встановлюється на рівні 50 відсотків від діючої облікової процентної ставки за наявну заборгованість по кредитах. Надалі при зміні облікової ставки Національного банку плата по цих кредитах підлягає підповідному коригуванню.

Просимо внести відповідні зміни до кредитних угод і надалі своєчасно їх вносити.
Втрачають чинність вказівки Національного банку України від 12.08.94 р. N 26-94, від 10.01.95 р. N 26013/42-147, N 26013/44-149, N 26013/43-148, N 2609/41-116.

Перший заступник
Голови Правління

В.С.Стельмах

Управління кредитного регулювання

Голові Правління республіканського
банку Криму,
Начальникам регіональних управлінь
Національного банку України,
Оперу Національного банку України,
Комерційним банкам,
Асоціації українських банків

З метою підвищення ліквідної діяльності комерційних банків Правління Національного банку України просить взяти до уваги і керуватися в практичній роботі таким.

1. У зв'язку з введенням в дію порядку формування і використання комерційними банками резервних і страхових фондів відміняється, починаючи з другої декади січня 1995 р. обов'язкове резервування від сум негативних активів - наявної суми простроченої та відстроченої заборгованості по кредитах в розмірі 20 відсотків. Вказівка Національного банку України від 10.11.94 р. N 208 втрачає чинність.

2. На період до особливих вказівок норма обов'язкового резервування від коштів, які рахуються на валютних депозитних рахунках, починаючи з другої декади січня 1995 року, заморожується в розмірі 2 відсотків. У зв'язку з цим втрачає силу вказівка Національного банку України від 3.01.95р. N 26013/ 13 - 55 в частині розмірів щодекадного резервування коштів по валютних депозитах.

3. З метою підвищення ліквідної діяльності комерційних банків і для забезпечення своєчасних розрахунків по вимогах клієнтів тимчасово до особливих вказівок, починаючи з третьої декади січня 1995 року, при формуванні комерційними банками обов'язкових резервів до фактичного розміру обов'язкових резервів на коррахунку враховуються і кошти на балансових рахунках NN 033 - 037 "Грошові кошти в касах банків". Підвищена ліквідність комерційних банків за рахунок врахування залишків коштів в касі може бути використана в першу чергу на проведення розрахункових операцій.

До форми щодекадної звітності N 700 - Р вносяться відповідні зміни.

Перший заступник
Голови Правління

В.С.Стельмах

ЗАТВЕРДЖЕНО
постановою
Правління Національного
банку України
№ 14 від 20 січня 1995 р.

Зміни та доповнення до Інструкції № 3 Національного банку України "Про порядок відкриття розрахункових, поточних та бюджетних рахунків в установах банків"

1. Другий абзац пункту 1.2. викласти в такій редакції:

"З розрахункового рахунка здійснюються операції, які забезпечують комерційну та іншу діяльність підприємства /розрахунки за товарно-матеріальні цінності з постачальниками та покупцями продукції, надані та отримані послуги; отримання заробітної плати та сплата обов'язкових платежів за нею; сплата платежів до бюджету та державних фондів; операції, пов'язані з забезпеченням власних соціально-побутових потреб та інші відповідно до статутної діяльності підприємства".

З розрахункового рахунка здійснюються операції, як правило, пов'язані з забезпеченням основної діяльності.

2. Пункт 1.4. доповнити абзацом такого змісту: "Поточний рахунок призначений для фінансування оперативно-господарських витрат підприємства /виплата заробітної плати та платежів за нею; операції, пов'язані з забезпеченням власних соціально-побутових потреб та інші відповідно до статутної діяльності підприємства/.

3. Пункт 1.4. вважати пунктом 1.3.

4. Пункт 1.3. вважати пунктом 1.4.

5. Абзац перший пункту 2.1.4. викласти в такій редакції: "2.1.4. Один з примірників надежним чином оформленого та затвердженого статуту /положення/ або його копію, засвідчену нотаріально".

6. Пункт 2.2. викласти в такій редакції: "При відкритті субрахунків для філій та інших відособлених підрозділів підприємств подаються такі самі документи цих підрозділів, що і при відкритті рахунків відповідним юридичним особам /крім копії свідоцтва про державну реєстрацію відособленого підрозділу/, а

також клопотання цих юридичних осіб про відкриття субрахунку та копія свідоцтва про державну реєстрацію юридичної особи, що створила відособлений підрозділ".

7. Пункт 2.7. викласти в такій редакції: "Колективні сільськогосподарські підприємства, товариства споживчої кооперації, політичні партії та громадські організації, релігійні організації /релігійні громади, управління і центри, монастири, релігійні братства, місіонерські товариства /місії/, духовні навчальні заклади для відкриття рахунка, крім документів, зазначених в п.п.2.1.1., 2.1.2., 2.1.4., 2.1.5., подають протокол загальних зборів про створення або копію протоколу /витяг з протоколу/, засвідчену нотаріально.

8. Друге речення пункту 2.10. викласти в такій редакції: "Для відкриття рахунка в установу банку надаються: заява про відкриття рахунку, підписана підприємцем; копія свідоцтва про державну реєстрацію підприємця; картка із зразком підпису, засвідчена нотаріально".

9. Пункт 2.11. доповнити двома абзацами такого змісту: "Для забезпечення таких видів діяльності як виробнича кооперація, спільне виробництво та інші види спільної діяльності за участю іноземних інвесторів, що здійснюються на основі договорів /контрактів/ без утворення юридичної особи, в установах банків відкриваються розрахункові рахунки при отриманні заяви про відкриття рахунка; копії договору про ведення спільної діяльності, засвідченої нотаріально; копії документа про державну реєстрацію такого договору /контракту/, засвідченої нотаріально або органом, що видав свідоцтво про реєстрацію договору /контракту/; рішення участників договору про визначення

особи, якій надається право розпорядчого підпису при проведенні грошових операцій за цим рахунком; картка із зразками підписів та відбитком печатки.

Відмітка установи банку про відкриття рахунка ставиться на титульній сторінці першого примірника договору /контракту/".

10. Пункт 2.14. викласти в такій редакції: "Для відкриття рахунка представництву юридичної особи-нерезидента надається заява про відкриття рахунка; дозвіл Національного банку України на відкриття рахунка; копія свідоцтва про реєстрацію представництва в Міністерстві зовнішніх економічних зв'язків України, засвідчена нотаріально чи органом, що видав свідоцтво про реєстрацію; легалізований витяг з торговельного реєстру країни перебування про реєстрацію підприємства як юридичної особи, чиє представництво засновується в Україні; легалізований статут /положення/ цього підприємства; рішення підприємства про

відкриття представництва в Україні; легалізована довіреність на виконання представництвих функцій тією чи іншою особою; картка із зразками підписів та відбитком печатки".

11. Пункт 2.16. вважати пунктом 2.17.

12. Пункт 2.16. викласти в такій редакції: "Для відкриття поточного рахунка посольствам /представництвам/ іноземних держав в установу банку надається заява про відкриття рахунка; посвідчення Міністерства закордонних справ України про акредитацію посольства /представництва/ на території України; картка із зразками підписів та відбитком печатки, засвідчена Міністерством закордонних справ України".

13. З тексту пункту 4.5. вилучити слово-сполучення "на підставі заяви власника рахунка".

• • •

Лист Національного банку України від 25.06.92 року № 23001/17 вважати таким, що втратив чинність.

Перший заступник Голови Правління

В.С.Стельмах

ЗАТВЕРДЖЕНО
постановою Правління
Національного банку України №
21 від 2 лютого 1995 р.
Зареєстровано N 228 від 2 лютого
1995 р.

ПОРЯДОК ВЕДЕННЯ КАСОВИХ ОПЕРАЦІЙ У НАРОДНОМУ ГОСПОДАРСТВІ УКРАЇНИ

I. ЗАГАЛЬНІ ПОПОЖЕННЯ

1. Усі державні, кооперативні, акціонерні, орендні, колективні, спільні, громадські та інші підприємства, об'єднання, організації і установи (далі - підприємства) незалежно від форми власності та виду діяльності, а також особи, які є суб'ектами підприємницької діяльності і мають розрахунковий рахунок у банку, зобов'язані зберігати свої грошові кошти в установах банків.

2. Згідно з Положенням про безготікові розрахунки в господарському обороті України, затвердженим рішенням Правління Національного банку України від 24 травня 1993 р., протокол N 37, суб'екти господарської діяльності мають здійснювати усі платежі з рахунків у безготіковій формі за винятком випадків, вказаних в п. 3.

3. Готівка може бути одержана з установ банків підприємствами для розрахунків з населенням з оплати праці, грошових виплат та заохочень, інших виплат населенню, що не входять до складу коштів, які направлені на споживання, допомогу, компенсації, гонорари, стипендії, пенсії, витрати на відрядження, закупівлі сільськогосподарської продукції та продуктів її переробки, тваринницької та рослинницької сировини, дикорослих плодів і ягід, лікарських рослин, макулатури, ганчір'я, склатори, брухту, страхові відпікування (якщо страхові внески за страховими угодами здійснюються готівкою або перерахуваннями з заробітної плати працівників), ломбардами, що здійснюють виключно ломбардні операції, у розмірах згідно з чинними нормативними актами.

Видача готівки на поточні потреби підприємств проводиться диференційовано в розмірі до тридцятикратного неоподаткованого мінімуму на місяць у залежності від їх розмірів:

з чисельністю до 20 чол. - до 5 неоподаткованих мінімумів;

з чисельністю до 100 чол. - до 10 неоподаткованих мінімумів;

з чисельністю до 300 чол. - до 15 неоподаткованих мінімумів;

з чисельністю до 1000 чол. - до 20 неоподаткованих мінімумів;

більше 1000 чол. - до 30 неоподаткованих мінімумів.

Підприємства, які мають постійний грошовий виторг (роздрібної торгівлі, громадського харчування, побутового обслуговування), можуть витрачати готівку на поточні потреби або з виторгу, або з одержаних в установі банку коштів, не перевищуючи при цьому наведених вище норм.

Автотранспортні підприємства й організації (спеціалізовані підприємства та організації, основним видом статутної діяльності яких є надання транспортних послуг), що здійснюють міжобласні перевезення, одержують готівку для оплати вартості пального на обсяг його закупівлі за межами області, на території якої розташовані такі підприємства й організації.

Готівка, що одержана з установ банків, має витрачатися на ті цілі, на які вона отримана.

4. Підприємства можуть мати у своїй касі готівку в межах лімітів залишку готівки в касі і використовувати її з виручки в межах норм. Ліміти залишку готівки в касі встановлюються щорічно і у разі потреби переглядаються:

- для підприємств - установами банків за участю керівників цих підприємств, організацій;

- для колективних сільськогосподарських підприємств - керівництвом цих підприємств за погодженням з відповідною установовою банку.

Ліміти залишку готівки в касі та норм витрачання грошей з виручки регулюються Тимчасовим положенням щодо встановлення ліміту залишку готівки в касі, норм витрачання грошей з виручки, строків і порядку здавання виручки підприємствами, організаціями, установами і колективними сільськогосподарськими підприємствами, затвердженими постановою Правління Національного банку України № 21 від 2 лютого 1995 р.

5. Без обмеження норм може витрачатися готівка з виручки:

а) підприємствами й організаціями роздрібної торгівлі, громадського харчування, побутового обслуговування незалежно від форм власності на оплату праці працівників магазинів, ідалень, буфетів і інших торговельних підприємств, підприємств громадського харчування і побутового обслуговування населення - в межах коштів, що направлені на споживання;

б) сільськими і районними споживчими товариствами, які не мають у своему складі галузевих об'єднань, на виплату заробітної плати працівникам апарату управління товариством, а також працівникам підвідомчих підприємств і організацій, які не перебувають на господарському розрахунку (хлібопекарень, складів, баз, перукарень і інших), у межах коштів, що направлені на споживання;

в) підприємствами торгівлі на закупівлю скляної тарі у населення;

г) колективними сільськогосподарськими підприємствами, які мають грошовий виторг від реалізації сільськогосподарської продукції власного виробництва і продуктів її переробки, включаючи виготовлену на давальницьких умовах та одержану в порядку зустрічного продажу, - на оплату праці, стипендій, допомоги за соціальним страхуванням своїм працівникам.

6. Підприємства, які витрачають гроши з виручки без обмеження норм, не мають права затримувати у своїх касах готівку для оплати праці і на інші цілі до настання строків виплат.

7. Витрачання готівки з виручки одного підприємства (в тому числі з виручки магазину, ідалні, перукарні) на потреби інших підприємств, що входять до складу тієї ж організації, а також на потреби цієї організації забороняється, крім випадків, передбачених підпунктом "б" пункту 5. Забороняється також витрачання грошей із виручки, що надходить в об'єднані каси, крім випадків, передбачених підпунктом "б" пункту 5.

8. Усю готівку понад встановлені ліміти залишків готівки в касі підприємства зобов'язані здавати для зарахування на рахунки в порядку і в строки, погоджені з установовою банку, в якій відкрито його розрахунковий рахунок.

9. Підприємства, організації і установи, виконкоми селищних і міських (міст районного підпорядкування) Рад народних депутатів мають право зберігати понад встановлений ліміт в касах готівку, що одержана в банку для виплати заробітної плати, допомог за тимчасовою непрацевдатністю, стипендій і премій, протягом 3 робочих днів; колективні сільсько-

господарські підприємства, підприємства залізничного транспорту для виплати заробітної плати працівникам віддалених дільниць, виконкоми сільських Рад народних депутатів - протягом 5 робочих днів, включаючи день одержання грошей у банку. Після закінчення цих строків суми грошей, що не використані за призначеннем, повертаються в банк не пізніше наступного робочого дня і в подальшому вдаються підприємствам, організаціям і установам за їх першою вимогою на ті самі цілі.

10. Видача готівки під звіт на витрати, пов'язані із службовими відрядженнями, проводиться у межах сум, належних відрядженим особам на ці цілі відповідно до порядку, встановленого Урядом України.

Невиграчена готівка, видана під звіт, має бути повернена до каси підприємства не пізніше 3 днів після закінчення строку, на який вона була видана.

Особи, що одержали готівку під звіт, зобов'язані подати до бухгалтерії підприємства або централізованої бухгалтерії звіт про витрачені суми.

Видача готівки під звіт проводиться за умови повного звіту за раніше виданими під звіт сумами.

11. Касові операції оформлюються документами, типові міжвідомчі форми яких затверджені Міністерством статистики України за згодою з Національним банком України і Міністерством фінансів України, і мають застосовуватися без змін на всіх підприємствах, незалежно від їх відомчої підпорядкованості і форми власності.

ІІ. ПОРЯДОК ПРИЙМАННЯ І ВИДАЧІ ГОТІВКИ Й ОФОРМЛЕННЯ КАСОВИХ ДОКУМЕНТІВ

12. При прийманні грошових білетів до платежів касири підприємств зобов'язані керуватися Загальними правилами визначення ознак платіжності грошових білетів Національного банку України (додаток №1).

Приймання готівки касами підприємств проводиться за приходними касовими ордерами, підписаними головним бухгалтером або особою, ним уповноваженою.

Про приймання грошей видіється квитанція за підписами головного бухгалтера або особи, ним уповноваженої, і касира, засвідчена відбитком печатки (штампом) касира або відбитком касового апарату.

13. Видача готівки з кас підприємств проводиться за видатковими касовими ордерами або за належно оформленими іншими документами (платіжні відомості,

заявки на видачу грошей, рахунки і таке інше) з проставленням на цих документах штампу з реквізитами видаткового касового ордера. Документи на видачу грошей мають бути підписані керівником і головним бухгалтером підприємства або особами, ними уповноваженими.

У разі, якщо на доданих до видаткових касових ордерів документах, заявках, рахунках і таке інше є дозволяючий надпис керівника підприємства, підпис керівника на видаткових касових ордерах не обов'язковий.

Заготовільні організації, в тому числі і організації споживчої кооперації, можуть проводити видачу готівки здавальникам сільськогосподарських продуктів і сировини за відомостями, в яких вказуються їх прізвища, адреси, кількість зданої продукції і suma виплаченої готівки, що завірюються підписом здавальника, з наступним складанням після закінчення робочого дня загального видаткового касового ордера на всі видані за день суми за заготовільними квитанціями.

У централізованих бухгалтеріях, що обслуговують бюджетні установи, на загальну суму виданої заробітної плати складається один видатковий касовий ордер, дата і номер якого проставляється на кожній платіжній (розрахунково-платіжній) відомості.

14. У разі видачі грошей за видатковим касовим ордером або заміною його документом окремі особи касир вимагає пред'явлення документа, що засвічує особу одержувача¹, записує найменування і номер документа, ким і коли він виданий і забирає розписку одержувача. Якщо заміною ордера видатковий касовий ордер до складений на видачу грошей кільком особам, то одержувачі також пред'являють зазначені документи, які засвідчують їх особу, і розписуються у відповідній графі платіжних документів.

¹ Документом, що засвічує особу, є паспорт громадянина України, загальногромадянський паспорт або від на проживання особи без громадянства, військовий контракт Міністерства оборони України, службове посвідчення військовослужбовця Збройних Сил України, Національної гвардії України, Служби безпеки України, Прикордонних військ України, Цивільної оборони України, Управління охорони піщаних службових осіб України, посвідчення особи працівників інкасациї Національного банку України.

Розписка в одержаних грошей може бути зроблена тільки власноручно чорнилом або пастою кулькових ручок із зазначенням одержаної суми: карбованців - літерами, копійок - цифрами. У разі одержання грошей за відомістю суми літерами не вказується.

касира, а також головного бухгалтера підприємства або особи, що його замінює.

24. Записи в касову книгу проводяться касиром відразу після одержання або видачі грошей за кожним ордером або іншим замінюючим його документом. Щоденно, в кінці робочого дня, касир підбиває підсумки операцій за день, виводить залишок грошей у касі на наступне число і передає до бухгалтерії як звіт касира другий відривний аркуш (копію записів в касовій книзі за день) з приходними і видатковими касовими документами під розписку в касовій книзі.

Якщо на підприємствах щоденно здійснюються операції на загальну суму до десяти неоподаткованих мінімумів, касові звіти можуть складатися один раз на 3 - 5 днів.

25. На підприємствах за згодою касира і за умови забезпечення повного зберігання касових документів касова книга може вестись автоматизованим способом, при якому її аркуші формуються у вигляді машинограми "Вкладний аркуш касової книги". Одночасно з нею формується машинограма "Звіт касира". Обидві названі машинограми мають складатися до початку наступного робочого дня, мати однаковий зміст і вміщувати усі реквізити, передбачені формою касової книги. Нумерація аркушів касової книги в цих машинограмах здійснюється автоматично в порядку зростання з початку року.

В машинограмі "Вкладний аркуш касової книги" останньою за кожний місяць має автоматично друкуватися загальна кількість аркушів касової книги за кожний місяць, а в останній за календарний рік - загальна кількість аркушів касової книги за рік.

Після одержання машинограми "Вкладний аркуш касової книги" і "Звіт касира" касир зобов'язаний перевірити правильність складання касової книги і звіту касира, підписати їх і передати звіт касира разом з приходними і видатковими касовими документами до бухгалтерії під розписку у вкладному аркуші касової книги.

З метою забезпечення схоронності і зручності використання машинограми "Вкладний аркуш касової книги" протягом року зберігається касиром окремо за кожний місяць. Після закінчення календарного року (або в міру потреби) машинограми "Вкладний аркуш касової книги" брошуються в хронологічному порядку. Загальна кількість аркушів за рік завіряється підписами керівника і головного бухгалтера підприємства і книга опечатується.

26. Контроль за правильним веденням касової книги покладається на головного бухгалтера підприємства.

27. Видача грошей з каси, не підтверджена розпискою одержувача у видатковому касовому ордері або в іншому замінюючому його документі, у випадку залишки готівки в касі не приймається. Ця сума вважається нестачею і стягується з касира. Готівка, не використана приходними касовими ордерами, вважається надлишком каси і зараховується в доход підприємства.

28. Старший касир перед початком робочого дня видає іншим касирам авансом необхідну для видаткових операцій суму готівки під розписку в книзі обліку прийнятих і виданих касиром грошей.

Касири в кінці робочого дня зобов'язані відзвітгуватися перед старшим касиром в одержаний аванс і грошей, прийнятих за приходними документами, і здати залишок готівки і касові документи за проведеними операціями старшому касиру під розписку в книзі обліку прийнятих і виданих касиром грошей.

За аванси, одержані для оплати праці і виплати стипендій, касир зобов'язаний відзвітгуватися в строк, вказаний у платіжній відомості для їх виплати. До закінчення цього строку касири зобов'язані щоденно здавати в касу залишки готівки, не видані за платіжними відомостями. Ці гроши здаються в опечатаних касирами сумках, пакетах і таке інше старшому касиру під розписку з зазначенням оголошеної суми.

29. Кожне підприємство для здійснення розрахунків готівкою повинно мати касу. Касою називається спеціально обладнане та ізольоване приміщення, призначене для приймання, видачі і тимчасового зберігання готівки. Керівники підприємств зобов'язані обладнати касу і забезпечити зберігання грошей у приміщенні каси, а також при доставці їх з установи банку і здачі в установу банку і несуть установленому відповідним законодавством порядку відповідальність у тому разі, якщо з їх вини не були створені необхідні умови, що забезпечують схоронність грошових коштів при їх зберіганні і транспортуванні.

Рекомендації щодо забезпечення схоронності грошових коштів при їх зберіганні і транспортуванні наведені в додатку №2.

Каси підприємств у разі потреби можуть бути застраховані страховим організацією.

Приміщення каси має бути ізольовано, а двері до каси під час здійснення опе-

ратій - замкнуті з внутрішнього боку. Доступ до приміщення каси особам, які не мають відношення до її роботи, забороняється. Рекомендації щодо технічного укріплення приміщення кас підприємств і обладнання їх засобами охоронно-пожежної сигналізації наведені в додатку N 3.

30. Усі готівка і цінні папери на підприємствах зберігаються, як правило, у вогнетривких металевих шафах, а в окремих випадках у комбінованих і звичайних металевих шафах, які після закінчення роботи каси замикаються ключем і опечатуються сургучною печаткою касира. Ключі від металевих шаф і печатки зберігаються у касирів, яким забороняється залишати їх в обумовлених місцях, передавати стороннім особам або виготовляти невраховані дублікати.

Враховані дублікати ключів в опечатаних касирами пакетах, скриньках тощо зберігаються у керівників підприємства. Не рідше одного разу на квартал проводиться їх перевірка комісією. При виявленні втрати ключа керівник підприємства повідомляє про подію в органи внутрішніх справ і вживав заходів щодо негайної заміни замка металевої шафи.

Зберігання в касі готівки та інших цінностей, що не належать даному підприємству, забороняється.

31. Перед відкриттям приміщення каси і металевих шаф касир зобов'язаний оглянути схоронність замків, дверей, віконних грат і печаток, перевіритися в справності охоронної сигналізації.

У разі пошкодження або зняття печаток, поломки замків, дверей або грат касир зобов'язаний негайно доповісти про це керівнику підприємства, який повідомляє про подію в органи внутрішніх справ і вживав заходів щодо охорони каси до прибуття працівників міліції.

У цьому разі керівник, головний бухгалтер або особи, їх замінюючі, а також касир підприємства після одержання дозволу органів внутрішніх справ проводять перевірку наявності грошових коштів та інших цінностей, що зберігаються в касі. Ця перевірка має бути проведена до початку касових операцій. Про наслідки перевірки складається акт у 4 примірниках, який підписується всіма особами, що брали участь у перевірці. Перший примірник акта передається в органи внутрішніх справ, другий - надсилається до страхової компанії, третій - надсилається до вищестоячої організації (у разі її наявності), а четвертий - залишається у підприємства.

32. Касир відповідно до чинного законодавства про матеріальну відповідальність робочих і службовців несе повну

матеріальну відповідальність за збереження всіх прийнятих ним цінностей і за усюку шкоду, заподіяну підприємству як у результаті навмисних дій, так і в результаті недбалого або несумісного ставлення до своїх обов'язків.

33. Після видання наказу (рішення, постанови) про призначення касира на роботу керівник підприємства зобов'язаний під розписку ознайомити касира з Порядком ведення касових операцій, після чого з касиром укладається договір про його повну індивідуальну матеріальну відповідальність.

34. Касиру забороняється передовіряті виконання дорученої йому роботи іншим особам.

35. На підприємствах, які мають одного касира, у разі потреби тимчасової його заміни, виконання обов'язків касира покладається на іншого працівника за письмовим наказом керівника підприємства (рішенням, постановою). З цим працівником укладається договір, передбачений пунктом 33.

У разі раптового залишення касиром роботи (хвороба та інше) цінності, що знаходяться у нього під звітом, негайно перераховуються іншим касиром, якому вони передаються, у присутності керівника і головного бухгалтера підприємства або у присутності комісії з осіб, призначених керівником підприємства. Про результати перерахування і передачі цінностей складається акт за підписами вказаних осіб.

36. На підприємствах, які мають велику кількість підрозділів або обслуговуються централізованими бухгалтеріями, оплата праці, виплати допомог через тимчасову непрацездатність, стипендій і премій може проводитися за письмовим наказом керівника підприємства (рішенням, постановою) іншими, крім касирів, особами, з якими укладається договір, передбачений пунктом 33, і на яких поширюються всі права і обов'язки, встановлені цим Порядком для касирів. Видача і приймання грошових коштів такими особами здійснюється в приміщеннях касових пунктів, обладнаних відповідно до п. 4 додатка №3.

Бухгалтери і інші працівники, що користуються правом підпису касових документів, не можуть виконувати обов'язки касирів.

У такому самому порядку обов'язки щодо здійснення касових операцій покладаються на інших працівників підприємства, де за штатним розкладом не передбачена посада касира.

IV. РЕВІЗІЯ КАСИ І КОНТРОЛЬ ЗА ДОТРИМАННЯМ КАСОВОЇ ДИСЦИПЛІНИ

37. У строки, встановлені керівником підприємства, але не рідше одного разу на квартал, на кожному підприємстві проводиться раптова ревізія каси з повним поаркушним перерахунком усіх грошей і перевіркою інших цінностей, що знаходяться в касі. Для проведення ревізії каси на касом керівника підприємства призначається комісія, яка складає акт. При виявленні ревізією нестачі або лишку цінностей в касі в акті вказується сума нестачі або лишку і обставини їх виникнення.

Зразок форми акта інвентаризації наявності грошових коштів наведений у додатку №4.

За умов автоматизованого ведення касової книги треба проводити перевірку правильності роботи програмних засобів оброблення касових документів.

38. Вищестоячі організації при проведенні документальних ревізій на всіх підвідомчих підприємствах в обов'язковому порядку проводять ревізію каси і перевіряють дотримання касової дисципліни. При проведенні ревізії особлива увага має приділятися питанню забезпеченості скоронності грошей і цінностей.

В акціонерних, кооперативних (у тому числі у колективних сільськогосподарських підприємствах), громадських і інших підприємствах, де це передбачено їх статутом, такі ревізії проводяться ревізійними комісіями.

39. Особи, винні в систематичному порушенні касової дисципліни, притягуються до відповідальності у встановленому чинним законодавством порядку.

40. Відповідальність за дотримання касової дисципліни покладається на керівників підприємств, головних бухгалтерів, керівників фінансових служб і касирів.

41. Цей Порядок ведення касових операцій у народному господарстві України охоплює сферу касової діяльності всіх підприємств, об'єднань, організацій, установ, незалежно від форми власності, крім установ банків, які здійснюють касове обслуговування клієнтів, і експлуатаційних підприємств Міністерства зв'язку України.

Порядок ведення касових операцій в установах банків, які здійснюють касове

обслуговування клієнтів, встановлені Інструкцією Національного банку України з організації емісійно-касової роботи в установах банків України №1 від 7 липня 1994 р.

Порядок ведення касових операцій на експлуатаційних підприємствах Міністерства зв'язку України встановлюються Положенням про ведення касових операцій експлуатаційними підприємствами Міністерства зв'язку України, затвердженням Міністерством зв'язку України за погодженням з Міністерством фінансів і Національним банком України. Ліміти залишку грошей у касі для підприємств зв'язку встановлюються установами банків за погодженням з керівниками цих підприємств з урахуванням розмірів готівкового обороту і умов роботи підприємств зв'язку.

Напередодні перебочих днів установ банку підприємства зв'язку можуть перевищувати ліміти каси в розмірах, що потрібні для забезпечення видаткових операцій у ті дні, коли установи банків операцій не здійснюють.

Підприємствам зв'язку дозволяється виплачувати заробітну плату своїм працівникам з поточних касових надходжень.

42. Установи банків систематично, не менше ніж один раз на два роки, а у разі виявлення порушень, згідно з рішенням керівника установи банку перевіряють дотримання касової дисципліни на всіх підприємствах, в організаціях, установах і сільськогосподарських підприємствах, які вони обслуговують, незалежно від форм власності, і мають право отримувати від них дані про їх касові обороти за джерелами надходження і цільовим призначенням витрачання грошей.

Перевірка Порядку ведення касових операцій у бюджетних організаціях здійснюється відповідними фінансовими органами.

Органи внутрішніх справ у межах своєї компетенції перевіряють технічне укріння кас і касових пунктів, забезпечення умов скоронності грошей і цінностей. Їх вказівки щодо усунення причин і умов, які сприяють здійсненню крадіжок, підлягають обов'язковому виконанню.

Перший заступник
Голови Правління

О. О. Веселовський

Додаток №1
до Порядку ведення касових операцій в народному господарстві України

ЗАГАЛЬНІ ПРАВИЛА ВИЗНАЧЕННЯ ОЗНАК ПЛАТИЖНОСТІ ГРОШОВИХ БІЛЕТІВ Національного банку України

1. Грошові білети Національного банку України (далі за текстом - банкноти), щодо дійсності яких не виникає жодних сумнівів, повинні прийматись без обмежень для оплати та обміну, навіть якщо на них є такі пошкодження:

1.1. У будь-якому місці банкноти є плями, написи, надриви, протерті та природно зношенні, але від яких залишилось не менше ніж 3/4 їх початкового розміру та видимі номінал, літери серії та один номер;

1.2. Порвані, надірвані і склесні, якщо окремі частини банкноти безперечно належать тій же банкноті і на них збереглись серія та номер;

Банкноти з переліченими дефектами вважаються зношеними і повинні вилучатись банками з обігу.

2. Підприємства, установи, організації, товариства не повинні приймати, але банки мають обмінювати такі банкноти, щодо дійсності яких не виникає сумнівів:

2.1. Банкноти, від яких залишилось менше ніж 3/4 їх початкового розміру, але більше за половину;

- пошкоджені вогнем або водою, у яких відсутні захисна стрічка, але на яких видимі номінал, серія та номер;

- на яких залишився фіксований водяний знак. Банки обмінюють ці банкноти після підтвердження їх дійсності керівником каси.

3. Банківські установи мають стежити, щоб гроші, які знаходяться в обігу, були чистими та якісними і не випускати в обіг порвані, склесні, облиті фарбою, обгорілі, ті, що мають живорі або чорними плями, написи, інші пошкодження та природно зношенні, а також ті, які перераховані в пункті 2, а повинні їх відбирати і переводити у категорію зношених.

4. Банкноти, на яких є ознаки павмісних пошкоджень (із отворами, порізані, списані, із змітим малюнком) і які не зберегли номінал, серію та номер не приймаються до платежів і не обмінюються банками.

5. Банкноти, які викликають сумнів у їх дійсності або які мають явні ознаки підробки, пред'явнику не повертаються, а підлягають вилученню з видачею пред'явнику довідки про прийняття на експертизу.

6. Банкноти, які викликають сумнів у їх дійсності, надсидаються на експертизу до Центрального складу Національного банку України, а фальшиві та підроблені - до установ МВС на місцях.

Національний банк України

Додаток №2
до Порядку ведення касових операцій у народному господарстві України

РЕКОМЕНДАЦІЙ ЩОДО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СХОРОННОСТІ ГРОШОВИХ КОШТІВ ПРИ ЇХ ЗБЕРІГАННІ І ТРАНСПОРТУВАННІ

1. Керівникам підприємств у разі прийняття на роботу і призначення на посади,

пов'язані з веденням касових операцій, обслуговуванням засобів охоронно-по-

жежної сигналізації, охороною і транспортуванням грошових коштів, або підприємств до вказаних вище робіт, рекомендується звертатися до органів внутрішніх справ і медичних закладів для одержання даних щодо цих осіб, зважаючи на те, що до ведення касових операцій, обслуговування засобів охоронно-пожежної сигналізації, охорони і транспортування грошових коштів не допускаються особи:

- які раніше притягалися до кримінальної відповідальності за навмисні злочини, судимість у яких не погашена або не знята у встановленому порядку, мають вирок суду про позбавлення права займатись вказаними видами діяльності;
 - яким пред'явлені звинувачення у здійсненні злочину;
 - які страждають хронічними психічними захворюваннями;
 - які систематично порушують громадський порядок;
 - які зловживають спиртними напоями або вживають наркотичні речовини без призначення лікаря.
2. Керівник підприємства має надати касиру охорону при транспортуванні грошей.

Національний банк України

шових коштів і цінностей з установ банків або здачі в них і у разі потреби - транспортний засіб.

Охорона касирів при транспортуванні значних грошових сум та цінностей, в інших необхідних випадках, здійснюється на договірних засадах працівниками міліції та ВОХОР підрозділів Державної служби охорони при органах внутрішніх справ.

3. При транспортуванні грошових коштів касиру, супроводжуючим його особам і водію транспортного засобу забороняється:

- розголошувати маршрут руху і розмір суми грошових коштів і цінностей, що перевозяться;
- допускати в салон транспортного засобу осіб, які не призначенні керівником підприємства для їх доставки;
- йти пішки, їхати попутним або громадським транспортом;
- відвідувати магазини, ринки та інші такі місця;
- виконувати якісь доручення, не пов'язані з транспортуванням коштів і будь-яким іншим способом відволікатися від доставки грошей і цінностей за призначенням.

Додаток N 3
до Порядку ведення касових операцій у народному господарстві України

РЕКОМЕНДАЦІЇ щодо технічного укріплення і обладнання засобами охоронно-пожежної сигналізації приміщень кас підприємств

1. Для забезпечення надійного збереження готівкових коштів і цінностей каса мас відповідати таким вимогам:

1.1. Бути ізольованою від інших службових і допоміжних приміщень.

1.2. Розташовуватися між поверхами багатоповерхових будинків. У двоповерхових будинках каси розміщаються на верхніх поверхах. В одноповерхових будинках вікна кас обладнуються внутрішніми віконницями, металевими або дерев'яними, оббитими з обох сторін листовим металом.

1.3. Мати капітальні (щодо охорони) стіни, перекриття підлоги і стелі, внутрішні стіни і перегородки.

1.4. Капітальними (щодо охорони) зовнішніми стінами, перегородками необхідно вважати такі, що змуровані з цегли або каміння, товщиною не менше 500 мм, бетонних стінових блоків, товщиною не менше 200 мм, бетонного каміння, товщиною 90 мм у два шари, залізобетонних панелей, товщиною не менше 180 мм.

1.5. Капітальними (щодо охорони) внутрішніми стінами, перегородками необхідно вважати такі, що змуровані аналогічно капітальним зовнішнім стінам, або еквівалентні здвоєним гіпсобетонним панелям, товщиною 80 мм, кожна з прокладеними між ними сталевими гратами або цегляній

стіні, товщиною 120 мм, армованій металевою сіткою.

1.6. Замикається на двоє дверей:

- а) зовнішні, що відкриваються назовні, дощаті, однопольні, які мають зсередини металевий ланцюжок, оглядове вічко, замикаються на два внутрішні вірзі несамозашкіпні замки;
- б) внутрішні, що відкриваються всередину (розсувні), виготовлені у вигляді сталевих грат і замикаються на навісний замок у бік внутрішнього розміщення каси, а також мають металевий засов.

1.7. Обладнується спеціальним віконечком для проведення операцій з працівниками господарю або клієнтами. Вікно замикається зсередини на дерев'яні дверці, оббиті з обох боків листовим металом. З внутрішнього боку дверці замикаються на металеву накладку з надійним навісним замком.

1.8. Укрілюються металевими гратами на віконних отворах між рамами або з внутрішнього боку приміщення, у теплопроводах, димоходах, вентиляційних каналах, тонкостінних перегородках і інших місцях каси, доступних для проникнення в неї із зовнішнього боку.

1.9. Мати сейф (металеву шафу) для зберігання грошей і цінностей, в обов'язковому порядку міцно прикріплений до будівельних конструкцій підлоги і стіни сталевими йоржами.

1.10. Мати не менше двох справних вогнегасників.

2. У касових приміщеннях:

2.1. Розмір касового віконця для проведення операцій з клієнтами не повинен перевищувати 200x300 мм, а ззовні воно укріплюється металевими гратами типу "Сонце, що сходить".

2.2. Двірна коробка виконується з сталевого кута. В раніш споруджених будівлях припускається збереження дерев'яних коробок, підсиленіх сталевим кутом. В усіх випадках вони міцно прикріплюються до стіни сталевими йоржами.

2.3. Зовнішні вхідні двері, ставні, дверці касового віконця і перегородки виготовляються з дощок товщиною не менш як 40 мм, які з обох боків оббиваються однокварцевою сталлю товщиною не менше 0,6 мм з загином країв листа на їх внутрішню частину, виключаючи стиковку листів металу з лицьового боку. Металеві листи закріплюються до дощок цвяхами довжиною не менш як 40 мм з кроком по периметру і діагоналям до 50 мм.

Зовнішні двері навішується щільно, без щілин, на внутрішні петлі і обладнується металевими накладками по всій довжині завширшки 40 - 60 мм і товщи-

ною не менш як 6 мм, які закріплюються болтами діаметром 12 - 15 мм, з гайками в середину приміщення (кінці болтів з цього боку розклепуються).

Накладки замикаються на навісні надійні замки (на зовнішній стороні - амбарного типу) з наварними пластинами на дужці замка.

В будівлях міністерств, відомств та інших організацій, де охорону здійснюють озброєні працівники міліції і ВОХОР, зовнішні двері кас металевими накладками можуть не обладнуватися за згодою з місцевими органами внутрішніх справ.

2.4. Всі грати виготовляються з сталевого прутка діаметром не менше 16 мм і з'єднуються за допомогою газоелектрозварювання в кожному перехресті, утворюючи чарунки розміром не більше 150x150 мм. Кінці прутків грат замуровуються в стіну на глибину не менше 80 мм і заливаються бетоном.

2.5. Йоржі виготовляються із сталі діаметром не менше 16 мм і забиваються в будівельні конструкції на глибину не менше 150 мм.

2.6. Сталевий куток має розмір 30x40 мм і товщину не менш як 5 мм. Ним по периметру обладнуються касове віконце, дверні коробки і всі інші отвори в стінах, підлозі і стелі, призначенні для проходження інженерної мережі. Останні повинні мати діаметр не більше 200 мм.

3. Каси обладнуються охоронно-пожежною сигналізацією з урахуванням таких вимог:

3.1. Перший рубіж (зону виявлення) необхідно створити шляхом блокування будівельних конструкцій по периметру приміщень, (віконних і дверних отворів, люків, вентиляційних каналів, теплових введень, тонкостінних перегородок та інших елементів) доступних для проникнення, в тому числі і ті з них, які обладнані сталевими гратами.

3.2. Другий рубіж (зону виявлення) створюється шляхом захисту внутрішніх обсягів та площин приміщень за допомогою ультразвукових, оптико-електронних, радіохвильових та інших сповісників охоронно-пожежної сигналізації, які виявляють переміщення порушників в контролюваному просторі, а також блокуванням сейфів і металевих шаф для зберігання грошей і цінностей.

3.3. Охоронно-пожежна сигналізація виводиться на пульт централізованого наряду підрозділів Державної служби охорони при органах внутрішніх справ безпосередньо по абонентських телефонних лініях або з використанням апаратури їх ущільнення та по радіоканалу. Кожний

рубіж захисту підключається на окремий ключ пульта централізованого нагляду, при наявності можливості шлейфи блокування сейфів, металевих шафт, доцільно виділити в третій рубіж (зону виявлення) охоронної сигналізації. Рішення про необхідність підключення рубежів захисту на один або декілька ключів пульта централізованого нагляду приймають особи, що відповідають за охорону об'єкта.

3.4. У разі відсутності технічної можливості охоронно-пожежна сигналізація виводиться на пульт відомчої охорони, автономні приймально-контрольні прилади малої та середньої смислоті з обов'язковою установкою звукових, світлових сповісників та забезпеченням реагування черговим персоналом або працівниками охорони. Місця чергування всіх цих осіб мають бути забезпечені засобами радіо або телефонного зв'язку з міськрайорганом внутрішніх справ.

3.5. Система енергоживлення охоронно-пожежної сигналізації має забезпечувати її функціонування у разі відключення зовнішнього джерела електроенергії.

Охоронно-пожежна сигналізація і освітлення каси монтується окремо і одержують енергоживлення з різних джерел. Усі види проводки виконуються схованими. Як виняток допускається прокладання шлейфів у металевих трубах зсередини приміщення по залізобетонних або бетонних будівельних конструкціях.

3.6. Система охоронно-пожежної сигналізації має відповісти вимогам діючих СНіП, Технічних умов, нормативних документів МВС України з питань впровадження та експлуатації технічних засобів охорони.

Проектування та монтаж сигналізації здійснюється підрозділами Державної служби охорони або організаціями, що мають відповідні ліцензії.

Проектна документація та робочі схеми установок сигналізації повинні мати гриф "Для службового користування" і зберігатись відповідно до вимог щодо документів вказаної категорії.

3.7. Головні (центральні) каси, а також інші приміщення, де протягом робочого дня здійснюються операції з значними сумами грошових коштів, обладнуються тривожною сигналізацією для транслювання, у разі розбійного нападу, сигналів тривоги в чергові частини органів внутрішніх справ або пункти централізованої охорони Державної служби охорони за відповідну плату.

3.8. У всіх видах кас виключається подача струму на освітлення, розетки та інші виведення енергоживлення з тим,

щоб не дати зможи злочинцям використовувати для злому металевих сховищ електродрілі, кутогашільфувальні машинки й інші засоби. Включення енергоживлення каси з початком робочого дня проводиться тільки з пульта відомчої охорони, посту сторожової охорони, кабінету керівництва госпоргану та інших ізольованих від каси приміщень.

3.9. Каси, що приймаються на обслуговування підрозділами Державної служби охорони при органах внутрішніх справ, можуть додатково обладнатися засобами захисту за вказівками керівництва цих підрозділів.

3.10. Пожежні сповісники, як правило, мають включатися в самостійні шлейфи з метою забезпечення їх цілодобового функціонування.

Працівники підприємств, організацій, які здійснюють касові операції, а також особовий склад підрозділів охорони, сторожі-надомники мають бути навчені правилам пожежної безпеки та діям у разі виникнення пожежі.

4. Порядок обладнання касових пунктів:

4.1. На підприємствах, де видача заробітної плати та інші платежі здійснюються іншими, крім касирів, особами, на місцях ведення цими касових операцій з метою забезпечення скоронності грошей і цінностей обладнуються касові пункти.

4.2. Касовим пунктом називається спеціальне службове приміщення з міцно прикріпленою до будівельних конструкцій підлоги і стіни металевою шафою або двосекційним ящиком. Двері в них зсередини обладнуються міцними запорами, металевим ланцюжком і оглядовим вічком, а вікна, люки, лази і такі інші місця захищаються металевими гратами установленої конструкції.

4.3. Видача грошей у касових пунктах проводиться тільки через спеціальні віконця, обладнані відповідно до вимог, встановленими для всіх кас.

4.4. Залишати грошові кошти і цінні папери в касових пунктах у неробочий час категорично забороняється. До закінчення робочого дня всі гроші і цінності під надійною охороною мають бути здані в головну (центральну) касу госпоргану.

4.5. Аналогічні касові пункти обладнуються на підприємствах торгівлі, громадського харчування, побутового обслуговування і інших організаціях, денна виручка в яких інкасується або здається в кредитні установи або установи зв'язку, а сума, що залишається, не перевищує встановленого лімітного залишку. У разі перевищення

розміру вказаної суми при накопиченні виручки для видачі заробітної плати та інших платежів в організації обладнується

каса відповідно до викладених вище вимог.

Додаток N 4 до Порядку ведення касових операцій у народному господарстві України

Національний банк України

підприємство, організація
Цех _____

АКТ № _____ інвентаризації наявності грошових коштів

" ____ 19 ____ р.

що знаходяться _____

Розписка

До початку проведення інвентаризації всі видаткові і приходні документи на грошові кошти здані до бухгалтерії і всі грошові кошти, що надійшли під мою відповідальність, оприходовані, а ті, що вибули, списані за видатками.

Матеріально-відповідальна особа

посада	підпис	ім'я, по батькові, прізвище
На підставі наказу (розпорядження) від " ____ 19 ____ р.		
№ ____	проведена інвентаризація	грошових коштів
" ____ 19 ____ р.		станом на

При інвентаризації встановлено таке:

- 1) готівки _____ крб. _____ коп.
- 2) поштових марок _____ крб. _____ коп.
- 3) _____ крб. _____ коп.
- 4) _____ крб. _____ коп.

Підсумок фактичної наявності _____ крб. _____ коп.

за обліковими даними _____ крб. _____ коп.

Результати інвентаризації: лишок _____ нестача _____

Останні номери касових ордерів: приходного N _____ видаткового N _____

Голова комісії

посада	підпис	ім'я, по батькові, прізвище
Члени комісії		

Підтверджую, що грошові кошти, перелічені в акті, знаходяться на мосму відповідальному зберіганні.

Матеріально-відповідальна особа " ____ 19 ____ р.

Зворотна сторона акта

Пояснення причин лишків або нестач _____
 Матеріально-відповідальна особа
 Рішення керівника підприємства_____

— — — 19 р.

Акт застосовується для відображення результатів інвентаризації фактичної наявності грошових коштів (готівки, поштових марок та ін.), що знаходяться в касі підприємства (організації).

Комісія перевіряє грошову наявність шляхом повного перерахування всіх грошей, що знаходяться в касі, цінні папери, лімітовані чекові книжки і також інше. Акт складається в двох примірниках і підписується інвентаризаційною комісією і матеріально-відповідальною особою. Один примірник акта передається до бухгалтерії підприємства (організації), другий залишається у матеріально-відповідальної особи.

До початку інвентаризації від кожної матеріально-відповідальної особи або групи осіб, які відповідають за збереження грошових коштів, береться розписка. Розписка включена в заголовочну частину форми.

У разі зміни матеріально-відповідальних осіб акт складається в трьох примірниках (матеріально-відповідальній особі, яка здала цінності, матеріально-відповідальній особі, яка прийняла цінності, і бухгалтерії).

ЗАТВЕРДЖЕНО
постановою Правління
Національного банку України №
21 від 2 лютого 1995 р. За-
реєстровано № 229 від 2 лютого
1995 р.

ТИМЧАСОВЕ ПОЛОЖЕННЯ щодо встановлення ліміту залишку готівки в касі, норм витрачання грошей з виручки, строків і порядку здавання виручки підприємствами, організаціями, установами і колективними сільськогосподарськими підприємствами

1. Ліміти залишку готівки в касі встановлюються комерційними банками за місцем відкриття розрахункового рахунку з урахуванням режиму роботи підприємства та графіка зайду інкасаторів:

- для підприємств і організацій, які мають постійну грошову виручку і зобов'язані здавати її в банк або на пошту щоденно наприкінці робочого дня; - в розмірах, що необхідні для забезпечення нормальної роботи ранком наступного дня; зобов'язаних здавати виручку наступ-

ного дня, - в розмірах, з урахуванням середньоденній виручки готівкою; для тих, що мають право здавати виручку не щоденно, - в розмірах, що залежать від встановлених строків здавання і суми виручки;

- для виробничих підприємств, а також для організацій і установ, які не мають постійної грошової виручки, - в межах середньоденного видатку готівки (крім витрат на заробітну плату, допомоги за тимчасовою непрацездатністю, стипендії,

премії і витрат на відрядження). Якщо ці підприємства знаходяться не за місцем розташування установи банку, ліміт залишку готівки в касі може підвищуватися.

Колективні сільськогосподарські підприємства самостійно визначають розміри (ліміти) готівки в їх касах і розрахунки потреб готівкової маси з урахуванням їх виробничої необхідності та територіального розташування, які подаються ними відповідним установам банків.

Для військових частин, установ і організацій Міністерства оборони, Міністерства внутрішніх справ, Служби безпеки України (за винятком торговельних і видовищних підприємств) ліміт залишку готівки в касі встановлюється установами банків за погодженням з керівниками цих організацій з урахуванням специфіки роботи кожної такої організації.

Для встановлення норм витрачання грошей з виручки і лімітів залишків готівки в касах установи банків одержують заявку-розрахунок від підприємств, організацій і установ - за встановленою формою. Торговельні й інші організації, які мають у своєму підпорядкуванні не виділені на самостійний баланс підприємства, подають заявку-розрахунок з зазначенням кожного магазину, їїдальні, підприємства (крім дрібнороздрібної мережі).

У разі неподання таких розрахунків за значенні ліміти встановлюються відповідним гospодарським органам установами банків самостійно.

Ліміт залишку готівки в касі і норми витрачання грошей з виручки встановлюються для кожного підприємства і організації (незалежно від того, перебувають чи не перебувають вони на самостійному балансі) щорічно протягом першого кварталу, а в разі необхідності можуть бути переглянуті протягом року.

Торговельним підприємствам, які розташовані в інших районах, ліміти залишку каси і норми витрачання грошей з виручки встановлюються установою банку, в якому знаходитьться рахунок торговельної організації: ці ліміти і норми повідомляються для контролю установами банків за місцем знаходження торговельних підприємств.

Встановлені ліміти залишку готівки в касі, норми витрачання грошей з виручки, порядок і строки здавання виручки в письмовій формі повідомляються установами банків кожному підприємству, організації і установі, в тому числі і не виділеним на самостійний баланс.

Керівники установ банків за домовленістю з керівниками відповідних торговельних організацій можуть запровадити

порядок, при якому встановлені ліміти каси, норми витрачання грошей з виручки, порядок і строки здавання виручки повідомляються установою банку торговельній організації, а остання доводить їх до кожного свого торгового підприємства.

2. При встановленні лімітів залишку грошей у касі враховується, що підприємства, організації і установи, виконкоми селищних і міських (міст районного підпорядкування) Рад народних депутатів мають право зберігати понад встановлений ліміт в касах готівку, що одержана в банку для виплати заробітної плати, допомоги за тимчасовою непрацездатністю, стипендій і премій, протягом 3 робочих днів; колективні сільськогосподарські підприємства, підприємства залізничного транспорту для виплати заробітної плати працівникам віддалених дільниць, виконкоми сільських Рад народних депутатів - протягом 5 робочих днів, включаючи день одержання грошей у банку. Після закінчення цих строків суми грошей, що не використані за призначенням, повертаються в банк не пізніше наступного робочого дня і в подальшому видаються підприємствам, організаціям і установам за їх першою вимогою на ті самі цілі.

Враховується також, що підприємствам і організаціям (крім сільськогосподарських), які витрачають гроши з виручки без обмеження норм, не дозволяється накопичувати в своїх касах готівку понад встановлений ліміт для оплати витрат, які будуть здійсненні в наступні періоди, у тому числі для видачі заробітної плати, для розрахунків за сільськогосподарські продукти, що закуповуються, і на інші цілі до настання строків цих виплат.

Колективним сільськогосподарським підприємствам, які мають постійний грошовий вигід, дозволяється затримувати готівку з виручки в касі понад встановлені ліміти для оплати праці, стипендій, допомоги за соціальним страхуванням на 5 робочих днів до настання строку їх виплати.

3. Норми витрачання готівки з виручки (або з касових надходжень) встановлюються установами банків за участю керівників підприємств.

При встановленні норм витрачання готівки з виручки (касових надходжень) враховується дійсна потреба підприємств і організацій у готівці на поточні потреби, на купівлю речей і книг у населення, на розрахунки з комітентами, а щодо підприємств і організацій, що мають право купувати сільськогосподарські продукти у населення, - для оплати продукції, що закуповується, але не вище граничних норм (додаються). Для роздрібних торговельних

підприємств і підприємств громадського харчування до норм витрачання грошей з виручки на поточні потреби можуть бути включені також виплати допомог за соціальним страхуванням.

В норми не включаються витрати:

- на виплату заробітної плати з виручки підприємств торгівлі і громадського харчування (незалежно від форм власності) працівникам магазинів, їдалень, буфетів та інших торговельних організацій і підприємств громадського харчування і сільськими, районними споживчими товариства, які не мають у своєму складі галузевих об'єднань, - працівникам апарату управління товариством, а також працівникам підвідомчих підприємств і організацій, що не перебувають на господарському розрахунку (хлібопекарен, складів, баз, перукарень тощо); витрати на виплату заробітної плати з виручки підприємствами побутового обслуговування населення працівникам ательє, майстерень, перукарень, пралень тощо. Ці виплати проводяться у межах коштів, що направлені на споживання (норми від обсягу товарообороту);

- підприємств торгівлі усіх форм власності на купівлю скляної тари у населення (без обмеження розмірів);

- колективних сільськогосподарських підприємств, які мають грошовий виторг від реалізації сільськогосподарської продукції власного виробництва і продуктів її переробки, включаючи виготовлену на давальницьких умовах та одержану в порядку зустрічного продажу, - на оплату праці, стипендій, допомоги за соціальним страхуванням своїм працівникам.

При визначенні норм витрачання грошей з виручки не враховується потреба у грошиах для оплати витрат на службові відрядження, оскільки підприємствам і організаціям заборонено витрачати гроші з виручки на витрати за відрядженнями. Як виняток, допускається для театральних і музичних колективів, концертних і циркових бригад, що перебувають на гастролях у населених пунктах (крім міст Києва, Сімферополя, Севастополя і обласних центрів), якщо строк гастролей у кожному з пунктів не перевищує 1-2 днів.

На розсуд керівника установи банку дозволяється встановлювати для сільських і районних споживчих товариств, які не мають у своєму складі галузевих об'єднань, норми витрачання грошей з виручки на поточні потреби для усього споживчого товариства, включаючи потреби підвідомчих підприємств і організацій, що не перебувають на господарському розрахунку; у межах цих норм сільські і рай-

онні споживчі товариства встановлюють розміри витрачання грошей з виручки на поточні потреби підвідомчим торговельним підприємствам. Якщо сільські і районні споживчі товариства мають у своєму складі підприємства, що виділені на самостійний баланс, норми витрачання грошей з виручки таким підприємствам встановлюються установами банків окремо.

Торговельним підприємствам, що мають у своєму складі дрібнороздрібну торговельну мережу (палатки, рундуки, кіоски, павільйони, буфети, лотки), продавці яких матеріально відповідали перед вказаними вище торговельними підприємствами, норми витрачання грошей з виручки встановлюються для торговельного підприємства в цілому, включаючи витрати з виручки на потреби цієї дрібнороздрібної мережі.

4. При встановленні норм витрачання готівки з виручки установи банків повинні враховувати таке:

- витрачання готівки з виручки одного підприємства (в тому числі з виручки магазину, їдалні, перукарні, ательє, майстерні) на потреби інших підприємств, що входять до складу тієї ж організації, а також на потреби цієї організації і з виручки, що надходить в об'єднані каси, заборонено, крім випадків, передбачених вище для сільських і районних споживчих товариств;

- всі юридичні особи, незалежно від форм власності, а також фізичні особи - громадяни України, іноземні громадяни, особи без громадянства, які є суб'єктами підприємницької діяльності, здійснюють між собою розрахунки за товари, роботи, послуги та цінні папери, як правило, в безготівковому порядку. Готівка на витрати на відрядження не входить до поточних потреб і виділяється банками у встановленому порядку.

5. Торговельним підприємствам і підприємствам громадського харчування норми витрачання готівки з виручки встановлюються у процентах до місячного товарообороту або обороту громадського харчування (додається).

Неторговельним підприємствам і організаціям, що мають постійну грошову виручку, норми встановлюються в процентах до місячної суми касової виручки (додається).

Підприємствам, організаціям і установам, що не мають постійної грошової виручки, встановлюється місячна норма витрачання готівки з касових надходжень в абсолютній сумі.

Для колективних сільськогосподарських підприємств усіх форм власності норми

витрачання грошей з поточних надходжень встановлюються з розрахунку на місяць в абсолютній сумі.

6. Експлуатаційні підприємства Міністерства зв'язку здійснюють касові операції у порядку, встановленому Положенням про ведення касових операцій експлуатаційними підприємствами Міністерства зв'язку України, затвердженим Міністерством зв'язку України за погодженням з Міністерством фінансів і Національним банком України. Ліміти залишку грошей у касі для підприємств зв'язку встановлюються установами банків за погодженням з керівниками цих підприємств з урахуванням розмірів готівкового обороту і умов роботи підприємств зв'язку.

Напередодні неробочих днів установи банку підприємства зв'язку можуть перевищувати ліміти каси в розмірах, що необхідні для забезпечення видаткових операцій у ті дні, коли установи банків операцій не здійснюють.

Підприємствам зв'язку дозволяється виплачувати заробітну плату своїм працівникам з поточних касових надходжень.

7. Грошова виручка здається підприємствами, організаціями, установами за вказівкою установ банку:

- в денні і вечірні каси установ банку;

- інкасаторам Національного банку України. У разі, коли установі банку відповідно до п. 179 Інструкції Національного банку України з організації смісійно-касової роботи в установах банків України №1 від 7 липня 1994 р. дозволена відомча служба інкасації готівки, — інкасаторам цього банку;

- в об'єднані каси при підприємствах і організаціях для подальшого здавання у відповідні установи банків;

- підприємствам зв'язку для переказів на рахунки в установах банків.

Строки і порядок здавання виручки встановлюються установами банків кожному підприємству, організації, установі

за погодженням з їх керівниками, виходячи з необхідності прискорення обіговості грошей і своєчасного надходження їх у каси банків;

- для організацій, що розташовані в місцевості, де є установи банків, підприємства зв'язку, - щоденно в день надходження грошей в їх каси;

- в місцевості, де немає установ банків або підприємств зв'язку, не рідше одного разу на три дні, в залежності від віддаленості від них організацій;

- для підприємств і організацій, що мають невеликі суми виручки і знаходяться на значній відстані від установи банку або підприємства зв'язку, - не рідше одного разу в десять днів, за умови, що загальна suma виручки за десять днів не перевищує десятикратного неоподаткованого мінімуму.

Залізничні станції, річкові, морські вокзали і пристані, які знаходяться в місцевості, де немає установ банків, передають виручку в банк не пізніше наступного дня після її надходження.

Готівка, що прийнята від сільського населення у сплату податків, страхові та інші збори здається місцевими органами самоврядування безпосередньо до кас установ банків або шляхом переказу через пошту в порядку і в строки, встановлені Міністерством фінансів України.

З метою забезпечення максимального і своєчасного здавання виручки та дотримання лімітів залишку готівки в касах підприємств, організацій і установ установи банків повсюдно мають забезпечувати роботу вечірніх кас у робочі, вихідні та святкові дні.

В окремих випадках підприємствам торгівлі і громадського харчування, які працюють у вихідні та святкові дні, дозволяється перевищувати встановлені ліміти залишку готівки в касах підприємств, організацій і установ установи банків повсюдно мають забезпечувати роботу відповідної каси у робочі, вихідні та святкові дні.

О. О. Веселовський

ГРАНИЧНІ НОРМИ ВИТРАЧАННЯ ГОТИВКИ З ВИРУЧКИ

I. На поточні потреби

1. Роздрібні торговельні підприємства усіх форм власності в містах і в сільській місцевості
2. Підприємства громадського харчування усіх форм власності в містах і в сільській місцевості
3. Видовицькі підприємства, підприємства місцевого транспорту, комунальні, побутового обслуговування населення, інші підприємства і організації, що мають постійну грошову виручку
- до 2,0% від місячного фактичного товарообороту
- до 1,0% від місячного фактичного товарообороту
- до 2,5% від місячної суми касової виручки

ку
4. Театральні і музичні колективи, концертні і циркові бригади, що знаходяться на гастролях - в сільській місцевості

- в робітничих селищах, селищах міського типу і в містах (крім міст Києва, Сімферополя, Севастополя і обласних центрів)

5. Магазини, що проводять скупку товарів, книг у населення, ювелірних виробів, дорогоцінних металів, а також організації, що проводять скупку годинників у позолочених корпусах, позолочених корпусах і браслетів до годинників, автомобільних акумуляторних свинцевих батарей що відпрацювали свої ресурси, легкових автомобілів, що прийшли у непридатність, зношених вузлів агрегатів і деталей легкових автомобілів, відходів кінофотоматеріалів і елементів живлення для годинників, які містять срібло
6. Колективні сільськогосподарські підприємства

7. Виробничі підприємства, організації, установи, що не мають постійної грошової виручки, державні сільськогосподарські підприємства

II. На закупки сільськогосподарських продуктів у населення

1. Торговельні організації усіх форм власності - на закупки сільськогосподарських продуктів, сировини і дикорослих плодів, ягід, горіхів, грибів та інших продуктів побічного користування у лісах

2. Підприємства громадського харчування усіх форм власності - на закупки сільськогосподарських продуктів

3. Колгоспні ринки (для оплати вартості сільськогосподарської продукції, що приймається від населення для реалізації через бюро торгових послуг

4. Заготовільні контори споживчої кооперації, виробничі підприємства та інші організації усіх форм власності, які мають право закупки відповідних сільськогосподарських продуктів, сировини, дикорослих і інших продуктів побічного користування у лісах, лікарських трав у населення

Примітка. При визначені граничних норм витрачання готівки з виручки на поточні потреби для підприємств і організацій усіх форм власності і виду діяльності необхідно враховувати граничні норми витрачання готівки на поточні потреби, встановлені Порядком ведення касових операцій у народному господарстві України, затвердженим постановою Правління Національного банку України № 21 від 2 лютого 1995 р. (Реєстраційний № 228 від 2 лютого 1995 р.).

Національний банк України

- до 20% від зборів за проведені в сільській місцевості спектаклі і концерти
- до 20% від зборів в даному населеному пункті, якщо строк гастролей в кожному населеному пункті не перевищує 1-2 днів
- за згодою з відповідною установою банку

- за згодою з відповідною установою банку
- за згодою з відповідною установою банку

- до 15% від місячного товарообороту, з наданням права керівникам установ банків підвищувати норму для окремих організацій у сезоні масових заготовок до розмірів, що необхідні для сплати продукції, що закуповується
- до 7% від місячного обороту
- за згодою з відповідною установою банку
- за згодою з відповідною установою банку

ЗАТВЕДЖЕНО
постановою Правління
Національного банку України
№ 21 від 2 лютого 1995 р.
Зареєстровано № 230
від 2 лютого 1995 р.

ТИМЧАСОВИЙ ПОРЯДОК організації контролю за дотриманням касової дисципліни

1. Установи банків відповідно до Порядку ведення касових операцій у народному господарстві України систематично, не менше ніж один раз на два роки, а у разі виявлення порушень частіше, згідно з рішенням керівника установи банку, перевіряють дотримання касової дисципліни на всіх підприємствах, в організаціях, установах і сільськогосподарських підприємствах, які вони обслуговують, незалежно від форм власності, і мають право одержувати від них дани про їх касові обороти за джерелами надходжень і цільовим призначенням витрачання грошей.

2. Керівники установ банків при затверджені планів перевірок дотримання кредитно-розрахункової дисципліни на підприємствах, в організаціях, установах і з інших питань, з яких установи банків мають право проводити перевірки, визначають також перелік тих підприємств, організацій, установ, сільськогосподарських підприємств, у яких плануються перевірки дотримання касової дисципліни (при цьому враховується, що перевірки дотримання касової дисципліни в установах і організаціях, що перебувають на державному і місцевих бюджетах, проводяться фінансовими органами).

Відповідно до цих планів бухгалтерські працівники установ банків готовять потрібні дані про суми готівки, що здана до кас банку і видана з кас банку, в організаціях, які підлягають перевірці. До перевірок касової дисципліни залишаються всі економісти установи банку. Працівники, що направляються на перевірку, повинні мати посвідчення на право перевірки, підписане керівником установи банку.

3. Перевірка дотримання касової дисципліни здійснюється за даними бухгалтерського обліку організацій (у разі потреби і за первинними грошовими документами) за визначений період - квартал, півріччя, але не менше ніж за два місяці і з виділенням операцій за кожний місяць окремо. Умови зберігання грошей і цінностей на підприємствах, в ор-

ганізаціях, установах і сільськогосподарських підприємствах установи банків не перевіряють.

При перевірці касової дисципліни з'ясовується:

а) наявність встановленого ліміту залишку каси;

б) відповідність записів касової книги підприємства, організації, установи про суми, що одержані з банку і здані в банк, даним банку. У разі розходження між даними банку і записами в касовій книзі з'ясовується причини цих розходжень. При встановленні зловживань установи банків зобов'язані негайно передати матеріали правоохоронним органам;

в) забезпечення щоденного дотримання встановлених банком лімітів залишків кас, строків і порядку здавання грошової виручки, своєчасність повернення в банк не витрачених у встановлений строк сум заробітної плати, допомог, стипендій, винагород і інших сум, встановлених банком норм витрачання грошей з виручки. У разі виявлення порушень з'ясовується, на які цілі витрачені гроші понад встановлені норми, протягом якого часу і яка сума не здавалась до банку і з якої причини, коли і в якій сумі мало місце перевищення ліміту каси за період, що перевіряється;

г) правильність витрачання готівки, що одержана в банку, зважаючи на те, що організації не мають права її використовувати на інші цілі, крім показаних в чеку при одержанні грошей; правильність витрачання готівки з власних надходжень. Виявляються факти витрачання грошей не за цільовим призначенням, випадки незаконної виплати грошей з виручки (з власних надходжень) на заробітну плату, на оплату праці за договорами, на витрати за відрядженнями, факти розрахунків готівкою з підприємствами й організаціями замість застосування безготівкових розрахунків, видачі готівки у позичку юридичним особам, на інші, не передбачені чинним законодавством цілі або понад встановлені норми видачі готівки з кас з відшкодуванням витрат з

виручки за рахунок подальшого надходження готівки з банку за чеками, інші випадки порушення касової дисципліни;

а) використання готівки господарськими органами при систематичному одержанні ними значних сум тільки на основі ретельної перевірки за касовими книгами (приходними і видатковими касовими ордерами) цільового витрачання попередньо отриманих сум;

е) правильність ведення касової книги і спосібність обліку в їй надходжень і видач готівки.

Результати перевірки оформлюються актом з доданням до нього довідки (за формою додатку №1), в якому відображається стан надходжень готівки в каси підприємства, організацій, установ, що перевіряються, і її витрачання за період, що перевіряється. Акт і довідка підписуються керівником, головним (старшим) бухгалтером підприємства, організації, установи, сільськогосподарського підприємства і представником банку. В разі відмови підписувати акт в ньому робиться напис "відмовився" і додається відповідне письмове пояснення.

Якщо при перевірці порушень не встановлено, перевіряючий обмежується заповненням довідки за формулою додатку №1 із зазначенням, що перевірка проведена відповідно до вимог цього тимчасового порядку і зауважень у перевіряючого немає.

4. Керівники установ банків розглядають протягом 3-5 днів результати перевірки касової дисципліни і при виявленні порушень (витрачання касової виручки понад встановлені норми, несвоєчасне здадання виручки до банку, перевищення встановленого ліміту залишку готівки в касі, витрачання одержаної в банку готівки не за призначеннем, несвоєчасне повернення в банк невикористаних готівкових коштів, що одержані на виплату заробітної плати, допомог, стипендій і винагород, видача готівки з кас у позику іншим підприємствам і організаціям, інші порушення порядку ведення касових операцій) повинні вжити необхідні заходи, зокрема:

- обговорити виявлені при перевірці порушення касової дисципліни з керівництвом підприємства, організації, установи, сільськогосподарського підприємства і пред'явити вимоги про недопущення їх надалі або надіслати письмові пропозиції щодо їх усунення;

- приняти рішення про застосування санкції - заборону витрачання готівки з виручки на строк до трьох місяців;

- врахувати при контролі за видачею коштів, спрямованих на споживання, суми, що незаконно виплачені на заробітну плату з виручки (з поточних касових надходжень).

У разі виявлення порушень, передбачених у п. 3, зловживань відповідні матеріали перевірок мають бути передані податковій інспекції або правоохоронним органам.

Пропозиції установ банків про заходи щодо усунення виявлених порушень касової дисципліни з обов'язковими для підприємства, організації, установ, сільськогосподарських підприємств. Установи банків контролюють їх виконання.

Установи банків періодично дозвідаються місцевим керівним органам про підприємства, організації, установи, сільськогосподарські підприємства, які систематично допускають порушення касової дисципліни.

5. Матеріали про наслідки перевірок дотримання касової дисципліни підприємствами, організаціями, установами, сільськогосподарськими підприємствами і вжиті щодо порушників заходи щомісячно, не пізніше 3-го числа місяця, наступного за тим, що перевіряється, подаються для узагальнення дирекціям (управлінням) банків.

Узагальнені матеріали з наведенням кількох найбільш значних типових фактів порушень дирекції (управління) банків подають своїм центральним банкам, Республіканському банку Криму, регіональним управлінням НБУ щомісячно, не пізніше 7 числа місяця, наступного за тим, що перевіряється, а Республіканський банк Криму, регіональному управлінню НБУ - Національному банку України не пізніше 12 числа місяця, наступного за тим, що перевіряється.

Додаток N 1 До тимчасового порядку організації контролю за дотриманням касової дисципліни

ДОВІДКА про касові операції

1	1
---	---

ман. крб.

I. Оборот каси підприємства, організації

Найменування показників	Код	Місяці				
		1	2	3	4	5
1. Залишок каси на початок місяця						
2. Надходження виручки та інші надходження						
3. Надходження з банку:						
3.1 за даними підприємства, організації						
3.2 за даними банку						
Разом за приходом						
5. Здано в банк:						
5.1 за даними підприємства, організації						
5.2 за даними банку						
6. Видано підприємством, організацією						
7. Залишок каси на кінець місяця						
8. Разом за видатками (5.1+6+7)						
9. Розшифрування витрачання за цільовим призначенням сум, що одержані з банку ³						
9.1 на заробітну плату:						
9.1.1 одержано						
9.1.2 витрачено						
9.2 на інші види оплати праці, що не входять до складу коштів, що направлені на споживання:						
9.2.1 одержано						
9.2.2 витрачено						
9.3 на оплату листків непрацездатності:						
9.3.1 одержано						
9.3.2 витрачено						
9.4 на закупівлю сільгоспрудуктів, закупівлю речей і вторинної сировини у населення:						
9.4.1 одержано						
9.4.2 витрачено						
9.5 витрати на відрядження:						
9.5.1 одержано						
9.5.2 витрачено						
9.6 поточні витрати:						
9.6.1 одержано						
9.6.2 витрачено						

³ За рядками "одержано" показуються суми, що одержані з банку, за даними банку; за рядками "витрачено" - суми, що видані підприємством, організацією, за даними підприємства; в цілому за рядком 9 суми, що одержані, мають відповідати сумі, що врахована за рядком 3.2, а ті, що витрачені, - сумі, що врахована за рядком 6 цього розділу.

**ІІ. Дотримання норм витрачання коштів з виручки
і встановленого ліміту каси**

Найменування показників	Код	Місяці			
		1	2	3	4
1. Фактичний роздрібний товарооборот (заповненість по торговельних організаціях), касова виручка					
2. Дозволено банком витрачання грошей з власних надходжень, виходячи з встановлених норм в % - усього в тому числі:					
2.1 на поточні потреби					
2.2 на закупівлю сільськогосподарських продуктів					
2.3 на закупівлю речей і комісійні операції					
3. Фактично витрачено з власних надходжень - усього					
в тому числі:					
3.1 на поточні потреби					
3.2 на закупівлю сільськогосподарських продуктів					
3.3 на закупівлю речей і комісійні операції					
4. Витрачено проти встановлених норм: більше (+), менше (-)					
у тому числі:					
4.1 на поточні потреби					
4.2 на закупівлю сільськогосподарських продуктів					
4.3 на закупівлю речей і комісійні операції					
5. Ліміт каси, що встановлений банком					
6. Фактичні залишки каси у дні, коли ліміт був перевищений					

ІІІ. Стан касової дисципліни, висновки і пропозиції працівника банку, що проводив перевірку:

Представник банку
Керівник організації, що обстежувалась
Головний (старший) бухгалтер організації

ІV. Розпорядження керівника установи банку про вжиття заходів за результатами перевірки:

Підпис:

На терезах - валюта

**Інформація за результатами торгів німецькими
марками на Українській міжбанківській Валютній біржі
у 1 кварталі 1995 року**

Дані в млн.DEM

Дата	Курс	Обсяг продаж	Попит	Пропозиція	Кількість банків
04.01.95	62500.000	3.138	1.324	3.138	29
11.01.95	67000.000	1.836	1.860	1.775	27
18.01.95	69200.000	4.295	4.569	4.295	34
25.01.95	69200.000	4.543	4.627	4.511	30
01.02.95	76500.000	4.359	5.031	3.615	34
08.02.95	76200.000	4.840	4.341	4.840	32
15.02.95	79000.000	3.103	3.464	3.100	33
22.02.95	86600.000	3.341	3.629	1.808	31
01.03.95	89500.000	3.780	3.950	2.411	31
09.03.95	93000.000	1.474	2.907	1.474	31
15.03.95	99500.000	5.726	5.926	3.726	32
22.03.95	94000.000	5.695	4.974	5.702	35
29.03.95	95000.000	7.122	8.115	6.822	38

**Інформація за результатами торгів доларами США на
Українській міжбанківській Валютній біржі у 1 кварталі
1995 року**

Дані в млн.USD

Дата	Курс	Обсяг продаж	Попит	Пропозиція	Кількість банків
03.01.95	104000.000	18.880	17.920	18.880	33
05.01.95	104000.000	27.080	27.080	27.080	42
10.01.95	104000.000	23.890	23.890	23.890	44
12.01.95	104000.000	24.210	24.210	24.210	42
17.01.95	106400.000	24.570	25.070	15.440	41
19.01.95	110200.000	21.670	22.330	14.790	44
24.01.95	117200.000	28.750	29.720	17.930	44
26.01.95	117200.000	15.300	15.500	13.430	45

Дата	Курс	Обсяг продаж	Попит	Пропозиція	Кількість банків
31.01.95	117100.000	26.830	26.550	26.790	46
02.02.95	116900.000	27.880	27.340	27.880	43
07.02.95	118400.000	33.700	34.930	28.090	45
09.02.95	119000.000	18.730	19.740	18.730	43
14.02.95	122200.000	27.260	27.460	23.830	46
16.02.95	122100.000	20.950	19.960	21.170	42
17.02.95	123000.000	5.860	5.860	5.530	26
21.02.95	126200.000	25.390	25.860	18.760	44
23.02.95	126200.000	23.110	23.100	23.110	44
24.02.95	126200.000	9.260	9.260	9.260	33
28.02.95	127600.000	18.900	20.590	18.390	43
02.03.95	128000.000	23.930	24.690	23.930	44
03.03.95	128800.000	14.920	14.920	11.640	35
07.03.95	129500.000	22.610	22.670	19.910	44
09.03.95	131500.000	14.510	14.990	12.810	32
10.03.95	136000.000	14.100	19.500	12.730	42
14.03.95	136500.000	25.430	26.120	25.510	46
16.03.95	137100.000	20.590	20.960	19.550	45
17.03.95	137100.000	9.510	9.470	9.510	43
21.03.95	137100.000	20.770	20.730	20.770	46
23.03.95	134000.000	22.960	19.330	28.460	48
24.03.95	130400.000	17.530	10.580	17.880	40
28.03.95	130400.000	27.720	27.720	29150	48

**Інформація за результатами торгів російськими
рублями на Українській міжбанківській валютній біржі у
1 кварталі 1995 року**

Дані в млн.RUR

Дата	Курс	Обсяг продаж	Попит	Пропозиція	Кількість банків
03.01.95	27.800	9361.030	9873.060	7611.600	30
05.01.95	28.800	18773.550	19271.520	109317.500	39
10.01.95	28.500	6717.920	5443.390	6717.920	37
12.01.95	28.400	13852.140	13752.140	14252.140	40
17.01.95	28.370	17226.580	17192.310	17226.580	43
19.01.95	27.800	13807	7697.920	13830.280	37
26.01.95	27.800	13290.870	27809.730	31666.120	79
31.01.95	27.800	20333.900	20096.920	20333.900	10
02.02.95	27.700	16137.550	15848.740	16157.550	38
07.02.95	27.650	31788.540	30822.230	31822.050	44
08.02.95	27.900	7479.900	7491.900	5783.920	10

Дата	Курс	Обсяг продаж	Попит	Пропозиція	Кількість банків
09.02.95	28.500	23483.810	23687.240	19120.100	43
14.02.95	32.200	17373.140	27825.590	16019.510	42
15.02.95	31.900	10132.280	10124.870	10205.180	24
16.02.95	31.900	14988.230	14983.500	15038.330	39
21.02.95	28.900	24469.290	8521.110	30301.950	43
22.02.95	28.700	6640.780	5659.660	6640.780	27
23.02.95	28.000	10055.350	6187.530	10055.350	36
28.02.95	30.500	54993.450	63643.180	45786.760	42
01.03.95	30.500	8861.120	8741.120	10413.260	21
02.03.95	28.400	14595.500	7466.760	25435.500	37
07.03.95	28.000	31973.780	28690.610	31975.130	52
09.03.95	27.800	6950.450	5566.800	6950.450	30
14.03.95	28.500	24585.530	24966.860	17763.490	43
15.03.95	28.500		13455.070	7823.690	24
16.03.95	30.200	13993.310	13993.310	16271.490	38
21.03.95	28.000	23459.300	8765.920	31630.270	38
22.03.95	27.000	14782.050	2725.580	14823.140	30
23.03.95	26.000	15068.380	8542.300	15174.350	42
28.03.95	26.000	31814.780	31769.830	31815.980	42
29.03.95	27.000	20334.340	28155.840	11321.090	31

**Інформація за результатами торгів білоруськими
рублями на Українській міжбанківській валютній біржі у
1 кварталі 1995 року**

Дані в млн.BYR

Дата	Курс	Обсяг продаж	Попит	Пропозиція	Кількість банків
02.01.95	9.000	2637.190	3814.000	2637.190	12
16.01.95	10.600	3947.530	8192.490	2955.010	25
23.01.95	10.300	2500.950	2317.770	2500.950	20
30.01.95	10.800	3719.870	3896.990	1473.450	23
06.02.95	11.000	2532.210	2745.970	1664.980	20
13.02.95	10.500	4578.840	1804.720	4598.340	23
20.02.95	10.000	4148.600	2667.900	4148.600	21
27.02.95	11.100	2633.170	4507.830	1666.430	16
06.03.95	10.900	4297.640	53253.640	4297.640	16
13.03.95	10.800	3970.340	2704.040	3970.340	21

З МІСТ

Big редколегії	3
ГОЛОВНА ТЕМА	
Банківська система України навесні 1995-ого	4
НАШІ ІНТЕРВ'Ю	
Право нагляду - політика сприяння. П. Патрикац	6
АНАПЛІЧНІ РОЗДУМИ	
Як вижити банку? П. Шапкін	12
Оцінка аудиту і реальність звіту. І. Горячек	14
Індикатори успіху. Т. Немкович	17
Проблеми на рівні регіонів. А. Муравський	19
Продати квартиру і ... відкрити банк? О. Тищенко	20
і перевірки засвідчили, або як не "потрапити в Історію". С. Фабер	22
Кредит, що "працює" вночі. О. Омеляненко	24
Рекомендації	26
Заходи НБУ щодо фінансового оздоровлення діяльності комерційних банків	27
ВІЛЬНИЙ МІКРОФОН	
Покомотив на запасну копію? С. Аржевітін	29
СВІТОВИЙ ДОСВІД	
Фредерік Шадрак. Огляд елементів наспаду (переклад С. Со- ломоненко)	32
Цілі та завдання банківського нагляду	37
ОФІЦІЙНІ ДОКУМЕНТИ	
Положення про службу банківського нагляду Національного банку України	41
Роз'яснення щодо механізму контролю та виконання постанови Правління Національного банку України №40 від 25 лютого 1995 року "Про невідкладні заходи щодо фінансового оздоровлення комерційних банків та відновлення їх піквідності та платоспроможності"	44
Положення про економічні нормативи регулювання діяльності комерційних банків	51
Big Національного банку України	61
Зміни та доповнення до інструкції № 3 Національного банку України "Про порядок відкриття розрахункових, поточних та бюджетних рахунків в установах банків"	62
Порядок ведення касових операцій у народному господарстві України	63
Тимчасове положення щодо встановлення підміту запишку готівки в касі, норм витрачання грошей з виручки, строків і порядку здавання виручки підприємствами, організаціями, установами і колективними сільськогосподарськими підприємствами	76
Тимчасовий порядок організації контролю за отриманням касової disciplini	81
НА ТЕРЕЗАХ - ВАЛЮТА	
інформація за результатами торгів доларами США, німецькими марками, російськими і білоруськими рублями на Українській міжбанківській валютній біржі у 1 кварталі 1995 року	85

ДЛЯ НОТАТОК